॥ श्रीः ॥

-*-

आनन्दवनविद्योतिसुमनोभिः सुसंस्कृता ॥
सुवर्णाऽङ्कितभव्याभशतपत्रपरिष्कृता ॥ १ ॥
चौखम्बा-संस्कृतग्रन्थमाला मञ्जुलदर्शना ।
रसिकालिकुलं कुर्यादमन्दाऽऽमोदमोहितम् ॥ २ ॥

स्तवकः— १६०

१ अस्यां चौखम्बा-संस्कृतग्रन्थमालायां प्रतिमासं पृष्ठशतके सुन्दरैः सीसकाक्षरैरुत्तमेषु पत्रेषु एकःस्तवको मुद्रयित्वा प्रकाश्यते। एकस्मिन् स्तवके एक एव ग्रन्थो मुद्र्यते ।

२ प्राचीना दुर्लभाश्चामुद्रिता मीमांसावेदान्तादिदर्शनव्याकरण धर्मशास्त्रसाहित्यपुराणादिग्रन्था एवात्र सुपरिष्कृत्य मुद्र्यन्ते ।

३ काशिकराजकीयप्रधानसंस्कृतपाठशालाऽध्यापकाः पण्डिता अन्ये च शास्त्रदृष्टयो विद्वांस एतत्परिशोधनादिकार्यकारिणो भवन्ति ।

४ भारतवर्षीयैः, ब्रह्मदेशीयैः, सिंहलद्वीपवासिभिश्च एतद्ग्राहकैर्देयं वार्षिकमग्रिमं मूल्यम्-मुद्राः ७ आणकाः ८

५ अन्यैर्देयं प्रतिस्तवकम् ,, ,, १ ,, ०

६ प्रापणव्ययः पृथग् नास्ति ।

(१) संस्काररत्नमाला । गोपीनाथभट्टकृता (संस्कारः) २

(२) शब्दकौस्तुभः । भट्टोजिदीक्षितकृतः (व्याकरणम्) १०

(३) श्लोकवार्तिकम् । भट्टकुमारिलविरचितम् पार्थसारथिमिश्रकृत-न्यायरत्नाकराख्यया व्याख्यया सहितम् । सम्पूर्णम् । १०

(४) भाष्योपबृहितं तत्त्वत्रयम् । विशिष्टाद्वैतदर्शनप्रकरणम् । श्रीमल्लोकाचार्य्यप्रणीतम् । श्रीनारायण तीर्थ विरचित भाट्टभाषा प्रकाशसहितम् । सं० (वेदान्त) २

(५) करणप्रकाशः । श्रीब्रह्मदेवविरचितः सम्पूर्णः (ज्योतिषः) १

(६) भाट्टचिन्तामणिः । महामहोपाध्याय-श्रीगागाभट्ट विरचितः । तर्कपादः (मीमांसा) २

श्रीः ।

विश्वप्रकाशः

विद्वद्वरश्रीमहेश्वरविरचितः

नमः सम्यक्सम्बुद्धाय ॥

स्तुवीमहि महामोहक्लेशान्तकभिषग्वरम् ॥
त्रैधातुकनिदानज्ञं सर्वज्ञं दुःखहानये ॥ १ ॥

कलाविलासान्मकरन्दबिन्दु-
मुद्रां विनिद्रे हृदयारविन्दे ॥
या कल्पयन्ती रमते कवीनां
देवीं नमस्यामि सरस्वतीं ताम् ॥ २ ॥

कवीन्द्रकुमुदानन्दकन्दोद्गमसुधाकरम् ॥
वाचस्पतिमतिस्पर्द्धिशेमुषीचान्द्रिकोज्ज्वलम् ॥ ३ ॥
क्षुभ्यत्क्षीराब्धिकल्लोलमालोल्लासियशःश्रियम् ॥
गुरुं वन्दे जगद्वन्द्यं गुणरत्नैकरोहणम् ॥ ४ ॥

श्रीसाहसाङ्कनृपतेरनवद्यवैद्य-
विद्यातरङ्गपदमद्वयमेव बिभ्रत् ॥
यश्चन्द्रचारुचरितो हरिचन्द्रनामा
स्वव्याख्यया चरकतन्त्रमलञ्चकार ॥ ५ ॥
आसीदसीमवसुधाधिपवन्दनीये
तस्यान्वये सकलवैद्यकलावतंसः ॥
शक्रस्य दस्र इव गाधिपुराधिपस्य
श्रीकृष्ण इत्यमलकीर्त्तिलतावितानः ॥ ६ ॥

सङ्कल्पसम्भवदनल्पविकल्पजल्प-
कल्पानलाकुलितवादिसहस्रसिन्धुः ॥
तर्कत्रयत्रिनयनस्तनयो यदीयो
दामोदरः समभवद्भिषजां वरेण्यः ॥ ७ ॥
तस्याभवत् सूनरुदारवाचो
वाचस्पतिश्रीललनाविलासी ॥
सद्वैद्यविद्यानलिनीदिनेशः
श्रीमह्लणः सत्कुमुदाकरेन्दुः ॥ ८ ॥
यद्भ्रातृजः सकलवैद्यकतत्त्वरत्न-
रत्नाकरश्रियमवाप्य च केशवोऽभूत् ॥
कीर्त्तेर्निकेतनमनिन्द्यपदप्रमाण-
वाक्यप्रपञ्चरचनाचतुराननश्रीः ॥ ९ ॥
कृष्णस्य चाऽजनि सुतः स्मितपुण्डरीक-
षण्डातपत्रपरभागयशःपरागः ॥
श्रीब्रह्म इत्यविकलात्ममुखारविन्द-
सोल्लाससलासितरसार्द्रसरस्वतीकः ॥ १० ॥
तस्यात्मजः सरसकैरवकान्तकीर्तिः
श्रीमान्महेश्वर इति प्रथितः कवीन्द्रः ॥
निःशेषवाङ्मयमहार्णवपारदृश्वा
शब्दागमाम्बुरुहषण्डरविर्बभूव ॥ ११ ॥
यः साहसाङ्कचरितादिमहाप्रबन्ध-
निर्म्माणनैपुणगुणागतगौरवश्रीः ॥
यो वैद्यकत्रयसरोजसरोजबन्धु-
र्बन्धुः सतां सुकविकैरवकाननेन्दुः ॥ १२ ॥
इयं कृतिस्तस्य महेश्वरस्य

वैदग्ध्यसिन्धोः पुरुषोत्तमानाम् ॥
देदीप्यतां हृत्कमलेषु नित्य-
माकल्पमाकल्पितकौस्तुभश्रीः ॥ १३ ॥
लब्धैः कथञ्चिदभिजातसुवर्णकार-
लीलेन कोषवररत्नधिशब्दरत्नैः ॥
विश्वप्रकाश इति काञ्चनबन्धशोभां
बिभ्रन्मयाऽत्र घटितो मुखखण्ड एषः ॥ १४ ॥
क्षोणीश्वरोदीरितशब्दकोष-
रत्नाकरालोडनलालसानाम् ॥
सेव्यः कथं नैष सुवर्णशैलो
विश्वप्रकाशो विबुधाधिपानाम् ॥ १५ ॥
भोगीन्द्रकात्यायनसाहसाङ्क-
वाचस्पतिव्याडिपुरःसराणाम् ॥
सविश्वरूपामलमङ्गलानां
शुभाङ्गगोपालितभागुराणाम् ॥ १६ ॥
कोषावकाशात् प्रकटप्रभाव-
सम्भाविताऽनर्घ्यगुणः स एषः ॥
सम्पादयन्नेष्यति वाञ्छितार्थान्
कथं न चिन्तामणितां कवीनाम् ॥ १७ ॥
आ मित्रशैलचरमाचलमेकलाद्रि-
कैलासभूमिवलयाद्यदिहाऽस्ति किञ्चित् ॥
एकत्र सम्भृतमगोचरशब्दरत्न-
मालोक्यतां तदखिलं सुधियः कवीन्द्राः ॥ १८ ॥
यद्यस्ति वाङ्मयमहार्णवमन्थनेच्छा
प्राप्तुं पदं फणिपतेर्यदि कौतुकं वः ॥

विश्वप्रकाशमनिशं तदिमं निषेव्य
सम्भाव्यतां परमशाब्दिकशेखरश्रीः ॥ १९ ॥
सतां पुस्तकसम्भारभारमोक्षः कृतो मया ॥
नामानुशासनमिदं सम्पूर्णं तन्वताऽद्भुतम् ॥ २० ॥
एकद्वित्रिचतुःपञ्चषड्वर्णानुक्रमोज्ज्वलैः ॥
कान्तादिवर्गैर्नानार्थसङ्ग्रहोऽयं वितन्यते ॥ २१ ॥
नानार्थः प्रथमान्तोऽत्र सर्वत्रादौ प्रदर्शितः ॥
सप्तम्यन्तेषु शब्देषु वर्तमानः सुनिश्चितः ॥ २२ ॥
दृष्टान्तेन सह क्वाऽपि सप्तम्याधार एव च ॥
स्पष्टाय लिङ्गभेदाय क्वाऽप्यत्र पुनरुक्तता ॥ २३ ॥

कैककम् ॥

को ब्रह्मात्मानिलार्केषु शमने सर्वनाम्नि च ॥
पावके च मयूरे च सुखशीर्षजलेषु कम् ॥ २४ ॥

कद्विकम् ॥

अकं पापे च दुःखे च शको राजन्यदेशयोः ॥
वकस्तु वकपुष्पे स्यात् कह्वे श्रीदे च रक्षसि ॥ २५ ॥
शुको व्याससुते कीरे रावणस्य च मन्त्रिणि ॥
ग्रन्थिपर्णे शिरीषे च शुकं स्याच्छोणके क्वचित् ॥ २६ ॥
द्विकः काके च कोके च सृको बाणानिलोत्पले ॥
अर्कोऽर्कपर्णे स्फटिके रवौ ताम्रे दिवस्पतौ ॥ २७ ॥
कर्कः कर्के राशिभेदे शुक्लाश्वे दर्पणे घटे ॥
तर्कः काङ्क्षावितर्कोहकर्मभेदेषु कीर्त्यते ॥ २८ ॥
श्लोको यशसि पद्ये च लोकस्तु भुवने जने ॥
स्तोकोऽल्पे चातके तोकमपत्यपुत्रयोरपि ॥ २९ ॥
कोकश्चक्रे वृके ज्येष्ठ्यां खर्जूरीद्रुमभेकयोः ॥

रोको दीप्तौ बिले रोकं नौकाक्रयणभेदयोः ॥ ३० ॥
बेको विदग्धे छेकश्च विश्वस्तमृगपक्षिणोः ॥
रेको विरेके शङ्कायां रेकः स्यादवमेऽपि च ॥ ३१ ॥
काकः स्याद्वायसे वृक्षप्रभेदे पीठसर्पिणि ॥
शिरोबक्षालिने मानविशेषदीपभेदयोः ॥ ३२ ॥
काका स्यात् काकनासायां काकोलीकाकजङ्घयोः ॥
रक्ते कायां मलप्वाश्च काकमाच्याश्च कीर्त्तिता ॥ ३३ ॥
काकं स्त्रीरतबन्धे स्यात् काकानामपि संहतौ ॥
पाकः शिशौ जरानिष्ठापचनक्लेदनेषु च ॥ ३४ ॥
शाको द्वीपान्तरे शक्तौ नृपद्रुमविशेषयोः ॥
शाकं हरितके चापि नाकः स्वर्गान्तरिक्षयोः ॥ ३५ ॥
मूकोऽप्यवाङ्मतौ दीने शूकोऽनुक्रोशशृङ्गयोः ॥
भूकश्छिद्रे च काले च भेको मण्डूकमेघयोः ॥ ३६ ॥
एकन्तु केवलं श्रेष्ठ इतरस्मिंश्च वाच्यवत् ॥
शौकं शुकसमूहे च स्त्रीणाञ्च करणान्तरे ॥ ३७ ॥
अङ्कः स्थानेऽन्तिके मन्तौ रूपकोत्सङ्गलक्ष्मसु ॥
नाटिकादिपरिच्छेदे चित्रयुद्धे च भूषणे ॥ ३८ ॥
कङ्कश्छद्मद्विजे ख्यातो लोहपृष्ठकृतान्तयोः ॥
वङ्कः पर्य्याणभागे स्यान्नदीपात्रे च भङ्गुरे ॥ ३९ ॥
टङ्कः कपित्थभेदे स्यान्मानान्तरखनित्रयोः ॥
कोपेऽसिकोशे जङ्घायां टङ्कणे ग्रावदारणे ॥ ४० ॥
रङ्कस्तु कृपणे मल्ले पङ्कः कर्दमपापयोः ॥
न्यङ्कुर्मृगे ऋषौ नाकुर्वामलूरे गिरौ मुनौ ॥ ४१ ॥
शङ्कुः कीले शिवेऽस्त्रे च संख्यायादप्रभेदयोः ॥
कल्कः पापाशये पापे दम्भे विट्किट्टयोरपि ॥ ४२ ॥

वल्कन्तु वल्कले खण्डे शल्कं शकलवल्कयोः ॥
शुल्कं घट्टादिदेये स्याज्जामातुर्बन्धकेऽपि च ॥ ४३ ॥
निष्कमष्टाधिकस्वर्णशते दीनारकर्षयोः ॥
वक्षोऽलङ्करणे हेमपात्रे हेमपलेऽपि च ॥ ४४ ॥
मुष्कोऽण्डकोशे सङ्घाते मुष्को मोक्षे च पादपे ॥
किष्कुर्वितस्तौ हस्ते च प्रकोष्ठे कुत्सितेऽपि च ॥ ४५ ॥
त्रिकाकूपस्य नेमौ स्यात् त्रिकं पृष्ठाधरे त्रये ॥
लङ्का रक्षःपुरीशाखाशाकिनीकुलटासु च ॥ ४६ ॥
शङ्का त्रासे वितर्के च राका तु सरिदन्तरे ॥
कच्छूनवरजकन्यापूर्णेन्दुपूर्णिमासु च ॥ ४७ ॥

कत्रिकम् ॥

कनकं चम्पके स्वर्णे किंशुके नागकेशरे ॥
धुत्तूरे काञ्चनारे च कालीयेऽपि क्वचिन्मतम् ॥ ४८ ॥
करकस्तु करङ्के स्याद्दाडिमे च कमण्डलौ ॥
पक्षिभेदे करे चापि करका च घनोपले ॥ ४९ ॥
नरको निरये दैत्ये सरकः सीधुभाजने ॥
अच्छिन्नाध्वगपङ्क्तौ च सीधुपाने च सीधुनि ॥ ५० ॥
खनकश्चित्ततत्त्वज्ञे सन्धिचौरे च मूषिके ॥
जनकः पितृराजर्ष्योर्युतकं संशये युगे ॥ ५१ ॥
यौतके चलनाग्रे च स्त्रीवस्त्राञ्चलयुक्तयोः ॥
कृषकः कर्षके फाले रजको धावके शुके ॥ ५२ ॥
मधुको वन्दिभेदे स्याज्ज्येष्ठ्याह्वे विहगान्तरे ॥
मधुकं मधुपर्ण्यां स्यादनुको निपुणाल्पयोः ॥ ५३ ॥
वसुकः शिवमल्ल्यां स्यादर्कपर्णे च रोमके ॥
शिशुकः शिशुमारे स्याद्बालकोलूपिनोरपि ॥ ५४ ॥

क्रमुकः पट्टिकालोध्रे भद्रे मुस्तकपूगयोः ॥
फले कार्पासिकायाश्च क्रमुको ब्रह्मदारुणि ॥ ५५ ॥
बहुकः कर्कटेऽर्के च दात्यूहे जलखातके ॥
धनिकः साधुधन्याकधवेषु धनिका स्त्रियाम् ॥ ५६ ॥
प्रियकः पीतशाले स्यान्नीपे चित्रमृगेऽलिनि ॥
कुङ्कुमे च प्रियङ्गौ च पृथुकश्चिपिटे शिशौ ॥ ५७ ॥
यमकं यमजे शब्दालङ्कारे संयमेऽपि च ॥
मशकः कथ्यते क्षुद्ररोगजन्तुविशेषयोः ॥ ५८ ॥
कुलकन्तु पटोले स्याच्छ्लोकसम्बन्धगुच्छके ॥
कुलकः स्यात् कुलश्रेष्ठे वल्मीके काकतिन्दुके ॥ ५९ ॥
तिलकं चित्रके प्राहुर्ललामे तिलकालके ॥
रोगाविद्रुमभेदेषु लोम्नि सौवर्चलेऽपि च ॥ ६० ॥
कुलिको नागभेदे स्याद् द्रुभेदे कुलसत्तमे ॥
कुशिकः स्यान्मुनौ तैलशेषे सर्ज्जाक्षवृक्षयोः ॥ ६१ ॥
चषकन्तु सुरापात्रे मधुमद्यप्रभेदयोः ॥
चटकः कलविङ्के स्याच्चटका तत्स्त्र्यपत्ययोः ॥ ६२ ॥
कटकं वलये सानौ राजधानीनितम्बयोः ॥
सामुद्रलवणे दन्तमण्डले दन्तिनामपि ॥ ६३ ॥
कटुका कटुरोहिण्यां व्योषेऽपि कटुकं स्मृतम् ॥
चुलुकः प्रसृतौ भाण्डभेदे चुलुकवन्मतः ॥ ६४ ॥
पुलकः कृमिभेदे स्याद्गुच्छार्कमणिदोषयोः ॥
गजान्नपिण्डे रोमाञ्चे हरिताले शिलान्तरे ॥ ६५ ॥
रुचकं मङ्गलद्रव्ये ग्रीवाभरणदन्तयोः ॥
उत्कटे बीजपूरे च सौवर्चलविडङ्गयोः ॥ ६६ ॥
रोचनायाञ्च रुचकमश्वाभरणमाल्ययोः ॥

क्षुरकः कोकिलाक्षे स्याद्गोक्षुरे तिलकद्रुमे ॥ ६७ ॥
कामुकः कमनेऽशोकपादपे चातिमुक्तके ॥
पातुकः पातयालौ स्यात् प्रपातजलहस्तिनोः ॥ ६८ ॥
आनकः पटहे भेर्य्यां मृदङ्गे स्वनदम्बुदे ॥
आढ़कं मानभेदे स्यात् तुवर्य्यामाढ़की मता ॥ ६९ ॥
कारकः कर्त्तरि प्रोक्तः कर्म्मादावपि कारकम् ॥
चारकः पालकेऽश्वादेः स्यात् सञ्चारकबन्धयोः ॥ ७० ॥
तारकः कर्णधारे स्याद्दैत्ये च दृशि तारकम् ॥
कनीनिकायां नक्षत्रे तारकं तारकेति च ॥ ७१ ॥
वारकोऽश्वगतावश्वविशेषे च निषेधके ॥
जाहको घोङ्कमार्ज्जारखट्टाकारुण्डिकासु च ॥ ७२ ॥
पावकोऽग्नौ सदाचारे वह्निमन्थे च चित्रके ॥
भल्लातके विड़ङ्गे च सायकः शरखङ्गयोः ॥ ७३ ॥
नायको नेतरि श्रेष्ठे हारमध्यमणावपि ॥
प्राणकः सत्त्वजातीये जीवकद्रुमवेलयोः ॥ ७४ ॥
जालकं कोरके प्रोक्तं कुलाये जालिनीफले ॥
आनाये दम्भभेदे च वस्त्रभेदे च जालिका ॥ ७५ ॥
वालकोऽग्रे शिशौ केशे वाजिवारणबालधौ ॥
अङ्गुलीयकह्रीवेरपारिहार्य्येषु वालकम् ॥ ७६ ॥
वार्द्धकं वृद्धसङ्घाते वृद्धत्वे वृद्धकर्म्मणि ॥
मामकं ममतायुक्ते मातुले मामकः स्मृतः ॥ ७७ ॥
याजको याजिनि ख्यातो याजको राजकुञ्जरे ॥
ग्राहको घातविहगे व्यालानाञ्च ग्रहीतरि ॥ ७८ ॥
दारको भेदकेऽपत्ये रात्रकं पञ्चराके ॥
येन वेश्यागृहे नीतो वत्सरस्तत्र रात्रकः ॥ ७९ ॥

लासकोऽलसके लास्यकारिण्यपि मयूरके ॥
शार्ककः शर्करापिण्डे दुग्धफेने च शार्ककः ॥ ८० ॥
हारकः कितवे चौरे गद्यविज्ञानभेदयोः ॥
स्थासकाख्या च चार्च्चिक्ये जलादेरपि बुद्बुदे ॥ ८१ ॥
द्रावकस्तु शिलाभेदे विदग्धे मोषकेऽपि च ॥
भ्रामको जम्बुके धूर्ते सूर्यावर्ताश्मभेदयोः ॥ ८२ ॥
पिण्याकः सिह्लके हिङ्गौ तिलचूर्णेऽपि कुङ्कुमे ॥
पिनाको हरकोदण्डे पांशुवर्षत्रिशूलयोः ॥ ८३ ॥
कात्रकः कृकवाकौ स्यापीतमुस्तककोकयोः ॥
क्षारकः पक्षिमत्स्यादिपिटके जालकेऽपि च ॥ ८४ ॥
पाटकः स्यान्महाकिष्कौ कटकान्तरवाद्ययोः ॥
अक्षादिचालने मूलद्रव्योपचयवेधसोः ॥ ८५ ॥ *
वराकः सङ्गरे शोच्ये पराको व्रतखङ्गयोः ॥
पुलाकस्तुच्छधान्ये स्यात् सङ्क्षेपे भक्तसिक्थके ॥ ८६ ॥
विपाकः कीर्त्यते स्वादौ परिणामे च दुर्गतौ ॥
विपाकः पचने स्वेदेऽप्यसत्कर्म्मफलेऽपि च ॥ ८७ ॥
लम्पाको लम्पटे देशे शिम्फाकः शफमूर्खयोः ॥
सम्पाकस्तार्किके धृष्टे सम्पाकश्चतुरङ्गुले ॥ ८८ ॥
मोचकः कदलीशिग्रुनिर्म्मोचकविरागिषु ॥
पेचको गजलाङ्गूलमूलपर्य्यन्तघूकयोः ॥ ८९ ॥
मेचको बर्हिचन्द्रे स्यान्मेचकः श्यामलेऽपि च ॥
तिमिरे कृष्णवर्णे तु मेचकं वाच्यवद्भवेत् ॥ ९० ॥
सूचकः सीवनद्रव्ये बोधके वृषदंशके ॥
पिशुने शुनि काके च केचकः सेक्तृमेघयोः ॥ ९१ ॥

---

* अत्रादर्शे एकाङ्कस्यानिर्देशात् त्रुटिः संभाव्यते।

लोचको मांसपिण्डेस्यादक्षिण तारे च कज्जले ॥
ललाटाभरणे स्त्रीणां कदलीनीलवस्त्रयोः ॥ ९२ ॥
निर्बुद्धौ कर्णपूरे च मौर्व्यां भूश्लथचर्म्मणि ॥
मोदको हर्षके ज्ञेयः खाद्यभेदे च मोदकम् ॥ ९३ ॥
खोलकः पाकवल्मीकपूगकोषाशिरस्त्रके ॥
गोलको विधवापुत्रे जाराच्च मणिके गुडे ॥ ९४ ॥
कूपको गुणवृक्षे स्यात्तैलपात्रे कुकुन्दरे ॥
उदपाने चितायाश्च कूपिकाऽम्भोगतोपले ॥ ९५ ॥
कूलकः क्रमिशैले च प्रतीरस्तूपयोरपि ॥
रूपकं नाटके धूर्ते काव्यालङ्करणे विदुः ॥ ९६ ॥
चूतकः कूपकेऽप्याम्रे सूतकं रसजन्मनोः ॥
लूनकः स्यात् पशौ भिन्ने शूचकः प्रावटे रसे ॥ ९७ ॥
कीचको दैत्यभेदे स्याच्छुष्कवंशे द्रुमान्तरे ॥
कीटकः क्रमिभेदे स्यान्निष्ठुरे कीटकोऽन्यवत् ॥ ९८ ॥
जीवकः पीतशाले स्यात् क्षपणे वृद्धजीविनि ॥
सेविनि प्राणकेऽप्याहितुण्डिके पादपान्तरे ॥ ९९ ॥
आजीवे जीविकामाहुर्जीवन्त्यामपि कुत्रचित् ॥
दीपकं वागलङ्कारे दीपको दीप्तिकारके ॥ १०० ॥
चीरको धिक्क्रियालेखे पतङ्ग्यां चीरिका मता ॥
सेवकस्तु प्रसेवे स्यादनुजीविनि चान्यवत् ॥ १०१ ॥
अशोको वञ्जुले माने द्रुमानिःशोकयोर्मतः ॥
अशोका कटुरोहिण्यामशोकं पादपे स्मृतम् ॥ १०२ ॥
आलोको दर्शने द्योते आलोको वन्दिभाषणे ॥
पेटकं पुस्तकादीनां मञ्जूषाणां कदम्बके ॥ १०३ ॥
हेरको बुद्धभेदे स्यान्महाकालगणेऽपि च ॥

धेनुकं करणे स्त्रीणां धेनूनामपि संहतौ ॥ १०४ ॥
विवेकः स्याज्जलद्रोण्यां विचारेऽपि रहस्यपि ॥
गैरिकं कनके धातौ प्रसेकः सेचने च्युतौ ॥ १०५ ॥
वैजिके शिग्रुतैले च हेतौ सद्योऽङ्कुरेऽपि च ।
कोरकं कुड्मले विद्यात् कक्कोलकमृणालयोः ॥ १०६ ॥
कौतुकञ्चाभिलाषे स्यादुत्सवे नर्म्महर्षयोः ॥
परम्परासमायातमङ्गले च कुतूहले ॥ १०७ ॥
विवरे सूत्रगीतादिभोगकालेषु च स्मृतम् ॥
कौशिको नकुले व्यालग्राहे गुग्गुलुशक्रयोः ॥ १०८ ॥
विश्वामित्रे च कोशाग्न्योलूकयोरपि कौशिकः ॥
कौशिकी चण्डिकायाञ्च नदीभेदे च कौशिकी ॥ १०९ ॥
प्रतीकोऽवयवे प्रोक्तः प्रतिकूलविलोमयोः ॥
भूतीकमपि भूनिम्बदीप्यकर्पूरकत्तृणे ॥ ११० ॥
अभीकः कामुके क्रूरे कवौ च भयवार्जिते ॥
वल्मीको वामलूरे स्यान्मुनिरोगविशेषयोः ॥ १११ ॥
अनीकन्तु प्रिये प्रोक्तं व्यलीको नागरे स्मृतः ॥
व्यलीकमप्रियाकार्य्ये वैलक्ष्येष्वपि पीडने ॥ ११२ ॥
नालीकं शरखण्डेऽब्जे नालीकः शरशल्ययोः ॥
अलीकमप्रिये प्रोक्तमलीकमनृतेऽपि च ॥ ११३ ॥
अनूकन्तु कुले शीलेऽप्यनूको गतजन्मनि ॥
उलूकः कुरविन्दे स्यात् पेचके जम्भभेदिनि ॥ ११४ ॥
शम्बूको गजकुम्भान्ते दैत्यभेदे च घोङ्गके ॥
बन्धूको बन्धुजीवे स्याद् बन्धूकः पीतशालके ॥ ११५ ॥
मण्डूकं बन्धुभेदेऽपि दर्दुरे शोणके विदुः ॥
मण्डूकपर्ण्यां मण्डूकी वर्णकश्चारणे स्मृतः ॥ ११६ ॥

विलेपने चन्दने च वर्णकं स्यादथार्भकः ॥
डिम्भे मूर्खे कृशे भ्रूणे वर्तकोऽश्वखुरे खगे ॥ ११७ ॥
पुष्पकं प्रीतिकानेत्ररोगयो रत्नकङ्कणे ॥
कुबेरस्य विमाने च काशीशे च रसाञ्जने ॥ ११८ ॥
लोहे कांस्ये मृदङ्गारशकट्यामपि पुष्पकम् ॥
पूर्णकः स्वर्णचूडे स्यान्नासाच्छिन्न्यान्तु पूर्णिका ॥११९॥
दर्शकः स्यात् प्रतीहारे दर्शयितृप्रवीणयोः ॥
पद्मकं पद्मकाष्ठेभबिन्दुजालकयोरपि ॥ १२० ॥
दीप्यकश्चाजमोदे स्याद्यवानीबर्हिचूडयोः ॥
सस्यकः स्यान्मणौ खड्गे नारिकेलस्य चान्तरे ॥ १२१ ॥
रक्तको म्लानबन्धूकरक्तवस्त्रानुरागिषु ॥
चित्रकः स्यात्तरुव्याघ्रभेदयोर्भेषजान्तरे ॥ १२२ ॥
वृश्चिकस्तु द्रुणे राशौ शूककीटे तथौषधे ॥
अंशुकं सूक्ष्मवस्त्रे स्याद्वस्त्रमात्रोत्तरीययोः ॥ १२३ ॥
अन्तिकं निकटे चुल्ल्यामन्तिका शीतलौषधे ॥
तथा ज्येष्ठभगिन्याश्च नाट्योक्तौ कीर्त्यतेऽन्तिका ॥ १२४ ॥
स्वस्तिको मङ्गलद्रव्ये चतुष्कगृहभेदयोः ॥
पिष्टकस्य विकारे च स्वस्तिको रजतालिके ॥ १२५ ॥
कञ्चुको वारबाणे स्यान्निर्म्मोके कवचेऽपि ॥
वर्द्धापकगृहीताङ्गस्थितवस्त्रे च चोलके ॥ १२६ ॥
औषधौ कञ्चुकी चाथ वञ्चकः खलधूर्त्तयोः ॥
जम्बूके गृहबभ्रौ च गुह्यकश्छेकनिघ्नयोः ॥ १२७ ॥
बन्धकः स्याद्विनिमये पुँश्चल्यां स्याच्च बन्धकी ॥
गान्धिकं लेखके प्राहुः सुगन्धिव्यवहारिणि ॥ १२८ ॥
ग्रन्थिकं पिप्पलीमूले ग्रन्थिकं गुग्गुलुद्रुमे ॥

माद्रेये च करीरे च दैवज्ञे च प्रकीर्त्तितम् ॥ १२९ ॥
वाह्लिको देशभेदेऽश्वे वाह्लिकं धीरहिङ्गुनोः ॥
अनयोरपि वाह्लीको याज्ञिको याजके कुशे ॥ १३० ॥
वार्षिकं त्रायमाणे स्याद्वर्षाकालभवेऽन्यवत् ॥
खङ्गिको महिषीक्षीरे फेनसौनिकयोरपि ॥ १३१ ॥
आह्निकं दिननिर्वर्त्ये भोजने नित्यकर्मणि ॥
गुण्डको मलिने धूलौ कलोक्तिस्नेहपात्रयोः ॥ १३२ ॥
गण्डकः खड्गिनि ख्यातः सङ्ख्याविद्याप्रभेदयोः ॥
अवच्छेदेऽन्तराये च गण्डकी सरिदन्तरे ॥ १३३ ॥
तण्डकः खञ्जने फेने समासप्रायवाचि च ॥
गृहदारौ तरुस्कन्धमायाबहुलयोरपि ॥ १३४ ॥
कण्टकः क्षुद्रशत्रौ च कर्म्मस्थानकदोषयोः ॥
रोमाञ्चे च द्रुमाङ्गे च कण्टको मकरेऽपि च ॥ १३५ ॥
तक्षकः फणिभेदे च वर्द्धकिद्रुमभेदयोः ॥
पक्षकः पार्श्वमात्रे च पक्षद्वारे च पक्षकः ॥ १३६ ॥
शङ्खकं वलये कम्बौ शिरोरोगे च शङ्खकः ॥
नन्दको हरिखड्गे स्याद्धर्षके कुलपालके ॥ १३७ ॥
शीतकः शीतकाले च सुस्थिते दीर्घसूत्रिणि ॥
उष्णकस्तु निदाघे स्यादातुरे क्षिप्रकारिणि ॥ १३८ ॥
दुच्छको गन्धकुट्यां स्याद्विहाराभ्यवकाशयोः ॥
दुन्दुकः शोणके क्रूरे क्षुल्लकः स्वल्पनीचयोः ॥ १३९ ॥
पिष्टको नेत्ररोगे स्याद्धान्यादिचमसेऽपि च ॥
भस्मकं रोगभेदे स्याद्विडङ्गकलधौतयोः ॥ १४० ॥
तुम्बकः स्याद् बहुगुरुधूर्त्तायस्कान्तकार्मुके ॥
जम्बुकः श्वापदे नीचे प्रतीचीदिक्पतावपि ॥ १४१ ॥

कार्म्मुकं वंशधनुषोः कर्म्मशक्ते तु वाच्यवत् ॥
निर्म्मोको मोक्षके व्योम्नि सन्नाहे सर्पकञ्चुके ॥ १४२ ॥
रुडुको वाद्यभेदे स्याद्वात्यूहे मदमत्तके ॥
तुरुष्कः सिह्लके म्लेच्छजातौ श्रीवासके क्वचित् ॥ १४३ ॥
इक्ष्वाकुः कटुतुम्ब्याञ्च सूर्य्यवंशनृपेऽपि च ॥
कुण्ठाकुश्च दुराधर्षे दुःशीले च बिलेशये ॥ १४४ ॥
कुषाकुर्मर्कटे भानौ परोत्तापिनि पावके ॥
पृदाकुर्वृश्चिके व्याघ्रे चित्रके च सरीसृपे ॥ १४५ ॥
स्रदाकुरनिले वज्रे दावाग्नौ प्रतिसूर्य्यके ॥
गोरङ्कुः पक्षिजातौ च भवेन्नग्नकवन्दिनोः ॥ १४६ ॥
त्रिशङ्कुः शलभे राजविशेषे वृषदंशके ॥
पल्यङ्को मञ्चपर्य्यङ्कवृषीपर्य्यस्तिकासु च ॥ १४७ ॥
करङ्को मस्तके शस्यनारिकेलफलास्थिनि ॥
कलङ्कोऽङ्केऽपवादे च कालायसमलेऽपि च ॥ १४८ ॥
भालाङ्कः करपत्रे स्याच्छाकभेदे च रोहिते ॥
महालक्षणसम्पन्नपुरुषे कच्छपे हरे ॥ १४९ ॥
वृषाङ्कः शङ्करे साधौ भल्लातकमहोक्षयोः ॥
मृगाङ्को मारुते चन्द्रे स्तबकः शुभ्रगुच्छयोः ॥ १५० ॥
आतङ्को रोगसन्तापशङ्कासु मुरजध्वनौ ॥
पालङ्कः शल्लकीशाकभेदयोः प्राजिपक्षिणि ॥ १५१ ॥
अलर्को धवलार्के स्याद्योगोन्मादिनि कुक्कुरे ॥
उदर्क एष्यत्कालीये फले मदनकण्टके ॥ १५२ ॥
सम्पर्कः सरते पृक्तौ वितर्कः संशयोहयोः ॥
अम्बिका पार्वतीपाण्डुजनन्योरपि मातरि ॥ १५३ ॥
अन्धिका कैतवे मिश्रे सर्षप्यामपि कीर्त्यते ॥

अम्लिका तिन्त्रिडीकाम्लोद्गारचाङ्गेरिकासु च ॥ १५४ ॥
यूथिकाऽम्लानके पुष्पविशेषेऽपि च यूथिका ॥
राजिकापि च केदारे राजसर्षपरेखयोः ॥ १५५ ॥
रसिकापि रसालायां काञ्चीरसनयोरपि ॥
रण्डिका द्वारपिण्ड्याश्च दूतिकायां रणाक्षितौ ॥ १५६ ॥
भूमिका रचनायां स्यान्मूर्त्यन्तरपरिग्रहे ॥
कर्णिका करिहस्ताग्रे करमध्याङ्गुलावपि ॥ १५७ ॥
क्रमुकादिच्छटांशे च कर्णिका कर्णभूषणे ॥
बीजकोशे सरोजस्य कुट्टन्यामपि कुत्रचित् ॥ १५८ ॥
कार्णिका कथ्यतेऽत्यन्तं सूक्ष्मवस्त्वग्निमन्थयोः ॥
गणिका यूथिकावेश्यातर्कारीकरिणीषु च ॥ १५९ ॥
गणकोऽपि च दैवज्ञे कारिकानटयोषिति ॥
कृतौ विवरणश्लोके यातनायाञ्च कारिका ॥ १६० ॥
नापितादिकशिल्पेऽपि जालिका जालिनीफले ॥
भटानामश्मरचिताङ्गरक्षिण्याश्च जालिका ॥ १६१ ॥
गिरिसारे जलौकायामपि स्याद्विधवास्त्रियाम् ॥
जालिकः पुनरुद्दिष्टो ग्रामकूटे च धीवरे ॥ १६२ ॥
नीलिका नीलिनीक्षुद्ररोगशेफालिकास्वपि ॥
कालिका योगिनीभेदे कार्ष्ण्ये गौर्य्यां घनावलौ ॥ १६३ ॥
क्रमदेये वस्तुमूल्ये भूसरीनवमेघयोः ॥
पटोलशाखारोमालीमांसीकाकीषु कालिका ॥ १६४ ॥
तथा वृश्चिकपत्रेऽपि मालिका सरिदन्तरे ॥
ग्रैवेये पुष्पमालायां पक्षिमल्ले च मालिका ॥ १६५ ॥
बालिका वालुकाबालापिच्छोलाकर्णभूषणे ॥
तूलिका कथिता लेख्यकूर्च्चिकातूलशय्ययोः ॥ १६६ ॥

चूलिका नाटकस्याऽङ्गे कर्णमूले च दन्तिनाम् ॥
मल्लिका तृणशून्येऽपि मीनमृत्पात्रभेदयोः ॥ १६७ ॥
मल्लिको हंसभेदे स्याज्झिल्लिका झिलिकापि च ॥
विलेपने मले झिल्ल्यामातपस्य रुचि स्मृता ॥ १६८ ॥
वालुका सिकतासु स्याद्वालुकन्त्वैलवालुके ॥
नग्निका तु कुमार्य्यां स्यादथ क्षपणवन्दिनोः ॥ १६९ ॥
नग्नको धेनुकाधेनौ स्त्रीकरेण्वोः प्रसूतयोः ॥
रेणुकापि हरेणौ स्याज्जामदग्निस्त्रियामपि ॥ १७० ॥
जतुका जिनपत्रायां जतुकं हिङ्गुलाक्षयोः ॥
कूर्च्चिका सूचिकायाञ्च तूलिकायाञ्च कुड्मले ॥ १७१ ॥
कवाटकुट्टके क्षीरविकृतावपि कूर्च्चिका ॥
मातृका धात्रिकामात्रोर्मात्रिकं करणेऽम्बरे ॥ १७२ ॥
पताका वैजयन्त्याञ्च सौभाग्येऽङ्के ध्वजेऽपि च ॥
स्यात् पुत्रिका पुत्तलिका दुहित्रोर्यावतूलिके ॥ १७३ ॥
पुत्रकः शरभे धूर्त्ते शैलवृक्षप्रभेदयोः ॥
उष्ट्रिका मृत्तिकाभाण्डभेदेऽपि करभस्त्रियाम् ॥ १७४ ॥
डिम्बिका जलनिम्बे स्यान्मोणके कामुकास्त्रियाम् ॥
कामिका नीलिकायाञ्च स्यमीको नाकुवृक्षयोः ॥ १७५ ॥
दूषिका तूलिकायाञ्च दूषिका नेत्रयोर्मले ॥
ऊर्म्मिका चाङ्गुलीये स्याद्वस्त्रभङ्गतरङ्गयोः ॥ १७६ ॥
तथोद्बाहुलकेऽपि स्यादूर्म्मिका मधुपध्वनौ ॥
स्याच्छलाकापि मदनशारिकाशल्ययोः शला ॥ १७७ ॥
छत्रपञ्जरकाष्ठयाञ्च शल्लकी पशुवृक्षयोः ॥
नर्त्तकीलासिकायाञ्च करेण्वामपि नर्त्तकी ॥ १७८ ॥
नर्त्तकः केलके पोटगलचारणयो र्नटे ॥

चुलुकी शिशुमारेऽपि कुण्डीभेदे कुलान्तके ॥ १८० ॥
चतुष्की मशके हर्म्यां चतुष्की यष्टिकान्तरे ॥

कचतुष्कम् ॥

अलिमकः पिके भेके मधुके पद्मकेशरे ॥ १८१ ॥
भवेदालिपको भृङ्गे कोकिले रथहिण्डके ॥
स्मृतः कुरवकः शोणाम्लानाझिण्टीप्रभेदयोः ॥ १८२ ॥
भवेन्मरुवकः पुष्पविशेषे मदनद्रुमे ॥
वलाहको गिरौ मेघे दैत्यनागविशेषयोः ॥ १८३ ॥
भ्रमरको जले भृङ्गे गिरिजे चूर्णकुन्तले ॥
वराटकः स्थूलरज्जौ पद्मबीजे कपर्दके ॥ १८४ ॥
शृङ्गाटकं भवेद्वारिकण्टके च चतुष्पथे ॥
गोकण्टको गोक्षुरके स्थपुटे च गवां खुरे ॥ १८५ ॥
आकल्पकस्तमोमोहग्रन्थीषूत्कलिकामुदोः ॥
आक्षेपकोऽनिलव्याधौ व्याधे निन्दाकरेऽपि च ॥ १८६ ॥
प्रचलाकः शराघाते दन्दशूके भुजङ्गमे ॥
वृन्दारकः सुरे श्रेष्ठे मनोज्ञे पुनरन्यवत् ॥ १८७ ॥
नियामकः कर्णधारे पोतवाहे नियन्तरि ॥
विनायकस्तु हेरम्बे तार्क्ष्ये विघ्ने जिने गुरौ ॥ १८८ ॥
निश्चारकः पुरीषस्य क्षये स्वैरे समीरणे ॥
भट्टारकः सुरे राज्ञि कथितश्च तपोधने ॥ १८९ ॥
दासेरकः स्यात् करभे दासीपुत्रे च धीवरे ॥
अङ्गारकं कुजे विद्यादुल्मुकांशे कुरुण्टके ॥ १९० ॥
अङ्गारिकेक्षुकाण्डे स्यात् कोरके किंशुकस्य च ॥
दलाढकस्तु कुन्दे स्यात् करिकर्णशिरीषयोः ॥ १९१ ॥
स्वयञ्जाततिले फेने खातके नागकेशरे ॥

वात्यायां प्रश्निकायाञ्च गैरिके च महत्तरे ॥ १९२ ॥
भवेत् पूर्णानकं पूर्णपात्रे पटहपात्रयोः ॥
प्रकीर्णकं ग्रन्थभेदे चामरे विस्तरे हये ॥ १९३ ॥
स्मृतः पुष्कलको गन्धमृगे क्षपणकीलयोः ॥
कोशातकः कचे ज्यौत्स्निपटोलीघोषकेषु तु ॥ १९४ ॥
कोशातकी वाणिजके वाडवाग्नौ वणिज्यपि ॥
निर्ग्रन्थकः स्यात् क्षपणे निष्फलेऽप्यपरिच्छदे ॥ १९५ ॥
स्यादश्मन्तकमुद्धाने मालुकाच्छदनेऽपि च ॥
कटिल्लकस्तु पर्णासे वर्षाभूकारवेल्लयोः ॥ १९६ ॥
कपर्द्दको वराटे स्याज्जटाजूटेऽपि धूर्ज्जटेः ॥
गोमेदकं पीतमणौ काकोले पत्रकेऽपि च ॥ १९७ ॥
मण्डोदकश्चित्ररागे भवेदातर्पणेऽपि च ॥
शतानीको मुनेर्भेदे वृद्धे चातखरालिकः ॥ १९८ ॥
ग्रामणीभाण्डभारावोपधानेषु प्रयुज्यते ॥
लेखनिको लेखहारे यः स्वहस्तं विलेखयेत् ॥ १९९ ॥
लेखेषु परहस्तेन तत्राप्येष प्रदर्शितः ॥
भवेन्मण्डलकं विम्बे कुष्ठभेदे च दर्पणे ॥ २०० ॥
पिप्पलकं स्तनवृन्ते मतं सीवनसूत्रके ॥
पिण्डीतकः स्यात्तगरे मदनद्रौ फाणिज्यके ॥ २०१ ॥
त्रिवर्णकं गोक्षुरके त्रिफलायां कटुत्रिके ॥
शालावृकः शृगालेऽपि सारमेये बलीमुखे ॥ २०२ ॥
कौलेयकः कुलश्रेष्ठे स्यादिन्द्रमहकामुके ॥
सुप्रतीकः शोभनाङ्गे भवेदीशानदिग्गजे ॥ २०३ ॥
जैवातृकः कृशे चन्द्रे भैषज्यायुष्मतोरपि ॥
रतार्द्धिकं स्याद्दिवसे सुखस्नानेऽष्टमङ्गले ॥ २०४ ॥

वैनाशिकः स्यात् क्षणिके परतन्तोर्णनाभयोः ॥
वैदेहको वाणिजके शूद्राद्वैश्यासुतेऽपि च ॥ २०५ ॥
वितुन्नकन्तु धन्याके तथा झाण्टामलौषधौ ॥
गोकुणिकः केकरे स्यात् पङ्कस्थे गव्युपेक्षके ॥ २०६ ॥
भार्याटिको भवेद्भार्या निर्ज्जिते हरिणान्तरे ॥
कापटिकोऽन्यमर्मज्ञे छात्रस्याकादशासिनि ॥ २०७ ॥
कौक्कुटिको दाम्भिके स्याददूरप्रेरितेक्षणे ॥
लालाटिकः प्रभोर्भावदर्शिन्याश्लेषणान्तरे ॥ २०८ ॥
कार्याक्षमेऽप्याकलितः शिलाटकः शिलाट्टयोः ॥
कर्कोटकः स्यान्मालूरकाद्रवेयप्रभेदयोः ॥ २०९ ॥
वरण्टकस्तु मातङ्गवेद्यां यौवनकण्टके ॥
संवर्त्तुलेऽप्याखनिकश्चौरे क्रोडे च मूषके ॥ २१० ॥
वैतालिको बोधकरे खेटितालेऽप्युदीरितः ॥
तिक्तशाकस्तु खदिरे वरुणे पत्रसुन्दरे ॥ २११ ॥
मयूरकोऽप्यपामार्गे तुच्छके तु मयूरकम् ॥
विशेषकः स्यात्तिलके विशेषावाहकेऽपि च ॥ २१२ ॥
विदूषकश्चाटुपटौ परनिन्दाकरेऽपि च ॥
भवेत् सैकतिकं मातृयात्रामङ्गलसूत्रयोः ॥ २१३ ॥
तथा सन्यस्तसन्देहजीवक्षेपणकेष्वपि ॥
एडमूकः स्मृतोधीरैः शठे वाक्श्रुतिवर्ज्जिते ॥ २१४ ॥
वर्त्तरूको नदीभेदे काकनीले जलावटे ॥
काकरूक उलूके स्यान्निःस्वे स्त्रीजितदम्भयोः ॥ २१५ ॥
दिगम्बरे भीरुके च दन्दशूकोऽहिरक्षसोः ॥
मुष्टिरुको वदान्येऽपि मिष्टाशिन्यतिथिद्विषि ॥ २१६ ॥
कृकवाकुर्मयूरेऽपि सरटे चरणायुधे ॥

राधरङ्कस्तु नासीरे शीकरे च घनोपले ॥ २१७ ॥
कलविङ्कः स्मृतो ग्रामचटकेऽपि कुलिङ्कके ॥
सौगन्धिकन्तु कह्लारे पद्मरागे च कत्तृणे ॥ २१८ ॥
गन्धोपले गान्धिकेऽपि सौगन्धिक इति ध्वनिः ॥
सोमवल्कस्तु धवलखदिरे खद्‌फलेऽपि च ॥ २१९ ॥
भयानकः स्मृतो व्याघ्रे सैंहिकेयेऽपि भीषणे ॥
पुण्डरीकं सिताम्भोजे सितच्छत्रे च भेषजे ॥ २२० ॥
कोशकारान्तरे व्याघ्रे पुण्डरीकोऽग्निदिग्गजे ॥
जर्ज्जरीकं बहुच्छिद्रे जर्ज्जरीको जरातुरे ॥ २२१ ॥
चर्च्चरीको महाकाले केशविन्यासशाकयोः ॥
तर्त्तरीकं वहित्रे स्यात्तर्त्तरीकश्च पारगे ॥ २२२ ॥
फर्फरीकश्च पेटे स्यात् फर्फरीकन्तु मार्द्दवे ॥
भवेदुत्कालिकोत्कण्ठाहेलासलिलवीचिषु ॥ २२३ ॥
शृगालिका शिवायां स्यात् त्रासादपि पलायने ॥
चण्डालिका किन्नरायामुमायामोषधीभिदि ॥ २२४ ॥
पाञ्चालिका भवेद्वस्त्रपुत्रिकागीतभेदयोः ॥
कनीनिका तारकेऽक्ष्णः स्यात् कनिष्ठाङ्गुलावपि ॥ २२५ ॥
भवेद् गुणनिका नृत्ये शून्याङ्के पाठनिश्चितौ ॥
सन्तानिकाऽपि क्षीरादिसारे मर्कटजालके ॥ २२६ ॥
सन्दंशिकाऽपि सुचुटीलोहयन्त्रविशेषयोः ॥
सङ्घाटिका तु युग्मे स्यात् कुट्टनीघ्राणयोरपि ॥ २२७ ॥
जीवन्तिकाऽपि जीवाख्यशाकवन्दीगुडूचिषु ॥
विद्याद् बृहन्तिकाऽभिख्यामूरुवस्त्रप्रभेदयोः ॥ २२८ ॥
वकेरुका बलाकाभिद्वातवेल्लितशाखयोः ॥
स्मृता घर्घरिका क्षुद्रघण्टिकाभ्रष्टधान्ययोः ॥ १२९ ॥

वाद्यप्रभेदवादित्रे दण्डयोरापगान्तरे ॥

कपञ्चकम् ॥

स्यादाऽच्छुरितकं हासनखाघातप्रभेदयोः ॥ २३० ॥
प्रतिसूर्य्यकमिच्छन्ति कृकलासोपसूर्य्ययोः ॥
अनेडमूकमिच्छन्ति वाक्यश्रुतिविवर्जिते ॥ २३१ ॥
राजपटस्य काचस्य गुडके काचवर्त्तिकः ॥
गोजागरिकमित्याहुर्मङ्गले कण्टकारके ॥ २३२ ॥
स्यात्क्रमिकण्टकश्चित्राविडङ्गोदुम्बरेषु च ॥
सुवसन्तक इत्येष वासन्त्यां मदनोत्सवे ॥ २३३ ॥
कक्षावेक्षकमिच्छन्ति शुद्धान्तोद्यानपालयोः ॥
द्वारपाले कवौ षिङ्गे रङ्गाजीविन्यपि क्वचित् ॥ २३४ ॥
नागचारिक उद्दिष्टो राजकुञ्जरहस्तिपे ॥
गणस्थराजे गरुडे चित्रमेखलके क्वचित् ॥ २३५ ॥
स्याद्व्रीहिराजिकः कामलिकार्यां चीनधान्यके ॥
शीतचम्पकशब्दोऽयं स्यादातर्पणदीपयोः ॥ २३६ ॥
अन्धौ जलकरङ्कः स्यान्नालिकेरफलेऽम्बुदे ॥
शङ्खे जललतायाञ्च कथ्यते जलवापिका ॥ २३७ ॥
काकचीरादिशफरमत्स्ययोः कटखादकः ॥
खादके काचकलशे बलिपुष्टे च जम्बुके ॥ २३८ ॥
स्याच्चिलनीलिका कण्ठीभेदे खद्योतविद्युतोः ॥
स्यान्नवफलिका नव्ये नवजातरजःस्त्रियाम् ॥ २३९ ॥
स्याच्छतपर्विकादूर्वावचयोरुपकारिका ॥
विष्टभेदे गृहे राज्ञामुपकर्त्र्यामपीष्यते ॥ २४० ॥
स्याद्व्यवहारिकालोकयात्रा सम्मार्ज्जनीङ्गुदे ॥
स्याद्धेमपुष्पिका यूथ्यां चम्पके हेमपुष्पकः ॥ २४१ ॥

कषट्‌कम् ॥

लूतामर्कटकः पुत्र्यां नवमाल्यां प्लवङ्गमे ॥
सिन्दूरतिलको नागे सिन्दूरतिलका स्त्रियाम् ॥ २४२ ॥
वर्णविलोडकः श्लोके छायाहारिणि कुम्भिले ॥
मातुलपुत्रको धूर्त्तफले स्यान्मातुलात्मजे ॥ २४३ ॥
ग्राममद्गुरिका शृङ्ग्यां ग्रामयुद्धे च कीर्त्त्यते ॥
स्यान्मदनशलाकाऽपि शार्य्यां कामोदयोषधौ ॥ २४४ ॥

इति कान्तवर्गः ॥

खैककम् ॥

खमिन्द्रिये सुखे स्वर्गे शून्ये बिन्दौ विहायसि ॥
पुरे संवेदने क्षेत्रे कुलाहलफले क्वचित् ॥ १ ॥

खद्विकम् ॥

नखः कररुहे शण्डे गन्धद्रव्ये नखं नखी ॥
मुखं निःसरणे वक्त्रे प्रारम्भोपाययोरपि ॥ २ ॥
सुखं शर्म्मणि नाके च सुखा पुर्यां प्रचेतसः ॥
शङ्खो निध्यन्तरे कम्बुललाटास्थिनखीषु च ॥ ३ ॥
रेखा स्यादल्पके छद्मिन्याम्भोगोल्लेखयोरपि ॥
लेखो लेख्ये सुरे लेखा लिपिराजिकयोर्मता ॥
मुखः सम्यग्मनोज्ञेऽपि साम्नः षट्प्रणयेष्वपि ॥ ४ ॥
शिखा शिफायां चूडायां ज्वालायामग्रमात्रके ॥
लाङ्गल्याश्चापि शाखायां चूडायाञ्च शिखण्डिनः ॥ ५ ॥
सखा मित्रे सहाये च शाखापक्षान्तरे भुजे ॥
शाखा वेदविभागे च पादपाङ्केऽन्तिकेऽपि च ॥ ६ ॥
प्रेङ्खा पर्यटने नृत्ये भवेदश्वगतावपि ॥

खङ्गा गतिविशेषेऽपि शूकशिम्ब्याञ्च नर्त्तने ॥ ७ ॥

खत्रिकम् ॥

त्रिशिखं शेखरे विद्या स्त्रीलेखाराक्षसान्तरे ॥
सुमुखं तार्क्ष्यतनये फणिभेदे च पण्डिते ॥ ८ ॥
दुर्मुखो नागराजेऽपि मुखरे वानराश्वयोः ॥
गोमुखं कुटिलागारे वाद्यभाण्डे च लेपके ॥ ९ ॥
प्रमुखः प्रथमे श्रेष्ठे विशिखस्तोमरे शरे ॥
रथ्यां खनित्र्यां विशिखा नलिकायामपि क्वचित् ॥ १० ॥
विशाखस्तारके स्कन्दे विशाखर्षौ कटिल्लके ॥
मयूखस्त्विट्करज्वाले वैशाखो राधमन्थयोः ॥ ११ ॥

खचतुष्कम् ॥

अग्निमुखो द्विजे देवे भल्लाते चित्रके क्वचित् ॥
पञ्चनखो गजे कूर्मे शिलीमुखोऽलिबाणयोः ॥ १२ ॥
भवेद्व्याघ्रनखः कन्दगन्धद्रव्यविशेषयोः ॥
महाशङ्खो नरास्थ्नि स्यान्निधिसङ्ख्याप्रभेदयोः ॥ १३ ॥
इन्दुलेखाऽमृतासोमलताशशिकलासु च ॥
शशिलेखा कलाभागे बाकुचीवृत्तभेदयोः ॥ १४ ॥
अग्निशिखा लाङ्गलिक्यां कुङ्कुमेऽग्निशिखं मतम् ॥
बद्धशिखा जटायां स्याद् बाले बद्धशिखो मतः ॥ १५ ॥

खपञ्चकम् ॥

स्यान्मलिनमुखः प्रेते गोलाङ्गूले खलेऽनले ॥
अथ शीतमयूखोऽपि शशाङ्कघनसारयोः ॥ १६ ॥
सर्वतोमुखमाख्यातमन्तरिक्षे च पाथसि ॥
विधिक्षेत्रज्ञरुद्रेषु कथितः सर्वतोमुखः ॥ १७ ॥

इति खान्तवर्गः ॥

गैककम् ॥

गौः स्वर्गे वृषभे रश्मौ वज्रे चन्द्रमसि स्मृतः ॥
अर्ज्जुने नेत्रदिग्बाणभूवाग्वारिषु गौर्मता ॥ १ ॥

गद्विकम् ॥

अगः शैले द्रुमे भानौ नगवत्पवनासने ॥
खगः सूर्य्ये ग्रहे देवे मार्गणे च विहङ्गमे ॥ २ ॥
भगमैश्वर्य्यमाहात्म्यज्ञानवैराग्ययोनिषु ॥
यशोवीर्य्यप्रयत्नेच्छाश्रीधर्म्मरविमुक्तिषु ॥ ३ ॥
युगं हस्तचतुष्केऽपि रथसीराङ्गयोर्युगः ॥
युगं कृतादौ युगले वृद्धिनामौषधेऽपि च ॥ ४ ॥
मृगः पशौ कुरङ्गे च करिनक्षत्रभेदयोः ॥
याच्ञायां मृगयायाञ्च मृगी स्याद्वनितान्तरे ॥ ५ ॥
भृगुः शुक्रे प्रपाते च जमदग्नौ पिनाकिनि ॥
भागे रूपार्द्धके प्रोक्तो भागधेयैकदेशयोः ॥ ६ ॥
नागन्तु सीसके रङ्गे स्त्रीबन्धे करणान्तरे ॥
नागः पन्नगमातङ्गक्रूरचारिषु तोयदे ॥ ७ ॥
नागकेशरपुन्नागनागदन्तकमुस्तके ॥
देहानिलप्रभेदेऽथ श्रेष्ठे स्यादुत्तरस्थितः ॥ ८ ॥
रागोऽनुरक्तौ मात्सर्य्ये क्लेशादौ लोहितादिषु ॥
गान्धारादौ नृपे रागस्त्यागो वर्ज्जनदानयोः ॥ ९ ॥
भोगः सुखे धने चाहेः शरीरफणयोर्मतः ॥
पालनेऽभ्यवहारे च निर्वेशे पण्ययोषिताम् ॥ १० ॥
योगोऽपूर्वार्थसम्प्राप्तौ सङ्गतिध्यानयुक्तिषु ॥
वपुस्थैर्य्ये प्रयोगे च विष्कम्भादिषु भेषजे ॥ ११ ॥
विश्रब्धघातिनि द्रव्योपायसंनहनेष्वपि ॥

कार्म्मणेऽपि च योगः स्याद्रोगः कुष्ठौषधे गदे ॥ १२ ॥
वेगो जवे प्रवाहे च महाकालफलेऽपि च ॥
पूगस्तु क्रमुके वृन्दे चङ्गः शोभनदक्षयोः ॥ १३ ॥
अङ्गं गात्रान्तिकोपायप्रतीकेष्वप्रधानके ॥
अङ्गा देशविशेषे स्युरङ्ग सम्बोधनेऽव्ययम् ॥ १४ ॥
इङ्गः स्यादद्भुते ज्ञाने जङ्गमेङ्गितयोरपि ॥
टङ्कः कृपाणभेदे स्याज्जङ्घायाश्च खनित्रके ॥ १५ ॥
तुङ्गः पुन्नागनगयोस्तुङ्गः स्यादुन्नतेऽन्यवत् ॥
वर्वरानिशयोस्तुङ्गी तङ्गं सीसकरङ्गयोः ॥ १६ ॥
वङ्गः कार्पासवार्त्ताकदेशभेदेषु भाषितः ॥
लङ्गः सङ्गे च षिङ्गे च व्यङ्गो हीनाङ्गभेकयोः ॥ १७ ॥
भङ्गस्तरङ्गे रुग्भेदे भेदे जयविपर्य्यये ॥
भङ्गा शणाख्यसस्येऽपि भृङ्गो धूम्याटषिङ्गयो ॥ १८ ॥
मधुव्रतेऽपि भृङ्गन्तु केशराजगुडत्वचोः ॥
रङ्गो रणे खले रागे नृत्ये रङ्गं त्रपुन्यपि ॥ १९ ॥
लिङ्गं चिह्नेऽनुमानेऽपि साङ्ख्योक्तप्रकृतावपि ॥
शिवमूर्त्तिविशेषेऽपि मेहने च प्रचक्षते ॥ २० ॥
शृङ्गं प्रभुत्वे शिखरे चिह्ने क्रीडाम्बुयन्त्रके ॥
विषाणोत्कर्षयोश्चाथ शृङ्गः स्यात्कूर्चशीर्षके ॥ २१ ॥
शृङ्गी विषायामृषभे स्वर्णमीनविशेषयोः ॥
गाङ्गस्तु गङ्गासम्भूते भीष्मे शक्तिधरेऽपि च ॥ २२ ॥
पिङ्गः पिशङ्गे पिङ्गी तु शम्यां पिङ्गन्तु बालके ॥
रामटे नाडिकायाश्च पिङ्गा गोरोचनोमयोः ॥ २३ ॥
खड्गो गण्डकशृङ्गासिबुद्धभेदेषु गण्डके ॥
दुर्गः स्याद् दुर्गमे दुर्गा गौरीनीलकयोरपि ॥ २४ ॥

सर्गस्तु निश्चयाध्यायमोहोत्साहात्मसृष्टिषु ॥
मार्गो मृगमदे मासप्रभेदेऽन्वेषणाध्वनोः ॥ २५ ॥
शार्ङ्गं कार्म्मुकमात्रेऽपि विष्णोरपि शरासने ॥
वल्गु छागे मनोज्ञे च वल्गुभाषितमन्यवत् ॥ २६ ॥
फल्गुः प्रोक्तो मले सारे निःसारे फल्गु वाच्यवत् ॥
शृङ्गी वटाम्रातकयोः पंर्कट्यामपि विश्रुता ॥ २७ ॥

गत्रिकम् ॥

पन्नगः पद्मकाष्ठे स्यात् पन्नगोऽपि भुजङ्गमे ॥
प्लवगो वानरे भेके सारथौ चोष्णदीधितेः ॥ २८ ॥
जिह्मगो मन्दगे सर्पे विहगश्चाग्रजे खगे ॥
सर्वगं सलिले ख्यातं सर्वगः शङ्करे विभौ ॥ २९ ॥
आभोगो वारुणच्छत्रे पूर्णतायत्नयोरपि ॥
आयोगो व्यापृतौ रोधगन्धमाल्योपहारयोः ॥ ३० ॥
अयोगो विधुरे कूटे विश्लेषे कठिनोद्यमे ॥
आशुगो मारुते वाणेऽप्युद्वेगं क्रमुकीफले ॥ ३१ ॥
उद्वेगोऽप्युद्वाहुलकोद्वेजनाकोद्गमेऽपि च ॥
सम्भोगः सुरते भोगे सम्भोगो जिनशासने ॥ ३२ ॥
परागः पुष्परजसि धूलीस्नानीययोरपि ॥
गिरिप्रभेदे विख्यातावुपरागे च चन्दने ॥ ३३ ॥
प्रयागस्तीर्थभेदे स्याद्यज्ञे शतमखाश्वयोः ॥
प्रयोगः कार्मणे प्रोक्तः प्रयुक्तौ च निदर्शने ॥ ३४ ॥
वातिगः कथितो भण्ट्यां धातुवादिनि वातिगः ॥
तडागस्तु जलाधाराविशेषे कटकेऽपि च ॥ ३५ ॥
पुन्नागः पुरुषश्रेष्ठे पाण्डुनागे सितोत्पले ॥
जातीफले च पुन्नागो निसर्गः सर्गशीलयोः ॥ ३६ ॥

विसर्गस्त्यागवद्दाने विसर्गो मलनिर्गमे ॥
विसर्ज्जनीयेऽप्ययनप्रभेदेऽपि विभावसोः ॥ ३७ ॥
उत्सर्गो वर्ज्जने त्यागे सामान्यन्यायदानयोः ॥
त्रिवर्गो धर्मकामार्थे त्रिफलायां कटुत्रिके ॥ ३८ ॥
वृद्धिस्थानक्षये सत्त्वरजस्तमसि चेष्यते ॥
तातगुः क्षुद्रताते स्याज्जनयित्रीहितेऽपि च ॥ ३९ ॥
अनङ्गो मदनेऽनङ्गमाकाशमनसोः स्मृतम् ॥
मृदङ्गः पटहे घोषे भुजङ्गः षिङ्गसर्पयोः ॥ ४० ॥
पतङ्गः शलभे शालिप्रभेदे विहगे रवौ ॥
पतङ्गं पारदे क्वापि नरङ्गन्तु वरण्डके ॥ ४१ ॥
शेफे नरङ्गमप्याहु र्निषङ्गः सङ्गतूणयोः ॥
विडङ्गं कृमिघ्ने ख्यातं विडङ्गो नागरेऽन्यवत् ॥ ४२ ॥
कलिङ्गः पूतिकरजे धूम्याटे नीवृदन्तरे ॥
कलिङ्गं कौटजफले कलिङ्गा योषिति स्मृता ॥ ४३ ॥
अपाङ्गमङ्गहीने स्यान्नेत्रान्ते तिलकेऽपि च ॥
वराङ्गं योनिमातङ्गमस्तकेषु गुडत्वचि ॥ ४४ ॥
पत्राङ्गं पद्मके भूर्ज्जे पत्राङ्गं रक्तचन्दने ॥
रथाङ्गश्चक्रवाकेऽपि रथाङ्गश्चक्र इष्यते ॥ ४५ ॥
रक्ताङ्गं विद्रुमे भौमे विद्यात् कम्पिल्लधीरयोः ॥
रक्ताङ्गश्चापि जीवन्त्यां मातङ्गः श्वपचे गजे ॥ ४६ ॥
कालिङ्गो भूमिकर्कारौ दन्तावलभुजङ्गयोः ॥
कालिङ्गी राजकर्कट्यां धारङ्गः खड्गतीर्थयोः ॥ ४७ ॥
हेमाङ्गो द्रुहिणे तार्क्ष्ये नारङ्गं पिप्पलीरसे ॥
नागरङ्गे विटे जन्तौ यमजेऽपि प्रकीर्त्तितम् ॥ ४८ ॥
सारङ्गश्चातके भृङ्गे कुरङ्गे च मतङ्गजे ॥

पक्षभेदे च सारङ्गः सारङ्गः शबलेऽन्यवत् ॥ ४९ ॥
प्रियङ्गुः फलिनीकङ्गुपिप्पलीराजिकासु च ॥
नीलाङ्गुः कृमिभेदे स्याद्भ्रमरालीमुसारयोः ॥ ५० ॥
तुरङ्गी चाश्वगन्धायां तुरङ्गश्चित्तवाजिनोः ॥
चक्राङ्गी कटुरोहिण्यां चक्राङ्गो मानसौकसि ॥ ५१ ॥

गचतुष्कम् ॥

ईहामृगो वृके जन्तौ प्रभेदे रूपकस्य च ॥
मल्लनागोऽभ्रमातङ्गे वात्स्यायनमुनावपि ॥ ५२ ॥
उपरागः परीवादे राहुग्रस्तार्कचन्द्रयोः ॥
दुर्नये ग्रहकल्लोलेऽपवर्गस्त्यागमोक्षयोः ॥ ५३ ॥
क्रियावसानसाफल्येऽप्यपवर्गः प्रयुज्यते ॥
उपसर्गः स्मृतो रोगभेदोपप्लवयोरपि ॥ ५४ ॥
समायोगस्तु संयोगे समवाये प्रयोजने ॥
सम्प्रयोगं रते विद्यादन्विते कार्म्मणेऽपि च ॥ ५५ ॥
दीर्घाध्वगः शृङ्खलके लेखहारे तु भेद्यवत् ॥
अभिषङ्गस्तु शपथे स्यादाक्रोशे पराभवे ॥ ५६ ॥
छत्रभङ्गोऽपि वैधव्ये स्वातन्त्र्यनृपनाशयोः ॥
कटभङ्गस्तु सस्यानां हस्तच्छेदे नृपात्यये ॥ ५७ ॥

गपञ्चकम् ॥

कथाप्रसङ्गो वातूले विषवैद्ये च वाच्यवत् ॥
नाडीतरङ्गः काकोले हिण्डके रतहिण्डके ॥ ५८ ॥

इति गान्तवर्गः ॥

घैककम् ॥

घो घर्घरे च घण्टायां काञ्चिकाघातयोरपि ॥

घद्विकम् ॥

अघं तु व्यसने प्रोक्तमघं पातकदुःखयोः ॥ १ ॥
अर्घः पूजाविधौ मूल्येऽप्यङ्घ्रिपादद्रुमूलयोः ॥
ओघो वृन्दे पयोवेगे द्रुतनृत्योपदेशयोः ॥ २ ॥
ओघः परम्परायाञ्च मेघः स्यान्मुस्तके घने ॥
लघुर्मनोज्ञनिःसारागुरुषु प्रथितो लघु ॥ ३ ॥
कृष्णागुरुणि शीघ्रे च स्पृक्कायाञ्च स्मृता लघुः ॥
उद्घः स्यात्पावके हस्तपुटके देहजानिले ॥ ४ ॥
मोघाऽपि पाटलायां स्यान्मोघो निष्फलहीनयोः ॥
मघा माघी च नक्षत्रे भेषजे च यथाक्रमम् ॥ ५ ॥
श्लाघा मता प्रशंसायां परिचर्य्याभिलाषयोः ॥

घत्रिकम् ॥

अनघो निर्म्मलापापमनोज्ञेष्वभिधेयवत् ॥ ६ ॥
पलिघः काचकलशघटप्राकारगोपुरे ॥
परिघो योगभेदे स्यान्मुद्गरेऽर्गलघातयोः ॥ ७ ॥
प्रतिघः प्रतिघाते च रोषे च प्रतिघो मतः ॥
काचिघः काञ्चने प्रोक्तोऽन्नमण्डे मूषकेऽपि च ॥ ८ ॥
महार्घस्तु महामूल्ये तथा लावकपक्षिणि ॥
निदाघो ग्रीष्मकाले स्यादुष्णस्वेदाम्बुनोरपि ॥ ९ ॥
उल्लाघस्तु शुचौ हृष्टे दक्षनीरोगयोरपि ॥
सर्वौघो गुरुवेगार्थसर्वसंहननार्थयोः ॥
अमोघः सफलेऽमोघा विडङ्गाभययोः स्मृता ॥ १० ॥

इति घान्तवर्गः ॥

—:०:—

चद्विकम् ॥

कचः केशे गुरोः पुत्रे बन्धे शुष्कव्रणे कचः ॥
कचा करिण्यां काचस्तु मनौ शिक्ये मृदन्तरे ॥ १ ॥
नेत्ररोगेऽपि नीचस्तु वामने पामरे स्मृतः ॥
मोचः शोभाञ्जने प्रोक्तो मोचा शाल्मलिरम्भयोः ॥ २ ॥
पिचुस्तूले च कर्षे च कुष्ठरोगेऽसुरान्तरे ॥
भैरवस्य प्रभेदेऽपि पिचुः क्काऽपि प्रकीर्त्तितः ॥ ३ ॥
कूर्चो विकत्थने मध्ये भ्रुवोः श्मश्रुणि कैतवे ॥
क्रौञ्चः खगनगद्वीपप्रभेदेषु प्रयुज्यते ॥ ४ ॥
चञ्चो नलादिनिर्माणे चञ्चा तु तृणपूरुषे ॥
चञ्चुः पञ्चाङ्गुले त्रोट्यां गोनाडीकेऽपि पठ्यते ॥ ५ ॥
शुचिः शुद्धेऽनुपहते शृङ्गाराषाढयोः सिते ॥
ग्रीष्मे हुतवहेऽपि स्यादुपधाशुद्धमन्त्रिणि ॥ ६ ॥
रुचिर्मयूखे शोभायामभिष्वङ्गाभिलाषयोः ॥
वीचिः स्वल्पे तरङ्गे स्यादवकाशे सुखेऽपि च ॥ ७ ॥
सूची कराद्यभिनये नारीणां करणान्तरे ॥
सूची च सीवनद्रव्ये शचीऽन्द्राण्यां शतावरौ ॥ ८ ॥
काञ्ची स्यान्मेखलादाम्नि गुञ्जायां नीवृदन्तरे ॥
वचा स्यादुग्रगन्धायां सारिकायां शुके वचः ॥ ९ ॥
अर्चा पूजा प्रतिमयोश्चर्चा स्थासकचिन्तयोः ॥
चार्च्चिकायाञ्च रुक् शोभाकिरणेच्छासु चेष्यते ॥ १० ॥
त्वक् चर्मवल्कयो स्त्वाचे न्यङ् नीचे निम्नकार्ण्ययोः ॥
वाग् वचने सरस्वत्यां भाषागीर्भारती यथा ॥ ११ ॥

चत्रिकम् ॥

कवचो गर्दभाण्डे स्यात् सन्नाहे पटहेऽपि च ॥

विकचः क्षपणे केतुग्रहे च स्फुटितेऽन्यवत् ॥ १२ ॥
क्रकचः करपत्रे स्याद्ग्रन्थिलाख्यद्रुमेऽपि च ॥
सङ्कोचमपि काश्मीरे सङ्कोचो मीनबन्धयोः ॥ १३ ॥
नाराचो लोहबाणे स्यान्नाराचो जलहस्तिनि ॥
नाराच्येषणिकायाञ्च सम्यक् सम्मतहृद्ययोः ॥ १४ ॥
प्रपञ्चः सञ्चये प्रोक्तो विस्तरे च प्रतारणे ॥
मरीचिः कृपणे दीप्तावृषिभेदेऽपि दृश्यते ॥ १५ ॥
मारीचो रक्षसो भेदे कक्कोले याजके द्विजे ॥
मारीची देवताभेदे नमुचिः स्मरदैत्ययोः ॥ १६ ॥
कनीचिः पुष्पितलता गुञ्जयोः शकटेऽपि च ॥
अवीचिर्नरकानूर्म्योर्विपञ्ची केलिवीणयोः ॥ १७ ॥
प्रागुदक्प्रत्यगित्येते दिग्देशे कालतोऽव्ययम् ॥
प्राच्योदीच्यप्रतीच्यानां वाचकं स्यादनव्ययम् ॥ १८ ॥

चचतुष्कम् ॥

मलिम्लुचोऽनिले चौरे जलसूचिर्जलौकसि ॥
शृङ्गाटे शिशुमारे च कङ्के शेटिझषेऽपि च ॥ १९ ॥

चपञ्चकम् ॥

रतनारीच इत्येष कथितो रतवल्लभे ॥
कुक्कुरे रतनारीचः सीत्कारे वरयोषिताम् ॥ २० ॥

इति चान्तवर्गः ॥

—:o:—

छद्विकम् ॥

अच्छः स्फटिकभल्लूकनिर्मलेष्वच्छमव्ययम् ॥
आभिमुख्येऽथ कच्छः स्यादनूपे तुन्नकद्रुमे ॥ १ ॥
नौकान्ते परिधानस्य पश्चादञ्चलपल्लवे ॥

कच्छा तु चीरिकायाञ्च वाराह्याञ्च निगद्यते ॥ २ ॥
स्याद् गुच्छः स्तबके स्तम्बे हारभेदकलापयोः ॥
पुच्छः पाश्चात्यभागे स्याल्लाङ्गूले पुच्छमिष्यते ॥ ३ ॥
म्लेच्छः पापतरे जातिभेदे स्यादपभाषिणि ॥
पिच्छा तु शाल्मलीवेष्टे मण्डे चाश्वपदामये ॥ ४ ॥
पङ्क्तौ पूगच्छटाकोशमोचानिजयिनेषु च ॥

छचतुष्कम् ॥

पिच्छपुच्छे महाकच्छः समुद्रे च प्रचेतसि ॥ ५ ॥

इति छान्तवर्गः ॥

—:०:—

जैककम् ॥

जो जन्यां जातमात्रे च मृत्युञ्जये जनार्द्दने ॥
जूराकाशे सरस्वत्यां पिशाच्यां जवनेऽपि च ॥ १ ॥

जद्विकम् ॥

कञ्जः केशे विरिञ्चौ च कञ्जः पीयूषपद्मयोः ॥
अजो हरौ हरे कामे विधौ छागे रघोः सुते ॥ २ ॥
व्रजो गोष्ठाध्ववृन्देषु निजमात्मीयनित्ययोः
ध्वजं चिह्ने पताकायां ध्वजः शौण्डिकशेफयोः ॥ ३ ॥
खट्वाङ्गे च स्वजं रक्ते स्वजः प्रस्वेदपुत्रयोः ॥
द्विजो विप्रेऽण्डजे दन्ते भार्गीरेणुकयोर्द्विजा ॥ ४ ॥
बीजं रेतसि तत्त्वे च हेतावङ्कुरकारणे ॥
आधानेऽपि च सज्जः स्यात् सन्नद्धे सम्भृतेऽपि च ॥ ५ ॥
वाजं घृतेऽपि यज्ञान्ने वाजो निःस्वनपक्षयोः ॥
वाजं जले मुनौ वाजो व्याजः शाठ्यापदेशयोः ॥ ६ ॥
भुजः पाणौ च बाहौ च कुजः स्यान्नरकारयोः ॥

अब्जो धन्वन्तरौ चन्द्रे निचुले शङ्खपद्मयोः ॥ ७ ॥
अब्जं स्यादथ कुब्जोऽपि न्युब्जः स्यात् पादपान्तरे ॥
न्युब्जन्तु कर्णरोगे स्यान्न्युब्जः प्रोक्तः कुशस्रुचि ॥ ८ ॥
अधोमुखे च कुब्जे च न्युब्जो वाच्यवदिष्यते ॥
आजिः समावनौ युद्धे राजिः स्यात् पङ्क्तिरेफयोः ॥ ९ ॥
लाजाः स्युर्भृष्टधान्येषु लाजः स्यादार्द्रतण्डुले ॥
उशीरे लाजमुद्दिष्टं प्रजासन्तानलोकयोः ॥ १० ॥
गुञ्जाऽपि पटहे प्रोक्ता काकचिञ्च्यां कलध्वनौ ॥
गञ्जा खानौ सुरागेहे स्याद्भाण्डागाररीढयोः ॥ ११ ॥
गञ्जः कुञ्जो निकुञ्जेऽपि हनौ दन्ते च दन्तिनाम् ॥
सञ्जः प्रजापतौ रुद्रे लञ्जः स्यात् पट्टकच्छयोः ॥ १२ ॥
भर्ज्जा बले महोत्साहे खजा मन्थप्रहस्तयोः ॥
पिञ्जा तूले हरिद्रायां पिञ्जस्तु व्याकुलेऽन्यवत् ॥ १३ ॥
पिञ्जो बले चये पिञ्जं रज्जुर्वेण्यां गुणे स्मृता ॥
खर्ज्जूः कण्ड्वाञ्च कीटे च खर्जूरीपादपेऽपि च ॥
मर्जूः स्याद्रजके शुद्धौ सर्जूर्वणिजविद्युति ॥ १४ ॥

जत्रिकम् ॥

करजस्तु करञ्जे स्यान्नखे व्याघ्रनखेऽपि ॥
कुटजो वृक्षभेदे स्यादगस्त्यद्रोणयोरपि ॥ १५ ॥
सहजस्तु निसर्गे स्यात् सहोत्थे पुनरन्यवत् ॥
नीरजं कमले कुष्ठे जलजं शङ्खपद्मयोः ॥ १६ ॥
वलजं गोक्षुरे क्षेत्रे सस्यसङ्करयोरपि ॥
वलजा वरयोषायां वसुमत्यामपि स्मृता ॥ १७ ॥
कारुजः शिल्पिनाश्चित्रे कलभे नागकेशरे ॥
स्वयञ्जाततिले फेने वल्मीके गैरिकेऽपि च ॥ १८ ॥

बाहुजः क्षत्रिये कीरे स्वयञ्जाततिलेऽपि च ॥
वनजो मुस्तके पद्मे वनजं वनजो गजे ॥ १९ ॥
वनजा मुद्गपर्ण्याञ्च वणिग् वाणिज्यजीविनि ॥
वणिक् करणभेदे च वणिज्यायामपीष्यते ॥ २० ॥
सामजस्तु गजे प्रोक्तः सामोत्थे पुनरन्यवत् ॥
भूमिजो नरकेऽङ्गारे सीतायामपि भूमिजा ॥ २१ ॥
गिरिजश्चाभ्रके ख्यातं शिलाजतुसुगन्धयोः ॥
लोहेऽपि गिरिजा गौरीमातुलुङ्ग्योरुदीरिता ॥ २२ ॥
कम्बोजो हस्तिभेदे स्याच्छङ्खदेशविशेषयोः ॥
अङ्गजं रुधिरेऽनङ्गपुत्रकेशमदेऽङ्गजः ॥ २३ ॥
काम्बोजस्तुरगे सोमवल्के पुन्नागपादपे ॥
काम्बोजी मासपर्ण्याञ्च हिङ्गुपर्ण्यामपि क्वचित् ॥ २४ ॥
अण्डजः कृकलासे स्यात् खगे मीने भुजङ्गमे ॥
कस्तूर्यामण्डजा प्रोक्ता परञ्जस्तैलयन्त्रके ॥ २५ ॥
फेने च करवाले च परञ्जः क्षुरिकाफले ॥
हिमजाऽपि शचीगौर्योर्मैनाके हिमजः स्मृतः ॥ २६ ॥

जचतुष्कम् ॥

जघन्यजोऽनुजे शूद्रे भारद्वाजः स्मृतो मुनौ ॥
द्रोणे च वनकार्पास्यां भारद्वाजी च कथ्यते ॥ २७ ॥
भारद्वाजो गुरोः पुत्रे व्याघ्राकाख्यविहङ्गमे ॥
काश्मीरजाख्याऽतिविषा कुष्ठकुङ्कुमपौष्करे ॥ २८ ॥
क्षीराब्धिजं तु सामुद्रलवणे मौक्तिके क्वचित् ॥
क्षीराब्धिजा श्रियां प्रोक्ता चन्द्रे क्षीराब्धिजो भवेत्॥२९॥
द्विजराजः शशधरे सुपर्णेऽनन्तभोगिनि ॥
धर्मराजो यमे बुद्धे धर्मराजो युधिष्ठिरे ॥ ३० ॥

राजराजः कुबेरेऽपि सार्वभौमे सुधाकरे ॥
भृङ्गराजस्तु मधुपे मार्कवे विहगान्तरे ॥ ३१ ॥
ग्रहराजो रवौ चन्द्रेऽप्यहिभुक्केकिताक्ष्र्ययोः ॥
यक्षराट् त्र्यम्बकसखे मल्लानां रङ्गचत्वरे ॥ ३२ ॥

जपञ्चकम् ॥

मुनिभेषजमागस्त्ये हरीतक्याञ्च लङ्घने ॥
वृषभध्वजशब्दोऽसौ शङ्करे चार्हदन्तरे ॥ ३३ ॥

इति जान्तवर्गः ॥

झद्विकम् ॥

झञ्झा ध्वनिविशेषेऽपि झञ्झाऽणुजलवर्षणे ॥
झञ्झा वाते तारवायौ नष्टेऽपि परिकीर्त्तिता ॥ १ ॥

इति झान्तवर्गः ॥

ञैककम् ॥

ज्ञो विरिञ्चे बुधे सौम्ये

ञद्विकम् ॥

चाज्ञस्तु जडमूर्खयोः ॥
प्रज्ञा बुद्धौ पण्डितेऽपि प्रज्ञो वाच्यवदिष्यते ॥ १ ॥
संज्ञा नामनि गायत्र्यां चेतनायां रविस्त्रियाम् ॥
अर्थसूचनिकायाञ्च हस्ताद्यैरपि कथ्यते ॥ २ ॥

ञत्रिकम् ॥

सर्वज्ञः शङ्करे बुद्धे कृतज्ञः कुक्कुरेऽपि च ॥
दैवज्ञो गणकेऽपि स्यात् क्षेत्रज्ञश्छेक आत्मनि ॥ ३ ॥

इति ञान्तवर्गः ॥

टद्विकम् ॥

कटः श्रोणौ क्रियाकारे किलिञ्जेऽतिशये शवे ॥
समये गजगण्डे च पिप्पल्याश्च कटी मता ॥ १ ॥
खटोऽन्धकूपकफयोः प्रहारान्तरटङ्कयोः ॥
भटः पामरभेदे च वीरे च प्रगमे भटिः ॥ २ ॥
घटः समाधिभेदेभशिरःकूटकुटेषु च ॥
घटा घटनगोष्ठीभघटनासु च दृश्यते ॥ ३ ॥
कुटः कोटे घटे गेहे शिलाकुट्टकपूरुषे ॥
स्याच्छुटी कुम्भदास्याश्च सुरायाश्चित्रमुस्तके ॥ ४ ॥
पटः प्रियालवृक्षे च सुचेले च पुरस्कृतौ ॥
पटः प्रमादवचनदोषयोरप्युदाहृतः ॥ ५ ॥
वटो गोले गुले भक्ष्ये वटो साम्यवराटयोः ॥
वटः कपर्दे न्यग्रोधे शुम्बरक्तिकयोर्वटी ॥ ६ ॥
विटोऽद्रौ लवणे षिङ्गे मूषके खदिरेऽपि च ॥
स्फुटो व्यक्ते प्रफुल्ले च व्याप्ते च कलितेऽन्यवत् ॥ ७ ॥
निर्भिन्नकर्कटीसस्ये पादस्फोटे स्फुटिर्मता ॥
कूटं यन्त्रेऽनृते राशौ निश्चले लोहमुद्गरे ॥ ८ ॥
मायाद्रिशृङ्गयोस्तुच्छे सीरावयवदम्भयोः ॥
पुरद्वारे च शंसन्ति लाटो देशेंऽशुकेऽपि च ॥ ९ ॥
झाटो निकुञ्जे कान्तारे व्रणसम्मार्ज्जनेऽपि च ॥
वटो वृतौ च मार्गेऽपि वाटी तु गृहनिष्कुटे ॥ १० ॥
चटुश्चाटौ पिचण्डे च व्रतिनामासनान्तरे ॥
कटुः सुगन्धे तीक्ष्णे स्यादकार्ये मत्सरे रसे ॥ ११ ॥
कटुः प्रियङ्गुकटुका राजिकास्वथ दूषणे ॥
कटु प्रोक्तं पटुस्तीक्ष्णे नीरोगे चतुरेऽन्यवत् ॥ १२ ॥

पट्टुः पटोलपत्रेऽपि छत्रालवणयोः पट्टुः ॥
खेटः कफे ग्रामभेदे निन्दिते वसुनन्दके ॥ १३ ॥
अट्टं भक्ते च शुष्के च क्षौमेऽत्यर्थे गृहान्तरे ॥
पट्टः पेषणपाषाणे व्रणादीनाञ्च बन्धने ॥ १४ ॥
चतुष्पथे च राजादिशासनान्तरपीठयोः ॥
पट्टी ललाटभूषायां पट्टी लाक्षाप्रसाधने ॥ १५ ॥
क्रुष्टञ्च रोदने रावे कष्टं गहनकृच्छ्रयोः ॥
इष्टमाशंसिते पूज्यतमे प्रियतमेऽन्यवत् ॥ १६ ॥
इष्टं संस्कारयोगे च यागे च क्रतुकर्मणि ॥
रिष्टं क्षेमाशुभाभावकृपाणेषु प्रचक्ष्यते ॥ १७ ॥
म्लिष्टमव्यक्तवाचि स्यान्म्लिष्टं म्लानेऽन्यवन्मतम् ॥
दिष्टं दैवे च काले स्याद्दिष्टः सृष्टं तु निर्मिते ॥ १८ ॥
युक्तनिश्चितयोः प्राज्ये हृष्टो हृषितवन्मतः ॥
रोमाञ्चिते प्रहसिते जातदर्पे च विस्मिते ॥ १९ ॥
व्युष्टं दिने प्रभाते च फले पर्युषितेऽपि च ॥
त्वष्टा शिल्पिनि देवानां तथा वर्द्धकिसूर्ययोः ॥ २० ॥
इष्टिः स्यादभिलाषेऽपि सङ्ग्रहश्लोकयागयोः ॥
विष्टिः कर्मकरे भद्रे प्रेषणे वेतनेऽपि च ॥ २१ ॥
दिष्टिः परीमाणमुदोर्दृष्टिर्विंदर्शनाक्षिषु ॥
रिष्टिः खड्गे समृद्धौ च कृष्टिः स्यात् कर्षणे बुधे ॥ २२ ॥
सृष्टिः स्वभावे निर्माणे पुष्टिर्वृद्धौ च पोषणे ॥
यष्टिर्हारलताशस्त्रभेदयोर्ध्वजदण्डके ॥ २३ ॥
भाण्ड्याञ्च मधुयष्ट्याञ्च मुष्टिर्बद्धकरे पले ॥
व्युष्टिः स्याद् घर्षणे विष्णुक्रान्तास्पर्द्धाकिरिष्वपि ॥२४॥
जटालग्नकचे मूले प्लक्षमाक्षिकयोर्जटी ॥

सटा जटाकेशरयोः फटा च फणदम्भयोः ॥ २५ ॥
घोण्टा स्याद् बदरे पूगे घटीखण्डे च वाससः ॥
परीक्षार्थतुलायाश्च घटः सूरिभिरिष्यते ॥ २६ ॥
पटिः पटविशेषेऽपि द्राशुले कुष्टिकाद्रुमे ॥
स्यात् कोटिरश्रौ चापाग्रे सङ्ख्याभेदप्रकर्षयोः ॥ २७ ॥
स्यात् त्रुटिः संशये लेशे सूक्ष्मैलाकालमानयोः ॥
त्रोटिः स्यात् कट्फले चञ्च्वां खगमीनविशेषयोः ॥ २८ ॥
खाटिः किणे शवरथे खाटिरेकग्रहे स्मृता ॥
नटी हट्टविलासिन्यां शोणके नर्त्तके नटः ॥ २९ ॥

टत्रिकम् ॥

अवटः स्यात् खिले गर्त्ते कूपे कुहकजीविनि ॥
विकटः सुन्दरे प्रोक्तो विशालविकरालयोः ॥ ३० ॥
करटो गजगण्डे स्यात् कुसुम्भे निन्दजीविनि ॥
एकादशाहसार्द्धेऽपि दुर्दुरूढेऽपि वायसे ॥ ३१ ॥
करटो वाद्यभेदेऽपि निर्द्दटो निर्द्दये स्मृतः ॥
परापवादसंरक्ते निर्द्दटो निष्प्रयोजने ॥ ३२ ॥
चिपिटः खाद्यभेदेऽपि चिपिटो विस्तृतेऽन्यवत् ॥
जकुटो यमले ख्यातो वार्त्ताककुसुमे शुनि ॥ ३३ ॥
निष्कुटस्तु गृहोद्याने केदारककपाटयोः ॥
हम्मुटः कच्छपे सूर्येऽप्युत्कटस्तीव्रमत्तयोः ॥ ३४ ॥
चर्पटः स्फारविपुलचपेटे पर्पटेऽपि च ॥
पर्पटः पिष्टविकृतौ पर्पटो भेषजान्तरे ॥ ३५ ॥
पिच्चटो नेत्ररोगे स्यात् पिच्चटं त्रपुसीसयोः ॥
सम्पाटं शिक्यभेदेऽपि धौताञ्जन्यामपि स्मृतम् ॥ ३६ ॥
कर्द्दटः करहाटे स्यात् पङ्कपङ्कारयोरपि ॥

कुपीटमुदरेनीरे कार्पटो जतुकार्यिणोः ॥ ३७ ॥
कुक्कुटस्ताम्रचूडे स्यात् कुक्कुभेऽग्निकणेऽपि च ॥
निषादशूद्रयोः पुत्रे तालमध्ये तु कुक्कुटम् ॥ ३८ ॥
रसो नस्यप्रभेदे स्यादुच्चटा दम्भचर्चयोः ॥
केकटः श्रोणके विष्णावऽर्गटोऽन्तर्गले गले ॥ ३९ ॥
कर्कटः करणे स्त्रीणां राशिभेदे कुलीरयोः ॥
शाल्मलीफलवालुक्योः कर्कटी कर्कटः खगे ॥ ४० ॥
कीकटस्तुरगे निःस्वे देशभेदे मितम्पचे ॥
मोचाटः कृष्णजीरे स्याद्रम्भास्थिन मलयोद्भवे ॥ ४१ ॥
चक्राटो विषवैद्येऽपि धूर्त्तदीनारयोरपि ॥
वर्णाटो गायने चित्रकारे स्त्रीकृतजीविनि ॥ ४२ ॥
भावाटो भावके साधुनिवेशे कामुकेऽपि च ॥
शैलाटो देवले सिंहे शुक्लकाचाकिरातयोः ॥ ४३ ॥
द्रोहाटः कथितो गाथाप्रभेदे मृगलुब्धके ॥
वैडालवृत्तिकेऽपि स्याद्धाराटश्चातकाश्वयोः ॥ ४४ ॥
मोरटस्तु भवेदिक्षुमूलाङ्कोटप्रसूनयोः ॥
सप्तरात्रात् परे क्षीरे मूर्विकायान्तु मोरटा ॥ ४५ ॥
वेकटः स्याद्वैकटिके तथा सञ्जातयौवने ॥
वेरटो मिश्रिते नीचे वेरटं बदरीफले ॥ ४६ ॥
त्रिकूटं सिन्धुलवणे त्रिकूटश्च सुवेलके ॥
भाकूटः कथ्यते मीनभेदे शैलान्तरेऽपि च ॥ ४७ ॥
अरिष्टः फेनिले निम्बे लशुने काककङ्कयोः ॥
अरिष्टं सूतिकागारे तक्रे चिह्ने शुभाशुभे ॥ ४८ ॥
संसृष्टं तद्गते विद्यात् संशुद्धे वसनादिना ॥
अवटुः कथितो घाटा कूपगर्त्तेषु सूरिभिः ॥ ४९ ॥

परीष्टिः परिचर्यायां प्राकाम्येऽपि गवेषणे ॥
वरटा हंसयोषायां गन्धोल्यां वरटाऽपि च ॥ ५० ॥
त्रिपुटा मल्लिकायाञ्च सूक्ष्मैलात्रिवृतोरपि ॥
सतीलके च तीरे च त्रिपुटः समुदाहृतः ॥ ५१ ॥
बर्वटी व्रीहिभेदे स्याद्घटीपण्ययोरपि ॥
पर्कटी नूतनफले पूगादेः प्लक्षपादपे ॥ ५२ ॥
मर्कटी वानरीशूकशिम्ब्योः स्यात् करजान्तरे ॥
मर्कटस्तूर्णनाभेऽपि कपौ स्त्रीकरणेऽपि च ॥ ५३ ॥
कुरुण्टी दारुपुत्र्याञ्च कुरुण्टो झिण्टिकान्तरे ॥
चिरण्टी तु सुवासिन्यां स्याद्द्वितीयवयःस्त्रियाम् ॥ ५४ ॥

टचतुष्कम् ॥

श्रुतिकटः प्राश्वलोहे प्रायश्चित्तभुजङ्गयोः ॥
उच्चिङ्गटो मीनभेदे तथा कोपनपूरुषे ॥ ५५ ॥
कुटन्नटस्तु शोणाके कैवर्त्तौ मुस्तकेऽपि च ॥
स्यात् खञ्जरीटः फलकासिधाराव्रतचारिणोः ॥ ५६ ॥
कुण्डकीटस्तु चार्वाकवचनाभिज्ञपूरुषे ॥
जारजब्राह्मणीपुत्रदासीकामुकयोरपि ॥ ५७ ॥
नारकीटोऽश्मकूटे स्यात् स्वदत्ताश्मविहन्तरि ॥
कार्यकूटस्तु कृपणोन्मत्तानर्थकरेष्वपि ॥ ५८ ॥
कामकूटस्तु वेश्यायाः प्रियविभ्रमयोर्मतः ॥
चक्रवाटः क्रियारोहे पर्यन्ते च शिखातरौ ॥ ५९ ॥
वर्कराटः कटाक्षे स्यात् तरुणादित्यरोचिषि ॥
स्त्रीणां पयोधरोत्सङ्गकान्तदत्तनखेऽपि च ॥ ६० ॥
करहाटोऽब्जकन्दे स्यात् पुष्पवृक्षप्रभेदयोः ॥
परपुष्टः परभृते परपुष्टाऽऽपणास्त्रियाम् ॥ ६१ ॥

प्रतिकृष्टं मतं गुह्ये द्विरावृत्त्या च कर्षिते ॥
प्रतिकृष्टः प्रेषिते स्यात् प्रत्याख्याते च वाच्यवत् ॥ ६२ ॥
शिपिविष्टस्तु खलतौ शिवे दुश्चर्मणि स्मृतः ॥
चतुःषष्टिर्बह्वृचेऽपि चतुःषष्टिकलास्वपि ॥ ६३ ॥
स्याद्गाढमुष्टिः कृपणे कृपाणादिषु चेष्यते ॥

टपञ्चकम् ॥

अथ स्याद्दशनोच्छिष्टो निश्वासाधरचुम्बयोः ॥ ६४ ॥

इति टान्तवर्गः ॥

—:o:—

ठद्विकम् ॥

कठः स्वर ऋचाम्भेदे स्यात्तदध्येतृवेदिनोः ॥
मुनावपि हठो वारिपर्ण्यां स्यात् प्रसभेऽपि च ॥ १ ॥
शठो मध्यस्थपुरुषे शठो धुत्तूरधूर्त्तयोः ॥
शठोऽलसे च मूर्खे च कुण्ठो कर्मण्यमूर्खयोः ॥ २ ॥
पाठः स्यात् पठने विद्धकर्ण्यां पाठाऽपि पठ्यते ॥
कण्ठो गले संविधाने ध्वनौ मदनपादपे ॥ ३ ॥
वण्ठः स्यादकृतोद्वाहे खर्वे कुन्तायुधेऽपि च ॥
पृष्ठं चरमगात्रे स्याद्देहस्यावयवान्तरे ॥ ४ ॥
कोष्ठः कुशूले चात्मीये कुक्षेरन्तर्गृहस्य च ॥
कुष्ठो रोगे सुगन्धे च गोष्ठं गोस्थानकेऽपि च ॥ ५ ॥
गोष्ठी सभायां संलापे दुष्ठुः स्याद् दुर्बलेऽधमे ॥
प्रष्ठः श्रेष्ठाग्रयोरुक्तः प्रष्ठा चाण्डालिकौषधौ ॥ ६ ॥
ज्येष्ठः श्रेष्ठेऽतिवृद्धे च ज्येष्ठो मासान्तरेऽपि च ॥
गृहगोधर्क्षयोर्ज्येष्ठा श्रेष्ठा वैश्रवणे वरे ॥ ७ ॥
काष्ठा दारुहरिद्रायां कालमानप्रकर्षयोः ॥

स्याद्दिशि स्थानमात्रे च काष्ठमाख्यातमिन्धने ॥ ८ ॥
निष्ठा निष्पत्तिनाशान्तयाच्ञानिर्वहणेषु च ॥
षष्ठी षण्णाञ्च पूरण्यां कात्यायन्यामपीष्यते ॥ ९ ॥

ठत्रिकम् ॥

कमठः कच्छपे भाण्डभेदे च कमठं मतम् ॥
जरठः कर्कशे पाण्डौ जरठः कठिनेऽन्यवत् ॥ १० ॥
नर्म्मठश्चूचुके षिङ्गे वैकुण्ठः कृष्णशक्रयोः ॥
श्रीकण्ठः खण्डपरशौ श्रीकण्ठः कुरुजाङ्गले ॥ ११ ॥
वरिष्ठः स्याद्गुरुतरे प्रवरे तित्तिरावपि ॥
वरिष्ठं मरिचे ताम्रे सादिष्ठोऽतिदृढार्य्ययोः ॥ १२ ॥
अम्बष्ठो देशभेदेऽपि विप्राद्वैश्यासुतेऽपि च ॥
अम्बष्ठा चाम्ललोण्यां स्यात् पाठायूतिकयोरपि ॥ १३ ॥
कनिष्ठोऽल्पेऽनुजे यूनि कनिष्ठा दुर्बलाङ्गुलौ ॥
लघिष्ठोऽत्यल्पके भेलेऽप्यपष्ठुः कालबालयोः ॥ १४ ॥
प्रकोष्ठो विस्तृतकरे भूपकक्षान्तरेऽपि च ॥
कूर्परादधरे चापि प्रतिष्ठा स्थानमात्रके ॥ १५ ॥
गौरवे यागनिष्पत्तिचतुरक्षरपद्ययोः ॥
मकुष्ठो व्रीहिभेदे स्यान्मकुष्ठो मन्थरेऽन्यवत् ॥ १६ ॥

ठचतुष्कम् ॥

दन्तशठः स्याज्जम्बीरे कपित्थे कर्म्मरङ्गके ॥
नागरङ्गेऽपि चाङ्गेर्य्यां स्मृता दन्तशठा बुधैः ॥ १७ ॥
सूत्रकण्ठो द्विजे प्रोक्तः खञ्जरीटकपोतयोः ॥
हारिकण्ठः परभृते हारान्वितगलेऽपि च ॥ १८ ॥
कालकण्ठस्तु दात्यूहे कलविङ्के च खञ्जने ॥
सिताषाङ्गे हरे पीते सारके नीलकण्ठवत् ॥ १९ ॥

कलकण्ठः कलध्वाने हंसे पारावते पिके ॥
देवकाष्ठन्तु सरलदेवदारुमहीरुहोः ॥ २० ॥
कालपृष्ठं भवेत् कर्णचापे कोदण्डमात्रके ॥
कालपृष्ठस्तु सारङ्गविशेषे कङ्कपक्षिणि ॥ २१ ॥

इति ठान्तवर्गः ॥

—:o:—

डाद्विकम् ॥

गुडः स्याद्गोलके हस्ते सन्नाहेक्षुविकारयोः ॥
गुडा स्नुहीगुडिकयोर्गडो मीनान्तराययोः ॥ १ ॥
जडो मूर्खे हिमग्रस्ते शूकशिम्ब्यां जडा मता ॥
गडुः पृष्ठगुडे कुब्जे षडः पेयान्तरे भिदि ॥ २ ॥
व्याडो हिंस्रपशौ सर्पे ताडस्ताडनघोषयोः ॥
मुष्टिमेयतृणादौ च ताडी तालीदलद्रुमे ॥ ३ ॥
नीडं स्थाने कुलाये च सकारपूर्वकोऽन्तिके ॥
क्रोडः सूकरपातङ्ग्योः क्रोडं क्रौडे च वक्षसि ॥ ४ ॥
चोडो देशविशेषे स्याच्चोडः प्रावरणान्तरे ॥
क्ष्वेडः कर्णामये ध्वाने गरले कुटिलेऽपि च ॥ ५ ॥
लोहितार्कफले क्ष्वेडं घोषपुष्पे दुरासदे ॥
योधानां सिंहनादे तु क्ष्वेडा स्याद्वंशशल्यके ॥ ६ ॥
अण्डं खगादिकोशे स्यान्मुष्के वीर्येऽपि च क्वचित् ॥
स्यात् खण्डः शकले चेक्षुविकारमणिदोषयोः ॥ ७ ॥
गण्डः कपोले पिटके योगभेदे च गण्डके ॥
गण्डः प्रवीरे चिह्ने स्यादश्वभूषणबुद्बुदे ॥ ८ ॥
चण्डो दैत्यान्तरे तीव्रे चण्डो दासे यमस्य च ॥
चण्डा धनहरीशङ्खपुष्प्योश्चण्डोऽतिकोपने ॥ ९ ॥

चण्डी कात्यायनीहिंस्राकोपनस्त्रीषु सम्मता ॥
षण्डं पद्मादिसङ्घाते खण्डः स्याद् गोपतावपि ॥ १० ॥
कुण्डं देवजलाधारे पिठरेऽथ कमण्डलौ ॥
कुण्डी कुण्डः स्मृतो जारात् पतिवत्नीसुतेऽपि च ॥ ११ ॥
दण्डी यमे मानभेदे लगुडे दमसैन्ययोः ॥
व्यूहभेदे प्रकाण्डेऽश्वे कोणमन्थानयोरपि ॥ १२ ॥
अभिमाने ग्रहे दण्डश्चण्डांशोः पारिपार्श्विके ॥
गौडः पामरजातौ च वृद्धनाभौ च वाच्यवत् ॥ १३ ॥
पिण्डं सान्द्रे बलं वोले गृहांशे जीवनायसोः ॥
पिण्डो देहे जवापुष्पे निवापे सिह्लकेऽपि च ॥ १४ ॥
पिण्डी स्यात्तगरेऽलाबुखर्ज्जूरीभेदयोरपि ॥
पण्डः षण्डे धियां पण्डा पाण्डुः कुन्तीपतौ सिते ॥ १५ ॥
मण्डं मस्तुनि शाके च मण्डः स्यात् सारपिच्छयोः ॥
एरण्डे भूषणे चाथ मण्डा धात्र्यामुदीरिता ॥ १६ ॥
मुण्डो दैत्यान्तरे राहौ मूर्द्धमुण्डितयोरपि ॥
शौण्डो मत्तेऽपि विख्यातः शौण्डा पिप्पलिचर्ययोः ॥१७॥
काण्डं नाले तरुस्कन्धे बाणेऽवसरनीरयोः ॥
कुत्सिते रहसि स्तम्बे काण्डं गर्वेऽप्युदाहृतम् ॥ १८ ॥
भाण्डं भूषणमात्रेऽपि भाण्डं मूलवणिग्धने ।
नदीपात्रे तुरङ्गाणां भूषणे भाजनेऽपि च ॥ १९ ॥
इडा वाचिं गवि क्षोणाविडा च बुधयोषिति ॥
क्रीडा केलिप्रकारे स्यात् खेलावज्ञानयोरपि ॥ २० ॥
चूडा शिखायां वलभौ चूडा बाहुविभूषणे ।
पीडा कृपाशिरोमालापमर्द्दसरलद्रुषु ॥ २१ ॥
नाडी नाले शिरागण्डदूर्वयोः स्याद्गुणान्तरे ॥

नाडी षट्क्षणकालेऽपि चर्य्यायां कुहनस्य च २२ ॥
रण्डा मूषिकपर्ण्याञ्च रण्डा विधवयोषिति ॥
वण्डाऽपि पांसुलायां स्याद्वण्डो हस्तादिवर्ज्जिते ॥ २३ ॥
शुण्डाऽपि जलहस्तिन्यां मदिराकरिहस्तयोः ॥
नलिन्यां वारयोषायां शुण्डस्तु मदनिर्झरे ॥ २४ ॥

डत्रिकम् ॥

गारुडं स्यान्मरकते विषशास्त्रेऽपि गारुडम् ॥
द्राविडः स्याज्जानपदे वेधमुख्यकशङ्कयो ॥ २५ ॥
प्रचण्डो दुर्वहे श्वेतकरवीरे प्रतापिनि ॥
पिचण्डमुदरे विद्यात् पशोरवयवेऽपि च ॥ २६ ॥
तरण्डो बडिशीसूत्रबद्धवस्तुनि मेलके ॥
वरण्डोऽप्यन्तरावेदौ सन्दोहमुखरोगयोः ॥ २७ ॥
पूत्यण्डो गन्धकीटेऽपि तथा गन्धमृगे स्मृतः ॥
मार्त्तण्डस्तपने क्रोडे शिखण्डो बर्हचूडयोः ॥ २८ ॥
प्रकाण्डो विटपे शस्ते मूलस्कन्धान्तरे तरोः ॥
कोदण्डो भ्रूलतायां स्याद्देशभेदे च कार्म्मुके ॥ २९
सरण्डः सरटे धूर्त्ते सरण्डो भूषणान्तरे ॥
मारुण्डोऽण्डे भुजङ्गीनां मार्गे गोमयमण्डले ॥ ३० ॥
करण्डो मधुकोशासिकारण्डवदलाढके ॥
कूष्माण्डो गणभेदे स्याद् भ्रूणे कर्कारुकेऽपि च ॥ ३१ ॥
कूष्माण्डी चौषधीगौर्य्योर्भेरुण्डो भीमदर्शने ॥
भेरुण्डो देवताभेदे पक्षिणो भिदि चेष्यते ॥ ३२ ॥
वारुण्डः सेकपात्रे स्यान्मले दृक्कर्णयोरपि ॥
गणिस्थराजे वारुण्डी द्वारपिण्ड्यामुदीरिता ॥ ३३ ॥
तिन्तिडी भूरुहे कालदामे दैत्यान्तरेऽपि च ॥

तिन्तिडस्तिन्तिडी तु स्याच्चिञ्चावृक्षाम्लयोरपि ॥ ३४ ॥
विचण्डा सारिकावर्त्तिखड्गधेनुषु कथ्यते ॥
वितण्डा वादभेदे स्यात् कच्छीशाके शिलाह्वये ॥ ३५ ॥
वितण्डा करवीर्याञ्च निर्गुण्डी सिन्दुवारके ॥
नीलशेफालिकायाञ्च करहाटेऽपि कुत्रचित् ॥ ३६ ॥

डचतुष्कम् ॥

भवेद्वातथुडो वात्या वामव्योर्वातशोणिते ॥
पिच्छिलस्फोटिकायाञ्च देवताडस्तु घोषके ॥ ३७ ॥
सैंहिकेयग्रहे चापि देवताडो हुताशने ॥
चक्रवाडोऽद्रिभेदे स्याच्चक्रवाडन्तु मण्डले ॥ ३८ ॥
जलरुण्डो जलावर्त्ते पयोरेणौ भुजङ्गमे ॥
अपोगण्डस्तु शिशुके विकलाङ्गेऽतिभीरुके ॥ ३९ ॥

इति डान्तवर्गः ॥

—:०:—

ढद्विकम् ॥

दृढः स्थूले भृशे शक्ते प्रगाढेऽपि दृढो मतः ॥
बाढं दृढे प्रतिज्ञायां मूढस्तन्द्रितबालयोः ॥ १ ॥
गूढं रहसि गुह्ये च संवृते पुनरन्यवत् ॥
व्यूढः संहतविन्यस्तपृथुलेषु च भेद्यवत् ॥ २ ॥
षण्ढो वर्षधरे क्लीबे गोपतौ बन्ध्यपूरुषे ॥
वोढा स्याद्धारिते सूते सोढा मर्षणशक्तयोः ॥ ३ ॥
राढा सूक्ष्मे च शोभायां दाढा दंष्ट्राभिलाषयोः ॥
माढिः पत्रादिभङ्गौ स्यान्माढिर्दैन्यप्रकाशने ॥ ४ ॥

ढत्रिकम् ॥

आषाढो व्रतिनां दण्डे मासे मलयपर्वते ॥

वारूढः शम्बलेऽपि स्याद्वस्त्राश्वलकपाटयोः ॥ ५ ॥
पञ्जरे पावके वाथ प्ररूढो जठरे स्मृतः ॥
बद्धमूले विरूढस्तु सञ्जातेऽङ्कुरितेऽन्यवत् ॥ ६ ॥
समूढः पुञ्जिते भुग्ने सद्योजातेऽनुपप्लुते ॥
उदूढ ऊढे स्थूले स्यादुपोढो निकटोढयोः ॥ ७ ॥
निगूढो गर्हिते गुप्ते प्रमीढो मूत्रिते घने ॥
संरूढोऽङ्कुरिते प्रौढे प्रगाढो दृढपृच्छयोः ॥ ८ ॥
अध्यूढा कृतसापत्न्यां नार्यामध्यूढ ईश्वरे ॥

ढचतुष्कम् ॥

अध्यारूढं समारूढेऽप्यधिके चाऽप्यऽभेद्यवत् ॥ ९ ॥

इति ढान्तवर्गः ॥

णद्विकम् ॥

कणोऽतिसूक्ष्मे धान्यांशे कृष्णाजीरकणादिषु ॥
पणो वराटमाने स्यान्मूल्ये कार्षापणे ग्लहे ॥ १ ॥
क्रय्यशाकटिकद्यूतव्यवहारे भृतौ धने ॥
गणः समूहे प्रथमे सङ्ख्यासैन्यप्रभेदयोः ॥ २ ॥
घ्राणं घ्राते च नासायां काणः काकैकचक्षुषोः ॥
बाणः स्यात् केवले काण्डे काण्डावयवदैत्ययोः ॥ ३ ॥
बाणा झिण्ट्यां मता धीरैः शणी मासचतुष्टये ॥
कषणे करपत्रे च शाणी प्रावरणान्तरे ॥ ४ ॥
त्राणा तु त्रायमानायां रक्षिते रक्षणेऽपि च ॥
प्राणो हृन्मारुते बाले काव्यजीवेऽनिले बले ॥ ५ ॥
वाच्यवत् पूरिते प्राणं प्राणाश्चाऽसुषु कीर्त्तिताः ॥
द्रुणं चापे च खड्गे च द्रुणो वृश्चिकभृङ्गयोः ॥ ६ ॥

द्रुणी कच्छपिकायाञ्च जलद्रोण्यामुदाहृता ॥
द्रोणः कृपीपतौ कृष्णकाके स्यादाढकेऽपि च ॥ ७ ॥
आढवापचतुष्के(१) च द्रोणी स्यान्नीवृदन्तरे ॥
द्रोणी काष्ठाम्बुवाहिन्यां गवाङ्गासभुजि स्थितौ ॥ ८ ॥
मोणः शुष्कफले नक्रमक्षिकाहिकरण्डयोः ॥
कोणो वाद्यप्रभेदे स्यात् कोणोऽस्त्रे लगुडेऽर्कजे ॥ ९ ॥
वीणा वाद्यादिनोपायेऽप्येकदेशे गृहस्य च ।
शोणः श्योणाकनदयोः शोणः कोकनदच्छदे ॥ १० ॥
लोहिताश्वे कृशानौ च भ्रूणः स्त्रीगर्भडिम्भयोः ॥
तीक्ष्णं सामुद्रलवणे विषलोहाग्निमुष्कके ॥ ११ ॥
तीक्ष्णः सारे च तिग्मात्मत्यागिनोर्वाच्यवद्भवेत् ॥
कर्णः पृथाज्येष्ठसुते सुवर्णालौ श्रुतावपि ॥ १२ ॥
जर्णश्चन्द्रे च वृक्षे च वर्णः काञ्चनयज्ञयोः ॥
वर्णो द्विजादौ शुक्लादौ स्तुतौ रूपयशोऽक्षरे ॥ १३ ॥
विलेपने कथायाञ्च वर्णः स्याद् गुणभेदयोः ॥
पर्णं स्यात् किंशुके पत्रे शीर्णं तनुविशीर्णयोः ॥ १४ ॥
पूर्णः शब्दे समग्रे च पूरिते चापि वाच्यवत् ॥
चूर्णं क्षोदे क्षारभेदे चूर्णा निवासयुक्तिषु ॥ १५ ॥
कीर्णं छन्ने परिक्षिप्ते हिंसिते कीर्णमिष्यते ॥
जीर्णं पक्के पुराणे च दीर्णं दारितभीतयोः ॥ १६ ॥
उष्णः स्यादातपे ग्रीष्मे दक्षे कृष्णस्तु केशवे ॥
व्यासेऽर्जुने कोकिले च कृष्णं मरिचलोहयोः ॥ १७ ॥
कृष्णा तु द्रौपदीनीलीहारहूरासु कथ्यते ॥
वाच्यवन्मेचके कृष्णे जिष्णुः शक्रे धनञ्जये ॥ १८ ॥

---

१ आदर्शे, जाभुजापचतुष्क इति पाठः ।

जित्वरे चाथ विष्णुः स्यात् कृष्णेऽर्के वसुदैवते ॥
गेष्णुर्नटे गायने च देष्णुर्दातरि दुर्दमे ॥ १९ ॥
वृष्णिस्तु यादवे मेषे वृष्णिः पाखण्डिचण्डयोः ॥
पार्ष्णिः पाश्चात्यभागे स्यात् पादमूलोन्मदस्त्रियोः ॥ २० ॥
सेनापृष्ठे च कुम्भ्याश्च तृष्णा लिप्सापिपासयोः ॥
ऊर्णा मेषादिलोम्नि स्यादन्तरावर्त्तके भ्रुवोः ॥ २१ ॥
मणिर्गोले मेहनाग्रे रत्ने चाजागलस्तने ॥
अणिराणिवदक्षाग्रकीले स्यादास्तिसीमयोः ॥ २२ ॥
कुणिस्तुन्नकवृक्षेऽपि कुणिः स्यात् कुकरेऽन्यवत् ॥
घूणिः क्रमुकभेदेऽपि तुष्टदैवश्रुतावपि ॥ २३ ॥
श्रेणिः पङ्क्तौ सेकपात्रे श्रेणिः स्यात् कारुसंहतौ ॥
वाणिः स्यादूतिभारत्योर्वाणिर्मूल्ये बलाहके ॥ २४ ॥
वेणी कचस्य बन्धे स्यान्नदीनां मेलकेऽपि च ॥
देवताडे च तूणी तु नील्यां तूणौ निषङ्गके ॥ २५ ॥
घृणा जुगुप्साकृपयोः फाणिर्गुडकरम्बयोः ॥
श्राणा यवाग्वां पक्के तु श्राणं स्थूणाऽयसः स्मृता ॥२६॥
प्रतिमायां गृहस्तम्भे वीणा वल्लकिविद्युतोः ॥
वेणुर्भूपान्तरे वंशे स्थाणुः कीले स्थिरे हरे ॥ २७ ॥
रेणुः पर्पटके धूल्यामल्पेऽणुर्व्रीहिसूक्ष्मयोः ॥

णात्रिकम् ॥

अरुणो व्यक्तरागे स्यात् सन्ध्यारागेऽर्कसारथौ ॥ २८ ॥
निःशब्दे कपिले कुष्ठे द्रव्ये वाच्यवदिष्यते ॥
अरुणाऽतिविशाश्यामामञ्जिष्ठात्रिवृतासु च ॥ २९ ॥
करुणस्तु रसे वृक्षे कृपायां करुणा मता ॥
वरुणः सम्मतो नीरे स्वर्लोके परमेष्ठिनि ॥ ३० ॥

वरुणस्तरुभेदेऽप्सु प्रतीचीपतिसूर्ययोः ॥
वरणास्तिक्तशाकेऽपि प्राकारे वरणं वृतौ ॥ ३१ ॥
तरुणः स्यान्नवे यूनि कुब्जपुष्पोरुबूकयोः ॥
चरणं बह्वृचादौ स्यान्मूले गोत्रे पदेऽपि च ॥ ३२ ॥
चरणं भ्रमणेऽत्तौ च चरणं रासभध्वनौ ॥
लवणो रसरक्षोऽब्धिभेदेषु लवणान्विते ॥ ३३ ॥
करणं साधनक्षेत्रकाचकायस्थकर्म्मसु ॥
गीताङ्गहारसंवेशक्रियाभेदेन्द्रियेषु च ॥ ३४ ॥
बालवादौ च करणः स्मृतः शूद्राविशोः सुते ॥
जरणं जीरकाजाजिहिङ्गुसौवर्चलेष्वपि ॥ ३५ ॥
धरणं मानभेदेऽपि धारणे धरणीभुवि ॥
रमणं स्यात् पटोलस्य मूलेऽपि रमणः प्रिये ॥ ३६ ॥
शरणं वधरक्षित्रोः शरणं रक्षणे गृहे ॥
कत्तृणं तृणभेदेऽपि वारिपर्ण्याश्च कत्तृणम् ॥ ३७ ॥
यन्त्रणं स्यान्नियमने बन्धने रक्षणेऽपि च ॥
प्रघणस्ताम्रकुम्भे स्यादलिन्दे लोहमुद्गरे ॥ ३८ ॥
द्रुघणो मुद्गरेऽपि स्याद् द्रुघणा च परश्वधे ॥
प्रवणः क्रमनिम्नोर्व्यामायत्ते च चतुष्पथे ॥ ३९ ॥
प्रगुणेऽपि क्षणेऽपि स्यादीरणं शून्य ऊषरे ॥
ग्रहणं तूपलब्धौ स्यादादरे ग्रहणं करे ॥ ४० ॥
ग्रहोपरागस्वीकारवान्दिषु ग्रहणं मतम् ॥
ईक्षणं दर्शने दृष्टौ प्रोक्षणं सेचने वधे ॥ ४१ ॥
लक्षणं नाम्नि चिह्ने च सौमित्रे चाऽपि लक्षणः ॥
लक्ष्मणं लाञ्छने नाम्नि रामभ्रातरि लक्ष्मणः ॥ ४२ ॥
लक्ष्मणौषधिसारस्योः सश्रीके चाभिधेयवत् ॥

दक्षिणः सरलावामपरच्छन्दानुवर्त्तिषु ॥ ४३ ॥
वाच्यवद्दक्षिणावाची यज्ञदानप्रतिष्ठयोः ॥
द्रविणं काञ्चने वित्ते द्रविणञ्च पराक्रमे ॥ ४४ ॥
मसृणः कर्कशे स्निग्धे क्षुमायां मसृणा भवेत् ॥
ऊषणं मरिचे ख्यातं कणायामूषणा भवेत् ॥ ४५ ॥
धिषणस्त्रिदशाचार्य्ये धिषणा धियि सम्मता ॥
धर्षणं स्यात् परिभवे रतेऽसत्यां तु धर्षणी ॥ ४६ ॥
भीषणो दारुणे रुद्रे भीषणं सल्लकीरसे ॥
हरणं यौतुकद्रव्ये भुजेऽपि हरणं हृतौ ॥ ४७ ॥
हिरणं रेतसि स्वर्णे वराटे च हिरण्यवत् ॥
हरिणः स्यात् कुरङ्गेऽपि हारिणः पाण्डुरेऽन्यवत् ॥ ४८ ॥
हरिणी हरितायाञ्च चारुस्त्रीवृत्तभेदयोः ॥
सुवर्णप्रतिमायाञ्च हर्षणोऽक्षिरुगन्तरे ॥ ४९ ॥
हर्षके योगभेदे च श्राद्धदेवेऽपि क्वचित् ॥
श्रवणं स्याद् वृक्षभेदे श्रवणं श्रुतिकर्णयोः ॥ ५० ॥
श्रावणो मासपाषण्डे दध्यालयां श्रावणी मता ॥
श्रमणो यतिभेदेऽपि श्रमणो निन्द्यजीविनि ॥ ५१ ॥
सुदर्शनामुण्डातिकामांसीषु श्रमणां विदुः ॥
कल्याणमक्षये स्वर्णे कल्याणं मङ्गलेऽपि च ॥ ५२ ॥
कृपाणोऽसौ कृपाणी तु छुरिकायां च कर्तरौ ॥
सिंहाणं काचपात्रे च लोहनासिकयोर्मले ॥ ५३ ॥
पुराणं वाच्यवत् प्रत्ने पुराणं पञ्चलक्षणे ॥
प्रमाणं नित्यमर्यादासत्यवादिप्रमातृषु ॥ ५४ ॥
एकतायामियत्तायां हेतुशास्त्रेषु च स्मृतम् ॥
निर्याणं वानरापाङ्गदेशे मोक्षे च निर्गमे ॥ ५५ ॥

निर्माणं निर्मितौ सारे निर्माणश्च समञ्जसे ॥
निर्वाणमस्तङ्गमने निर्वृतौ गजमज्जने ॥ ५६ ॥
अपवर्गे च कुर्वाणे भृत्यकारकयोरपि ॥
दौर्वाणं नष्टपर्णे स्याद् दूर्वायाः स्वरसेऽपि च ॥ ५७ ॥
वारणं प्रतिषेधे स्याद्वारणस्तु मतङ्गजे ॥
कारणं करणे हेतुबन्धयोरपि कारणम् ॥ ५८ ॥
कारणा यातनायाञ्च कृपणः कुत्सिते कृमौ ।
कार्म्मणं मन्त्रतन्त्रादियोजने कर्म्मकारके ॥ ५९ ॥
मार्गणं प्रार्थनेऽन्वेषे मार्गणो याचके सरे ॥
मत्कुणो निर्विषाणेभे निःश्मश्रुपुरुषेऽपि च ॥ ६० ॥
उद्दंशे नारिकेले च धर्म्मणोऽहिद्रुभेदयोः ॥
कोङ्कणो देशभेदे स्याच्छस्त्रभेदे तु कोङ्कणम् ॥ ६१ ॥
कङ्कणं शेखरे हस्तसूत्रमण्डनयोरपि ॥
पूरणः पूरके पिष्टभेदे पूरणमिष्यते ॥ ६२ ॥
पटारम्भकसूत्रे च शाल्मली पूरणी मता ॥
सुषेणः करमर्देऽपि विष्णुसुग्रीववैद्ययोः ॥ ६३ ॥
रोषणः पारदे हेमघर्षणोपलयोस्तथा ॥
रोषणेऽपि विषाणन्तु क्रोडाद्विरददन्तयोः ॥ ६४ ॥
पशोः शृङ्गे विषाणा तु मेषशृङ्ग्यां प्रकीर्त्तिता ॥
करेणुर्गजहस्तिन्योः कर्णिकारेऽपि च क्वचित् ॥ ६५ ॥
हरेणुस्तु सतीले स्याद्रेणुकाकुलयोषितोः ॥
सुवर्णं स्वर्णमात्रे स्यात् सुवर्णं कर्षविस्तयोः ॥ ६६ ॥
सुवर्णश्च सुवर्णालुकृष्णागुरुमखान्तरे ॥
सुपर्णस्ताम्रचूडे स्याद्गरुडे कृतमालके ॥ ६७ ॥
सुपर्णी कमलिन्याञ्च सुपर्णी ताक्ष्यमातरि ॥

श्रीपर्णमग्निमन्थेऽब्जे श्रीपर्णी शाल्मलौ हठे ॥ ६८ ॥
दुर्वर्णश्च कुवर्णे स्याद्रास्तुके रजतेऽपि च ॥
पत्रोर्णं धौतकौषेये पत्रोर्णः शोणकेऽपि च ॥ ६९ ॥
सङ्कीर्णं निचिते प्रोक्तमशुद्धे चापि भेद्यवत् ॥
गोकर्णोऽश्वतरे सर्पे सारङ्गे प्रमथान्तरे ॥ ७० ॥
अङ्गुष्ठानामिकोन्माने गोकर्णी मूर्विकौषधौ ॥
अरणिर्वह्निमन्थेऽपि स्मृतो निर्म्मन्थ्यदारुणि ॥ ७१ ॥
तरणिस्तरणे भानौ कुमार्योषधिनौकयोः ॥
विपणिः पण्यवीथ्याञ्च भवेदापणपण्ययोः ॥ ७२ ॥
प्रवेणिर्वेणिकुथयोः सरणिः पङ्क्तिवर्त्मनोः ॥
निःश्रेणिस्त्वधिरोहिण्यां खर्ज्जूरीपादपेऽपि च ॥ ७३ ॥
भरणी शोणके ऋक्षे भरणं वेतने भृतौ ॥
भ्रमणी कारुण्डिकायां क्रीडाद्यायामधीशितुः ॥ ७४ ॥
ग्रामणीर्भोगिके पत्यौ प्रधाने नापितेऽपि च ॥
ग्रामणी नीलिकायाञ्च ग्रामेयीपण्ययोषितोः ॥ ७५ ॥
धारणी नाडिकायां स्याद्बुद्धोक्तमन्त्रभिद्यपि ॥
इन्द्राणी करणे स्त्रीणां पौलोमीसिन्धुवारयोः ॥ ७६ ॥
एषणी व्रणमार्गानुसारिण्याञ्च तुलाभिदि ॥
क्षेपणी जालभेदे स्यान्नौकादण्डे च कथ्यते ॥ ७७ ॥
वारुणी गण्डदूर्वायां प्रतीचीसुरयोरपि ॥
सारणी स्वल्पसरिते प्रसारण्याञ्च सारणी ॥ ७८ ॥
सारणः स्यादतीसारे सचिवे रावणस्य च ॥
काकिणी पणतुर्यांशे मानदण्डे च काकिणी ॥ ७९ ॥
कृष्णलैकवराट्योः स्यादुदमानांशकेऽपि च ॥
ब्राह्मणी पञ्जिकास्पृक्काद्विजपत्नीषु विश्रुता ॥ ८० ॥

विप्रे तु ब्राह्मणो वेदे ब्राह्मणं द्विजसंहतौ ॥
पक्षिणी पूर्णिमायां स्यात् पक्षिणी शाकिनीभिदि ॥ ८१ ॥
आगामिवर्त्तमानाहर्युक्तायां निशि पक्षिणी ॥
रोहिणी कटुरोहिण्यां रोहिणी लोहितागवोः ॥ ८२ ॥
कण्ठरोगान्तरेभे च सोमवल्के च रोहिणी ॥

णचतुष्कम् ॥

आतर्पणञ्च सौहित्ये विद्यादालिम्पनेऽपि च ॥ ८३ ॥
आथर्वणोऽप्यथर्वज्ञे ब्राह्मणेऽपि पुरोधसि ॥
आरोहणं स्यात् सोपाने समारोहे प्ररोहणे ॥ ८४ ॥
रक्तरेणुस्तु सिन्दूरे पलाशकलिकोद्गमे ॥
उत्क्षेपणन्तु व्यजने धान्यमर्दनवस्तुनि ॥ ८५ ॥
उद्धरणं समुद्धारवान्तान्नोन्मूलनेष्वपि ॥
निगरणं भोजनेऽपि गले निगरणो मतः ॥ ८६ ॥
निःशरणं स्यान्मरणोपायनिर्याणमुक्तिषु ॥
संसरणं रणारम्भे पुरनिर्गमगोपुरे ॥ ८७ ॥
घण्टापथे च संसारेऽप्यसम्बाधचमूगतौ ॥
निस्तरणं स्यादुपाये निस्तारे निर्गमेऽपि च ॥ ८८ ॥
विदारणं रणे भेदे विडम्बे च विदारणम् ॥
निरूपणं स्यादालोके विचारे च निदर्शने ॥ ८९ ॥
नारायणोऽच्युतेऽभीरुगौर्य्योर्नारायणीं विदुः ॥
परायणमभीष्टे स्यात् तत्पराश्रययोरपि ॥ ९० ॥
पारायणं समासङ्गे कार्त्स्न्ये पारगतावपि ॥
कार्षापणः कार्षिके स्यात् पणषोडशकेऽपि च ॥ ९१ ॥
कामगुणः स्मृतो रागे विषयाभोगयोरपि ॥
परीरणः स्यात् कमठे दण्डे च पट्टशाटके ॥ ९२ ॥

समीरणः स्यात् पवने पथिके च फणिज्झके ॥
पर्वरीणस्तु पर्णस्य शिरायां द्यूतकम्बले ॥ ९३ ॥
पर्णवृन्तरसेऽपि स्यात् पर्वरीणश्च पर्वणि ॥
तण्डुरीणः कीटमात्रे वर्वरे तण्डुलोदके ॥ ९४ ॥
मीनाघ्रीणो दर्दुराघ्रे मीनाघ्रीणश्च खञ्जने ॥
प्रवारणं निषेधे स्यात् काम्यदाने प्रवारणम् ॥ ९५ ॥
जुहुराणोऽनलेऽध्वर्यौ रेरिहाणो हरेऽम्बरे ॥
देवमणिः शिवेऽश्वस्य कण्ठावर्त्ते च कौस्तुभे ॥ ९६ ॥
चूडामणिः शिरोरत्ने काकचिञ्चाफलेऽपि च ॥
परवाणिः स्मृतो धर्म्माध्यक्षवत्सरयोरपि ॥ ९७ ॥
शरवाणिः शरमुखे षाण्डकश्ये शरजीविनि ॥
लम्बकर्णः स्मृतः कोलपादपे छगलेऽपि च ॥ ९८ ॥
रागचूर्णः स्मरे दन्तधावने रक्तवालुके ॥
हस्तिकर्णोऽरुबूके स्यात् पलाशगणभेदयोः ॥ ९९ ॥
चीर्णपर्णस्तु निम्बे स्यात् खर्ज्जूरीभूरुहेऽपि च ॥
तैलपर्णी मलयजे श्रीवासे सिह्लकेऽपि च ॥ १०० ॥
पीलुपर्णी तु बिम्बायां मूर्वायामोषधीभिदि ॥
दाक्षायणी त्वपर्णायां रोहिण्यां तारकासु च ॥ १०१ ॥
पुष्करिणी सरोजिन्यां हस्तिन्याश्च जलाशये ॥
शिखरिणी स्याद्रोमाल्यां रसालावृत्तभेदयोः ॥ १०२ ॥
स्त्रीरत्ने मल्लिकायाश्च प्रोक्ता शिखरिणी बुधैः ॥
अङ्गारिणी हसन्त्याश्च भास्करत्यक्तदिश्यपि ॥ १०३ ॥
भवेद्वैतरणी नद्यां प्रेतानां यातुमातरि ॥

णपञ्चकम् ॥

अवग्रहणमित्याहुः प्रतिरोधेऽप्यनादरे ॥ १०४ ॥

प्रविदारणमाख्यातं सङ्गरे च विदारणे ॥
अवतारणं भूतादिग्रहे वस्त्राञ्चलेऽर्च्चने ॥ १०५ ॥
रोमहर्षणमित्येतद् रोमाञ्चेऽपि बिभीतके ॥
परिभाषणमालापे नियमे परिभाषणम् ॥ १०६ ॥
निन्दोपालम्भवचने परिभाषणमिष्यते ॥
मत्तवारणमिच्छान्ति दानक्लिन्नकटद्विपे ॥ १०७ ॥
महाप्रासादवीथीनां वरण्डे चाप्यपाश्रये ॥
वातरायणमुन्मत्ते निष्प्रयोजनपूरुषे ॥ १०८ ॥
काण्डे च करपत्रे च कूटे च शरसङ्क्रमे ॥
मण्डूकपर्णोऽरलुके शोणके च कपीतने ॥ १०९ ॥
मण्डूकपर्णी मञ्जिष्ठाब्राह्मीगोजिह्वकासु च ॥

णषट्कम् ॥

दोहदलक्षणं गर्भे वयःसन्धौ च दृश्यते ॥
यौवनलक्षणाऽभिख्यालावण्ये च पयोधरे ॥ ११० ॥

इति णान्तवर्गः ॥

—:०:—

तद्विकम् ॥

ततं विततवद्व्याप्ते विस्तृते वाच्यवन्मतम् ॥
ततं वीणादिवाद्ये च पवमाने ततः पुनः ॥ १ ॥
इतं गते स्याद्विज्ञाते रतं सुरतगुह्ययोः ॥
इतमुञ्छशिले तोये दीप्ते सत्येऽभिपूजिते ॥ २ ॥
कृतं युगेऽपि पर्याप्ते विहिते हिंसिते फले ॥
घृतमाज्ये प्रदीप्ते च सलिले च घृतं मतम् ॥ ३ ॥
मृतं स्याद्याचिते मृत्यौ मृत्युमत्यभिधेयवत् ॥
गतन्तु यात्राधिगते मतं पूजितसन्धिते ॥ ४ ॥

धुतं त्यक्ते विधूते च धूतं कम्पितभर्त्सिते ॥
पूतं पवित्रे रटिते पूतश्च बहुलीकृते ॥ ५ ॥
श्रुतं शास्त्रावधृतयोः पोतमोतप्रसूतयोः ॥
नतं स्याद्वाच्यवन्नम्रे नतस्तगरपादपे ॥ ६ ॥
द्रुतं शीघ्रे विलीने च विद्रावे चाभिधेयवत् ॥
युतं हस्तचतुष्के स्याद्युतं युक्ते युतं पृथक् ॥ ७ ॥
स्थितं भवेद्गत्यभावे सुप्रतिज्ञे सुनिश्चिते ॥
सितः समाप्ते धवले निबद्धज्ञातयोरपि ॥ ८ ॥
शितं शातश्च निशिते कृशे शान्तश्च शर्मणि ॥
हितं धृते गते पथ्ये सुतः पार्थिवपुत्रयोः ॥ ९ ॥
प्लुतं तुरङ्गमगतौ प्लुतमाहुस्त्रिमात्रके ॥
प्रोतन्तु गुम्फिते वस्त्रे प्रेतो भूतान्तरे मृते ॥ १० ॥
सूतस्तु सारथौ ताक्ष्णि प्रसूते प्रेरितेऽपि च ॥
क्षत्रियाद् ब्राह्मणीजेऽपि सूतः पारदबन्दिनोः ॥ ११ ॥
श्वेतं रूप्येऽन्यवच्छुक्ले श्वेतो द्वीपाद्रिभेदयोः ॥
श्वेता वराटिका काष्ठपाटलीशङ्खिनीषु च ॥ १२ ॥
सत् प्रशस्ते विद्यमाने सत्याभिहितसाधुषु ॥
सती पतीव्रतागौर्योरेतः कर्बूर आगते ॥ १३ ॥
तातोऽनुकम्प्ये जनके जातं जात्योघजन्मसु ॥
पातः स्यात् पतने त्राते घातः काण्डप्रहारयोः ॥ १४ ॥
पोतः शिशौ वहित्रे च लते श्मश्रुणि चोरिते ॥
गीतन्तु शब्दिते गाने प्रीतं हृषितनर्मणोः ॥ १५ ॥
वीतश्चासारहस्त्यश्वे वीतमङ्कुशकर्मणि ॥
भीतं भये भययुते वाच्यवत् परिकीर्त्तितम् ॥ १६ ॥
भूतं क्ष्मादौ पिशाचादौ न्याय्ये सत्योपमानयोः ॥

भूतो देवलके प्राप्तवृत्तयोरभिधेयवत् ॥ १७ ॥
केतुर्द्युतौ पताकायां ग्रहोत्पातारिलक्ष्मसु ॥
सेतुरालौ च वरुणे क्रतुर्यज्ञे मुनेर्भिदि ॥ १८ ॥
धातुः स्यादश्मविकृतौ विषयेष्विन्द्रियेषु च ॥
भूवादिरसरक्तादिश्लेष्मादिवसुधादिषु ॥ १९ ॥
वर्त्तते धातुशब्दोऽयं विशेषादस्थिन गैरिके ॥
ऋतुः स्त्रीकुसुमे मासि वसन्तादिषु धारयोः ॥ २० ॥
गातुः पुंस्कोकिले भृङ्गे गन्धर्वे रोषणेऽपि च ॥
मन्तुः स्यादपराधेऽपि मनुष्येऽपि प्रजापतौ ॥ २१ ॥
धूर्त्तः स्यात् खण्डलवणे खलधुत्तूरयोरपि ॥
पूर्त्तस्तु पूरिते छन्ने पूर्त्तं खातादिकर्मणि ॥ २२ ॥
मूर्त्तं मूर्त्तिमित प्रोक्तं मूर्च्छाले कठिनेऽपि च ॥
गर्त्तास्त्रिगर्त्तभेदे स्यादवटे च कुकुन्दरे ॥ २३ ॥
आप्तः सभ्ये च लब्धे च प्राप्तं वित्ते समञ्जसे ॥
व्याप्तं ख्याते समाक्रान्ते गुप्तं रक्षितगूढयोः ॥ २४ ॥
लिप्तं विषाप्ते गुप्ते च वाच्यवत् स्याद्विलेपिते ॥
दीप्तं निर्भासिते दग्धे वदन्ति ज्वलितेऽपि च ॥ २५ ॥
अस्तं क्षिप्ते गते प्रोक्तमस्तः पश्चिमभूधरे ॥
ग्रस्तं ग्रासीकृतेऽपि स्याल्लुप्तवर्णपदोदिते ॥ २६ ॥
पुस्तन्तु पुस्तके लेख्यकर्मविज्ञानयोरपि ॥
शस्तं क्षेमे प्रशस्ते च व्यस्तं व्याप्ते च सङ्कुले ॥ २७ ॥
हस्तो नक्षत्रभेदे स्यात् करेभकरयोरपि ॥
कचात्परः कलापार्थे सप्रकोष्ठे तताङ्गुलौ ॥ २८ ॥
वित्तं ख्याते धने लब्धे वित्तं ज्ञाते विचारिते ॥
कृत्तन्तु चेष्टिते छिन्ने दत्तं विश्राणितेऽर्चिते ॥ २९ ॥

वृत्तोऽतीते दृढे ख्याते वर्त्तुलेऽपि वृते मृते ॥
वाच्यवद्वर्त्तते वृत्तं चरित्रच्छन्दसोरपि ॥ ३० ॥
अन्तः प्रान्तेऽन्तिके नाशे स्वरूपेऽतिमनोहरे ॥
वृन्तं प्रसवबन्धे स्याद्घटधाराकुचाग्रयोः ॥ ३१ ॥
दन्तो निकुञ्जे दशने दन्तः सानुनि कथ्यते ॥
दन्ती स्यादोषधीभेदे कान्तचेतसि गह्वरे ॥ ३२ ॥
कुन्तः प्रासे चण्डभावे क्षुद्रजन्तौ गवेधुके ॥
कुन्ती पाण्डुप्रियायाञ्च शल्लक्यां गुग्गुलुद्रुमे ॥ ३३ ॥
कान्तोऽश्मनि गृहे चारौ कान्तानुफलिनीस्त्रियोः ॥
शान्तो रसविशेषे स्यादातिभुक्तकदान्तयोः ॥ ३४ ॥
उक्तमेकाक्षरं छन्दस्युक्तं स्याद्भाषितेऽपि च ॥
शुक्तोऽम्ले परुषे पूते व्यक्तं स्फुटमनीषिणोः ॥ ३५ ॥
तिक्तो रसे सुगन्धे च तिक्तं पर्पटके स्मृतम् ॥
तिक्ता तु कटुरोहिण्यां रिक्तं काननशून्ययोः ॥ ३६ ॥
रक्तं स्यात् कुङ्कुमे ताम्रे प्रचीनामलकेऽसृजि ॥
अनुरागिणि नील्यादिरञ्जिते लोहितेऽन्यवत् ॥ ३७ ॥
यन्ता हास्तिपके सूते वप्ता पितरि पावके ॥
त्रेता युगेऽग्नित्रितये भर्त्ता स्वामिनि धारके ॥ ३८ ॥
शास्ता च शासके बुद्धे वक्ता वाग्मिनि पण्डिते ॥
मुक्ता तु मौक्तिके मुक्तः प्राप्तमुक्ते च मोचने ॥ ३९ ॥
क्षत्ता शूद्रात् क्षत्रियाजे प्रतीहारे च सारथौ ॥
भुजिष्यतनये क्षत्ता नियुक्ते च प्रजासृजि ॥ ४० ॥
धाता हिरण्यगर्भे स्यात् पालके त्वभिधेयवत् ॥
माता कात्याप्रसूगोषु ब्रह्मण्याद्यास्तु मातरः ॥ ४१ ॥
लता ज्योतिष्मती स्पृक्का शाखावल्लीप्रियङ्गुषु ॥

लताकस्तूरिकायाञ्च माधवीदूर्वयोरपि ॥ ४२ ॥
लूता पिपीलिकायां स्यादूर्णनाभे गदान्तरे ॥
पीता स्मृता हरिद्रायां पीतं स्याद्गौरपीतयोः ॥ ४३ ॥
सीता रामकलत्रे स्यात् तथा लाङ्गलपद्धतौ ॥
नभोनद्याञ्च शीतस्तु वानीरबहुवारयोः ॥ ४४ ॥
शीतं हिमगुणे प्रोक्तं वाच्यवच्छीतलेऽलसे ॥
चिता च्छन्ने चुल्लिकायां चिता संहतिचिन्तयोः ॥ ४५ ॥
वार्त्ता वातिङ्गणे वृत्तौ वार्त्ता कृष्याद्युदन्तयोः ॥
वृत्तिमन्नीरजोर्वार्त्ता वार्त्तमारोग्यफल्गुनोः ॥ ४६ ॥
गतिर्मार्गे दशायांञ्च ज्ञाने यात्राभ्युपाययोः ॥
नाडीव्रणसरण्याञ्च मतिर्हीच्छास्मृतिष्वपि ॥ ४७ ॥
चितिः समूहे चिन्तायां दितिः स्यात् खण्डने दितौ ॥
पतिः प्रभौ गतौ मूले दृतिश्चर्म्मपुटे झषे ॥ ४८ ॥
यतिर्निकारे यतिनि पाठच्छेदक्रमे यतिः ॥
शितिः कृष्णे शितिर्भूर्ज्जे भृतिर्भरणमूल्ययोः ॥ ४९ ॥
क्षितिर्निवासे मेदिन्यां स्थानमात्रेऽपि च क्षितिः ॥
धृतिर्योगान्तरे धैर्ये धारणाध्वरतुष्टिषु ॥ ५० ॥
श्रुतिः श्रोत्रे तथाऽऽम्नाये वार्त्तायां श्रोत्रकर्मणि ॥
स्मृतिरिच्छाधियोर्धर्मसंहितायामपि स्मृतिः ॥ ५१ ॥
रतिः स्मरप्रियायाञ्च रागे च रमणे रतिः ॥
ऋतिर्गतौ जुगुप्सायां स्पर्द्धामङ्गलयोरपि ॥ ५२ ॥
वृत्तिः स्याद्वरणे वाटे मृतिर्गगनमार्गयोः ॥
मितिर्मानेऽप्यवच्छेदे कृतिः करणहिंसयोः ॥ ५३ ॥
ईतिः प्रवासे डिम्बे स्यादतिवृष्ट्यादिषट्सु च ॥
वीतिर्गतौ च दीप्तौ च धावने प्रजनेऽशने ॥ ५४ ॥

गीतिश्छन्दसि गाने च नीतिस्तु प्रापणे नये ॥
रीतिः प्रसारे स्यन्दे च लोहकिट्टारकूटयोः ॥ ५५ ॥
पीतिः पाने तुरङ्गे च भीतिः साध्वसकम्पयोः ॥
प्रीतिर्योगान्तरे प्रेम्णि स्मरपत्नीप्रमोदयोः ॥ ५६ ॥
भूतिर्मातङ्गशृङ्गारे जातौ भस्मनि सम्पदि ॥
स्यूतिः सीवनसन्तत्योरूतिः स्यूतौ च रक्षणे ॥ ५७ ॥
हेतिः स्यादायुधे ज्वाले हेतिस्तरणितेजसि ॥
वृत्तिर्विवरणे जीव्ये कौशिक्यादिषु चेष्यते ॥ ५८ ॥
कृत्तिश्चर्मत्वचो भूर्ज्जे कृत्तिकायाश्च कीर्त्तिता ॥
पत्तिः पदातौ गमने वीरसैन्यप्रभेदयोः ॥ ५९ ॥
वित्तिर्ज्ञाने विचारे च लाभसम्भवयोरपि ॥
भित्तिः कुड्ये प्रदेशे च संविभागावकाशयोः ॥ ६० ॥
आप्तिः संवरणप्राप्त्योः प्राप्तिर्लाभे महोदये ॥
गुप्तिः कारागृहे प्रोक्ता भूगर्त्ते रक्षणे यमे ॥ ६१ ॥
सुप्तिः स्पर्शज्ञतायाश्च स्वापे विश्रम्भघातिनि ॥
शान्तिः शमेऽपि कल्याणे कान्तिः शोभाभिलाषयोः ॥६२॥
जातिश्छन्दसि सामान्ये मालत्यां गोत्रजन्मनोः ॥
जातिर्जातीफले धात्र्यां चुल्लीकाम्पिल्लयोरपि ॥ ६३ ॥
ज्ञातिः सगोत्रे पितरि व्याप्तिर्व्यापनलम्भयोः ॥
सातिर्दानेऽवसाने च प्राप्तिः पूर्त्तिप्रदेशयोः ॥ ६४ ॥
वर्त्तिर्दीपदशादीपगात्रानुलेपनीषु च ॥
वर्त्तिर्भेषजनिर्म्माणनयनाञ्जनलेखयोः ॥ ६५ ॥
आर्त्तिः पीडाधनुष्कोट्योर्मूर्त्तिः काठिन्यकाययोः ॥
कीर्त्तिः प्रसादयशसोर्विस्तारे कर्द्दमेऽपि च ॥ ६६ ॥
भ्रान्तिर्मिथ्यामतौ ख्याता भ्रमणे चाऽनवस्थितौ ॥

नृतिः क्रमौ नर्त्तने च सन्नः सरिति वर्त्मनि ॥ ६७ ॥
भक्तिर्विभागे सेवायां पङ्क्तिर्गौरवपाकयोः ॥
मुक्तिः स्यान्मोचने मोक्षे युक्तिर्न्याये च योजने ॥ ६८ ॥
पङ्क्तिर्दशाक्षरच्छन्दोदशसङ्ख्यावलीष्वपि ॥
शक्तिर्बले प्रभावादौ शक्तिः प्रहरणान्तरे ॥ ६९ ॥
शुक्तिः कपालशकले नख्यश्वावर्त्तयोरपि ॥
मुक्तास्फोटे च दुर्नामा शङ्खशङ्खनखेषु च ॥ ७० ॥

तत्रिकम् ॥

अमृतं यज्ञशेषे स्यात् पीयूषे सलिले घृते ॥
अयाचिते च मोक्षे च धन्वन्तरिसुपर्वणोः ॥ ७१ ॥
स्यादमृतोऽमृतापथ्यागुडूच्यामलकीषु च॥
अनृतं कृषावसत्येऽप्यजितः कमलापतौ ॥ ७२ ॥
अनिर्ज्जिते चाच्युतस्तु स्थिरे स्याद्गरुडध्वजे ॥
अर्द्दितं याचिते ज्ञेयं वातव्याधौ च हिंसिते ॥ ७३ ॥
अक्षतश्चापि लाजेषु तृतीयप्रकृतावपि ॥
अहिंसितेऽपि चापातस्तदात्वे पतनेऽपि च ॥ ७४ ॥
आघ्रातं शिङ्घिते क्रान्तेऽप्याख्यातं भाषिते तिङि ।
आध्मातं पवनव्याधौ दग्धशब्दितयोरपि ॥ ७५ ॥
आप्लुतः स्नातके स्नातेऽप्याहृतः सादरेऽर्च्चिते ॥
आचितः शकटोन्मेये पलानामयुतद्वये ॥ ७६ ॥
छन्नेऽपि सङ्गृहीते स्यादाहतन्तु मृषार्थके ॥
आहतं गुणितेऽपि स्यात् ताडिते नामितेऽपि च ॥ ७७ ॥
स्यात् पुरातनवस्त्रे च नूतनवस्त्रे त्वाहतम् ॥
आनर्त्तो देशभेदे स्यान्नृत्यस्थाने जने रणे ॥ ७८ ॥
आवर्त्त आवर्त्तने स्याच्चिन्तने चाम्भसाम्भ्रमे ॥

संवर्त्तः प्रलये प्रोक्तो बिभीतकतरावपि ॥ ७९ ॥
त्रिगर्त्तः स्याज्जनपदे त्रिगर्त्तो गणितान्तरे ॥
भवेद् घर्घरिकायान्तु त्रिगर्त्ता कामुकस्त्रियाम् ॥ ८० ॥
विवर्त्तः समुदाये स्यादपवर्त्तननृत्ययोः ॥
उत्तप्तं शुष्कमांसेऽपि सन्तप्ते च परिप्लुवे ॥ ८१ ॥
उचितं प्रोक्तमभ्यस्ते मिते ज्ञाते समञ्जसे ॥
उद्वृत्तं स्यादुत्तुलिते परिमुक्तोज्झितेऽपि च ॥ ८२ ॥
उत्थितं वृद्धयुक्ते च प्रोद्यतोत्पन्नयोरपि ॥
उषितं व्युषिते दग्धे मुषितं खण्डिते हृते ॥ ८३ ॥
उद्घातः कथ्यते पादस्खलने समुपक्रमे ॥
पवनाभ्यासयोगस्य कुम्भकादित्रयेऽपि च ॥ ८४ ॥
उत्तुङ्गे मुद्गरेऽपि स्यादुदितं प्रोक्त उद्गते ॥
स्यादुच्छ्रितन्तु सञ्जाते समुन्नद्धप्रवृद्धयोः ॥ ८५ ॥
रजतं विशदे दन्तिदन्तयोस्तारहारयोः ॥
सुरतं स्यान्निधुवने देवत्वे सुरता मता ॥ ८६ ॥
प्रहतं विजिते क्षुण्णे संहतं संहते दृढे ॥
रसितन्तु सुवर्णादिखचिते स्तनिते रुते ॥ ८७ ॥
पलितं शैलजे तापे पाण्डुकेशे च कर्द्दमे ॥
ललितं हारभेदे स्यादीप्सिते ललितेऽपि च ॥ ८८ ॥
स्खलितं चलिते भ्रंशे कलितं विदिताप्तयोः ॥
ज्वलितं भास्वरे दग्धे त्वरितं प्रजवे द्रुते ॥ ८९ ॥
स्तिमितोऽचञ्चलक्लिन्ने हसितं क्षिप्तदग्धयोः ॥
मुहितोऽतिहिते तृप्ते मूर्च्छितं सोच्छ्रये दृढे ॥ ९० ॥
हृषितं विस्मिते प्रीते प्रणते हृष्टरोमणि ॥
गर्जितो मत्तमातङ्गे गर्जितं जलदध्वनौ ॥ ९१ ॥

वर्द्धितं प्रस्तुते च्छिन्ने पूरिते चापि वर्द्धितम् ॥
स्थापितं निश्चिते न्यस्ते चेङ्गितं गतिचेष्टयोः ॥ ९२ ॥
वेष्टितं रसके रुद्धे स्त्रीणाञ्च करणान्तरे ॥
भावितं वासिते प्राप्ते विदितं विदितार्थयोः ॥ ९३ ॥
वेल्लितं कुटिले प्रोक्तं वाच्यवद्विधृते प्लुते ॥
ग्रथितं गुम्फिताक्रान्तहिंसितेषु समीरितम् ॥ ९४ ॥
प्रथितं निर्ज्जलोदश्वित्यालोडितनिघृष्टयोः ॥
प्रार्थितं याचिते शत्रुसंरुद्धेऽभिहितेऽपि च ॥ ९५ ॥
जृम्भितं करणे स्त्रीणामीहास्फुटितयोरपि ॥
क्रन्दितं ख्यातमाह्वाने क्रन्दितं रुदितेऽपि च ॥ ९६ ॥
प्रोक्षितं निहते क्षिप्ते वापितं मुण्डितं मतम् ॥
बीजाकृते दंशितस्तु दुष्टचर्म्मितयोरपि ॥ ९७ ॥
क्षारितः स्त्राविते सारे चाभिशस्ते च संशितः ॥
सुकृतश्च शुभे पुण्ये सुविधाने च वाच्यवत् ॥ ९८ ॥
निकृतं विप्रलब्धे स्यान्नीचे विप्रकृतेऽपि च ॥
विकृतौ संस्कृतेऽपि स्याद् बीभत्से रोगितेऽपि च ॥ ९९ ॥
संस्कृतः कृत्रिमे शस्ते भूषिते भेद्यवन्मतः ॥
संस्कृतं लक्षणोपेता प्रभूतं प्राज्य उद्गते ॥ १०० ॥
प्रसृतः सप्रसारे स्याद्विनीते विगतेऽपि च ॥
अर्द्धाञ्जलौ च प्रसृतं जङ्घायां प्रसृता मता ॥ १०१ ॥
सूनृतं मङ्गले सत्यप्रियवाचि च सूनृतम् ॥
प्रसूतं वाच्यवज्जाते प्रसूतं कुसुमेऽपि च ॥ १०२ ॥
विसृतं ज्ञातसंहृष्टप्रतीतेष्वाभिधेयवत् ॥
निर्म्मुक्तस्त्यक्तसङ्गे स्यान्मुक्तकञ्चुकभोगिनि ॥ १०३ ॥
अव्यक्तः शङ्करे विष्णावव्यक्तं महदादिके ॥

आत्मन्यपि स्याद्व्यक्तमस्फुटे चाऽभिधेयवत् ॥ १०४ ॥
विविक्तं स्यादसम्पृक्ते विवेकान्वितपूतयोः ॥
वाच्यवद्दर्शितो धीरैर्विविक्तं रहसि स्मृतम् ॥ १०५ ॥
रोहितं रुधिरे धीर ऋजुशक्रशरासने ॥
रोहितो मानमृगयोर्भेदे रोहितकद्रुते ॥ १०६ ॥
लोहितं कङ्कुमे रक्ते गोशीर्षे च कुचन्दने ॥
लोहितः स्यान्नदे भौमे वर्णभेदे तु वाच्यवत् ॥ १०७ ॥
कुटितं स्याद्धस्तपुटे पाटितस्यूतयोरपि ॥
पीडितं बाधिते स्त्रीणां करणे चापि यन्त्रिते ॥ १०८ ॥
पिण्डितं गणिते सान्द्रे पण्डितः सल्लके कवौ ॥
हारीतः पक्षिभेदे स्यान्मुनिभेदेऽपि कैतवे ॥ १०९ ॥
प्रणीतः संस्कृते वह्नौ विहिते च प्रवेशिते ॥
निक्षिप्ते चोपसम्पन्ने प्रणीतो भेद्यवन्मतः ॥ ११० ॥
प्रतीतः सादरे ज्ञाते प्रख्यातः ख्यातहृष्टयोः ॥
वाच्यवत् स्यात् प्रमीतन्तु प्रोक्षितेऽपि मृतेऽपि च ॥१११॥
विनीतमुपनीते स्यादपनीते जितेन्द्रिये ॥
वाणिजे सुवहेऽश्वे च निभृते चाभिधेयवत् ॥ ११२ ॥
पृषतो हरिणे बिन्दौ पृषतश्चाश्वरोहिते ॥
भवेत् पृषादिव श्वेते बिन्दुयुक्ते तु वाच्यवत् ॥ ११३ ॥
भरतो वाद्यभेदेऽपि दौष्यन्तौ सञ्चरे नटे ॥
रामानुजे च भरतस्तन्तुवायेऽपि च क्वचित् ॥ ११४ ॥
भारतं ग्रन्थभेदे स्याज्जम्बूद्वीपेऽपि भारतम् ॥
भारती तु सरस्वत्यां पक्षिणीवृत्तिभेदयोः ॥ ११५ ॥
दुर्ज्जातं व्यसने प्रोक्तमसम्यग्जातवस्तुनि ॥
परेतो भूतभेदे स्यात् परेतो वाच्यवन्मृते ॥ ११६ ॥

कपोतः पारावते स्यात् कवकाख्यविहङ्गमे ॥
कापोतमञ्जनेऽपि स्यात् कपोतानाञ्च संहतौ ॥ ११७ ॥
व्यायतं व्यापृते दीर्घे दृढे चातिशयेऽन्यवत् ॥
व्याघातो योगभेदे स्यादन्तरायप्रहारयोः ॥ ११८ ॥
सङ्घातः संहतौ घाते सङ्घातो नरकान्तरे ॥
रैवतस्तु सुवर्णाक्षौ शैलभेदेऽपि शूलिनि ॥ ११९ ॥
स्यात् किरातस्तु भूनिम्बे म्लेच्छे चाल्पतनावपि ॥
मन्दाकिन्यां किराती स्यात् कुट्टिन्यामपि दृश्यते ॥१२०॥
आस्फीतश्चार्कपर्णे स्यादास्फीतः कोविदारके ॥
आस्फीता गिरिकर्ण्यां स्याद्वनमल्ल्याञ्च विश्रुता ॥१२१॥
उदात्तः स्वरभेदे स्यात् काव्यालङ्कारहृद्ययोः ॥
उदात्तो दातृमहतोर्निमित्तं हेतुलक्ष्मणोः ॥ १२२ ॥
उन्मत्त उन्मादवति धुत्तूरमुचुकुन्दयोः ॥
पर्वतः शैलदेवर्षौ प्रपातो निर्झरे भृगौ ॥ १२३ ॥
पर्याप्तन्तु यथेष्टे स्यात् तृप्तौ शक्ते निवारणे ॥
जीमूतः स्याद् धृतिकरे शक्रेऽद्रौ घोषके घने ॥ १२४ ॥
जीवातुर्जीविते भक्ते जीवातुर्जीवनौषधे ॥
एधतुः पुरुषे वह्नौ वाहेतुः पथिके वृषे ॥ १२५ ॥
विहस्तो विह्वले पण्डे पर्यस्तः पतिते हते ॥
आयस्तः स्तिमिते क्षिप्ते क्लेशिते कुपिते हते ॥ १२६ ॥
निरस्तः क्लेशितेषौ स्यान्निष्ठ्यूते त्वरितोदिते ॥
सन्त्यक्ते च प्रतिहते विश्वस्तो निभृते स्मृतः ॥ १२७ ॥
विश्वासयोगे विश्वस्तो विश्वस्ता विधवास्त्रियाम् ॥
निवातो दृढसन्नाहे वातान्ते चाश्रयेऽपि च ॥ १२८ ॥
अनन्तः शेषविष्ण्वोः स्यादनन्तः सुरवर्त्मनि ॥

अनन्तश्चाप्यनवधौ वाच्यवत् समुदाहृतः ॥ १२९ ॥
अनन्ता शारिवादूर्वाविशल्यालाङ्गलीषु च ॥
अनन्ता हैमवत्याञ्च गुडूच्याञ्च निरूप्यते ॥ १३० ॥
शकुन्तः पक्षिभेदे स्याद्भासपक्षिविहङ्गयोः ॥
दृष्टान्तः शास्त्र उभयोदाहरणे प्रकीर्त्तितः ॥ १३१ ॥
कृतान्तो यमसिद्धान्तदैवाकुशलकर्म्मसु ॥
निशान्तः कथितः शान्ते निशान्तं भवनोषसोः ॥ १३२ ॥
वृत्तान्तोऽवसरे भावकात्स्न्र्यवार्त्ताविशेषयोः ॥
वृत्तान्तः प्रक्रियायाञ्च क्वचिदेकान्तवाचकः ॥ १३३ ॥
उद्वान्तो निर्मदगजे समुद्गीर्णे च वाच्यवत् ॥
शुद्धान्तोऽन्तःपुरे राज्ञो रहःकक्षान्तरेऽपि च ॥ १३४ ॥
अस्वन्तमशुभे चुल्ल्यां मरणेऽनवधावपि ॥
क्षेत्रेऽपि कथ्यतेऽस्वन्तमुदन्तः साधुवार्त्तयोः ॥ १३५ ॥
जयन्तः शङ्करेऽपि स्याज्जयन्तः पाकशासनौ ॥
जयन्ती पादपे गौर्यामिन्द्रपुत्रीपताकयोः ॥ १३६ ॥
गोदन्तो हरिताले स्याद्दंशिते हरितेऽपि च ॥
भासन्तः सुन्दराकारे भासन्तो भासपक्षिणि ॥ १३७ ॥
महद्राज्ये विशाले च महती वल्लकीभिदि ॥
मरुद्देवे समीरे स्यादर्हन् पूज्ये जिनेऽपि च ॥ १३८ ॥
जगदाख्या स्मृता वाते विष्टपे जङ्गमेऽपि च ॥
जगती भुवने क्ष्मायां छन्दोभेदे जनेऽपि च ॥ १३९ ॥
पित्सन पिपातिषन्नेतौ पतनेच्छुविहङ्गयोः ॥
हरित् ककुभि वर्णे च तृणवाजिविशेषयोः ॥ १४० ॥
हरितेऽपि च दूर्वायां हरिद्वर्णयुतेऽन्यवत् ॥
विद्युत् सौदामिनीसन्ध्योर्निष्प्रभे त्वभिधेयवत् ॥ १४१ ॥

गर्मुत् सुवर्णलतयो रोहित् सूर्यलताभिदोः ॥
भूभृन्नरेन्द्रे शैले च पतन् पातुकपक्षिणोः ॥ १४२ ॥
कुर्वन् कर्मकरे भृत्ये स्यादर्वन् कुत्सितेऽन्यवत् ॥
अर्वती कुम्भदास्याश्च वाम्याश्च परिकीर्त्तिता ॥ १४३ ॥
श्रीमांस्तिलकवृक्षे स्यान्मनोज्ञे धनकेऽपि च ।
धीमान् वाचस्पतौ धीरे भास्वान् भास्वरसूर्ययोः ॥१४४॥
सुव्रता पुङ्गसन्दोह्यसुरभ्यां शोभनव्रते ॥
वाच्यवद्विवृता क्षुद्ररोगे स्याद्विवृतं स्फुटे ॥ १४५ ॥
वनिता जनितात्यर्थानुरागायाश्च योषिति ॥
वनितं याचितेऽपि स्याद्वनितं शोचितेऽपि च ॥ १४६ ॥
जामाता वल्लभे सूर्यावर्त्तेऽपि दुहितुः पतौ ॥
विनेता देशिके राज्ञि विधाता वेधसि स्मरे ॥ १४७ ॥
विनता पिटकाभेदे विनता तार्क्ष्यमातरि ॥
विनतः प्रणते भुग्ने शिक्षितेऽप्यभिधेयवत् ॥ १४८ ॥
पञ्चता पञ्चभावे स्यात् पञ्चता मरणेऽपि च ॥
विजाताख्या प्रसूतायां जनिते विकृतेऽपि च ॥ १४९ ॥
सिकता वालुकायां स्युः सिकताऽप्यामयान्तरे ॥
सिकतान्वितदेशे च शर्करायाश्च कीर्त्तिता ॥ १५० ॥
वासिता करिणीनार्योर्वासितं सुरभीकृते ॥
ज्ञानमात्रे खगारावे वासितं वस्त्रवेष्टिते ॥ १५१ ॥
पिशिता मांसिकायां स्यादामिषे पिशितं मतम् ॥
तृणताऽपि तृणत्वे स्यात्तृणता कार्मुकेऽपि च ॥ १५२ ॥
द्विजातिरण्डजे विप्रे श्रीपतिः क्ष्मापतौ हरौ ॥
गोपतिः शङ्करे षण्डे पार्थिवेऽपि विकर्त्तने ॥ १५३ ॥
स्थपतिः शिल्पिभेदेऽपि स्थपतिः कञ्चुकिन्यपि ॥

जीवेष्टियाजके सूतेऽप्यमतिः कालचन्द्रयोः ॥ १५४ ॥
अङ्गतिः स्यादग्निहोत्रे ज्वलनाम्बुजयोनिषु ॥
रमतिर्नायके स्वर्गेऽप्यहतिस्त्यागरागयोः ॥ १५५ ॥
निर्ऋतिः स्यादलक्ष्म्याञ्च दिक्पाले निरुपद्रवे ॥
अगस्तिर्वङ्गसेने स्यादगदस्तिः कुम्भसम्भवे ॥ १५६ ॥
गभस्तिः किरणे सूर्ये स्वाहायाञ्च विलोक्यते ॥
सङ्गतिः सङ्गमे ज्ञाने सन्नतिः प्रणतौ ध्वनौ ॥ १५७ ॥
आयतिः सङ्गमे दैर्घ्ये प्रभावागामिकालयोः ॥
आपत्तिः स्याद् बले स्नेहे वशित्वे वासरेऽपि च ॥१५८॥
मर्यादायां तथाऽऽपत्तिर्विपत्तिर्यातनापदोः ॥
नियतिर्नियमे दैवे पद्धतिः पङ्क्तिवर्त्मनोः ॥ १५९ ॥
सन्ततिः पङ्क्तिविस्तारगोत्रेषु कविभिः स्मृता ॥
परम्पराभवेऽपि स्यात् सन्ततिः पुत्रकन्ययोः ॥ १६० ॥
सम्मतिः स्यादनुज्ञानेऽप्यभिलाषेऽपि सम्मतिः ॥
समितिः सङ्गरे साम्ये सभायामपि सङ्गमे ॥ १६१ ॥
अदितिर्वसुधायां स्याददितिर्देवमातरि ॥
वसतिः स्यादवस्थाने यामिन्याञ्च निकेतने ॥ १६२ ॥
पक्षतिः पक्षमूले स्यात् पक्षतिः प्रतिपत्तिथौ ॥
उन्नतिस्तार्क्ष्यदारेषु समृद्धावुदयेऽपि च ॥ १६३ ॥
प्रसूतिस्तनयोत्पत्तौ तथा दुहितरि स्मृता ॥
व्रततिर्विस्तृतौ वल्ल्यां वहतिः सचिवे गवि ॥ १६४ ॥
दुर्गतिर्नरके नैःस्वे विकृतिर्डिम्बरोगयोः ॥
निकृतिर्भर्त्सने क्षेपे वदन्ति शठशाठ्ययोः ॥ १६५ ॥
आकृतिः कथितारूपसामान्यवपुषोरपि ॥
प्रकृतिः सहजे योनावमात्ये परमात्मनि ॥ १६६ ॥

निर्वृत्तिः स्वस्थतायां स्यादस्तङ्गमनसौख्ययोः ॥
सुनीतिः शोभननये सुनीतिर्ध्रुवमातरि ॥ १६७ ॥
प्रवृत्तिः कथिता वृत्तौ प्रवाहोदन्तयोरपि ॥
विच्छित्तिरङ्गरागे स्याद्भावविच्छेदयोरपि ॥ १६८ ॥
संवित्तिः प्रतिपत्तौ स्यादविवादे जनस्य च ॥
आपत्तिः प्रापणे दोषे चासत्तिः सङ्कलाभयोः ॥ १६९ ॥
पर्याप्तिः स्यात् प्रकामेऽपि प्राप्तौ च परिरक्षणे ॥
समाप्तिश्चावसाने स्यात् समाप्तिश्च समर्थने ॥ १७० ॥
बृहती क्षुद्रवार्त्ताक्यां कण्टकार्याञ्च वाचि च ॥
वारिधान्यां महत्याञ्च छन्दोवसनभेदयोः ॥ १७१ ॥
मालती जातियुवतीज्योत्स्नासु सरिदन्तरे ॥
काकमाच्यां विशालायां विभावर्यामपीष्यते ॥ १७२ ॥
भवती बाणभेदे स्यादन्यवद् वत्सदर्थयोः ॥
रेवती हलिपत्न्यां स्यात् ताराभेदेऽपि मातृषु ॥ १७३ ॥
पार्वती शल्लकीदुर्गाद्रोपदीजीविनीषु च ॥
स्रवन्ती च द्रवन्ती च सरिदोषधिभेदयोः ॥ १७४ ॥
जीवन्ती जीविनीशम्योर्गुडूचीवृन्दयोरपि ॥
हसन्त्यङ्गारधान्याञ्च मल्लिकाशाकिनीभिदोः ॥ १७५ ॥
वासन्ती माधवीयूथ्योः पाटलायां क्रमेलके ॥
वासन्ती कोकिलेऽपि स्याद्वासन्तोऽविहिते विटे ॥ १७६ ॥

तचतुष्कम् ॥

भवेदवसितं ज्ञाते गतौ रुद्धावसानयोः ॥
अवदातं सिते पीते विशुद्धे प्रवरेऽपि च ॥ १७७ ॥
अवगीतन्तु निर्वादे मुहुर्दृष्टे विगर्हिते ॥
अन्तर्गतं विस्मृते स्यान्मध्यप्राप्ते च कथ्यते ॥ १७८ ॥

अङ्गारितं पलाशीयकलिकोद्गमदग्धयोः ॥
अपावृतः स्वतन्त्रे स्यात् पिहिते चाऽप्यपावृतः ॥ १७९ ॥
अत्याहितं महाभीतौ जीवनोपेक्षकर्मणि ॥
उपाहितोऽनलोत्पात आहिते चाप्युपाहितः ॥ १८० ॥
उपाकृतोऽध्वरहतपशूपद्रुतयोर्मतः ॥
उदास्थितः प्रतीहारेऽध्यक्षे च प्रणिधौ चरे ॥ १८१ ॥
अभिनीतो भवेन्न्याय्ये संस्कृतामर्षिणोरपि ॥
अभिजातः स्मृतो न्याय्ये कुलीनप्राप्तरूपयोः ॥ १८२ ॥
पारिजातः सुरतरौ मन्दारे पारिभद्रके ॥
भवेत्परिगतं लाभे प्रयाते वेष्टितेऽपि च ॥ १८३ ॥
ख्यातं प्रणिहितं लब्धे विन्यस्ते च समाहिते ॥
भवेत् प्रतिहितोऽद्विष्टे प्रतिस्खलितरुद्धयोः ॥ १८४ ॥
उल्लिखितं समुत्कीर्णे वाच्यवच्च तनूकृते ॥
विद्यादुपचितं दिग्धे समृद्धे च समाहिते ॥ १८५ ॥
समुद्धतः समुद्दीर्णेऽप्यविनीते समुद्धतः ॥
कुहरितं पिकालापे रटिते रतनिस्वने ॥ १८६ ॥
भवेत् पल्लवितं लाक्षारक्ते सप्रसवे तते ॥
उज्जृम्भितन्तु चेष्टायामुत्फुल्ले चाभिधेयवत् ॥ १८७ ॥
उद्ग्राहितमुपन्यस्ते बद्धग्राहितयोरपि ॥
निस्तुषितं निस्त्वचि स्याद्वर्ज्जिते च लघूकृते ॥ १८८ ॥
ऐरावतोऽभ्रमातङ्गनारङ्गलिकुचाहिषु ॥
ऐरावतं महेन्द्रस्य ऋजुदीर्घशरासने ॥ १८९ ॥
ऐरावती स्यात्तडिति सरिद्भेदेऽपि लक्ष्यते ॥
कलधौतं रूप्यहेम्नोः कलधौतं कलध्वनौ ॥ १९० ॥
दिवाभीतः कुम्भिले स्यादुलूके कुमुदाकरे ॥

पाशुपतो वकपुष्पे पशुपत्याधिदैवते ॥ १९१ ॥
निष्कासितो निर्गमितेऽप्यूहिते धिक्कृतेऽपि च ॥
व्यतीपातो महोत्पाते योगभेदापयानयोः ॥ १९२ ॥
समाघातो वधे युद्धे परिघातोऽस्त्रघातयोः ॥
विनिपातोऽवपाते स्याद्दैवादिव्यसनेऽपि च ॥ १९३ ॥
समाहितः प्रतिज्ञाते समाधिस्थे यतात्मनि ॥
वाच्यवन्निहिते सिद्धे समाधाने समाहितम् ॥ १९४ ॥
नन्द्यावर्त्तः स्मृतो वेश्मप्रभेदे तगरद्रुमे ॥
परिवर्त्तो विनिमये कूर्मराजे पलायने ॥ १९५ ॥
अभियुक्तः परै रुद्धे तथा स्याददतितत्परे ॥
अतिमुक्तस्तु वासन्त्यां तिनिशे निष्कलेऽपि च ॥ १९६ ॥
उपरक्तः सैंहिकेये तद्ग्रहे व्यसनातुरे ॥
सूर्य्यभक्तो बन्धुजीवे तथा भास्करपूजके ॥ १९७ ॥
नदीकान्तः समुद्रे स्यात् सिन्दुवारेऽपि हिज्जले ॥
नदीकान्ता स्मृता जम्बूकाकजङ्घालतासु च ॥ १९८ ॥
नागदन्तो द्विपरदे गृहान्निर्गतदारुणि ॥
नागदन्ती तु कुम्भायां श्रीहस्तिन्यामपीष्यते ॥ १९९ ॥
पुष्पदन्तस्तु दिङ्नागे नागविद्याधरान्तरे ॥
चन्द्रकान्तोऽश्मभेदे स्याच्चन्द्रकान्तश्च कैरवे ॥ २०० ॥
वैजयन्तो गृहे शक्रप्रासादध्वजयोरपि ॥
वैजयन्ती पताकायां जयन्तीवह्निमन्थयोः ॥ २०१ ॥
पुरस्कृतं स्वीकृताभिशस्तयोऽरभिधेयवत् ॥
अग्रे कृताभ्यर्चितयोः सिक्ते चापि पुरस्कृतम् ॥ २०२ ॥
अवध्वस्तं परित्यक्ते निन्दितेऽप्यवचूर्णिते ॥
धूमकेतुः स्मृतो वह्नावुत्पातग्रहभेदयोः ॥ २०३ ॥

चित्रगुप्तः कृतान्ते स्याल्लेखके चास्य सम्मतः ॥
पञ्चगुप्तस्तु चार्वाकदर्शने कमठेऽपि च ॥ २०४ ॥
अधिक्षिप्तः प्रणिहिते तथा निर्भर्त्सितेऽपि च ॥
प्रतिक्षिप्तं प्रतिहते प्रेषिते च निराकृते ॥ २०५ ॥
आयुष्मान् योगभेदे स्यादायुष्मांश्चिरजीविनि ॥
विवस्वान् विबुधे भानौ भगवान् बुद्धपूज्ययोः ॥ २०६ ॥
द्वीपवान् सिन्धुनदयोर्द्वीपवत्यापगाभुवोः ॥
गरुत्मान् विहगे तार्क्ष्ये सङ्ख्यावान् पण्डिते मिते ॥ २०७ ॥
अंशुमान् भास्करे शालपर्ण्यामंशुमती मता ॥
अर्थपतिः कुबेरे स्यादीश्वरेऽर्थपतिस्तथा ॥ २०८ ॥
गृहपतिर्गृहस्थे स्यादत्याधाने च सत्रिणि ॥
सेनापतिः कार्त्तिकेयेऽप्यनीकाधिकृतेऽपि च ॥ २०९ ॥
लक्ष्मीपतिर्वासुदेवे लवङ्गद्रुमपूगयोः ॥
प्रजापतिर्विधौ भूपे हिमारातिः खगेऽनले ॥ २१० ॥
वनस्पतिर्वृक्षमात्रे विना पुष्पं फलद्रुमे ॥
सदागतिः स्यात् पवने निर्वाणे च सदीश्वरे ॥ २११ ॥
दिवाकीर्त्तिस्तु चाण्डाले नापितोलूकयोरपि ॥
शतधृतिर्धातरीऽन्द्रे सुधासूतिर्मखे विधौ ॥ २१२ ॥
भवेदपचितिः पूजाक्षयहानिषु निष्कृतौ ॥
अनुमतिः स्यादूनेन्दुपूर्णिमाऽनुज्ञयोरपि ॥ २१३ ॥
प्रतिकृतिः प्रतीकारे प्रतिमायाश्च पूजने ॥
निराकृतिः प्रतिक्षेपेऽप्यस्वाध्यायेऽप्यनाकृतौ ॥ २१४ ॥
प्रतिपत्तिः पदप्राप्तौ प्रवृत्तौ गौरवेऽपि च ॥
प्रागल्भ्ये च प्रबोधे च प्रतिपत्तिः प्रयुज्यते ॥ ११५ ॥
उपसत्तिः सङ्गमे च सेवायां प्रतिपादने ॥

अभिशस्तिः स्मृता लोकापवादे प्रार्थनेऽपि च ॥ २१६ ॥
पारावती गोपगीतिलवलीलतयोर्मता ॥
पारावतः कलरवे शैले मर्कटतिन्दुके ॥ २१७ ॥
भोगवती भुजङ्गानां नगरीसरितोरपि ॥
गन्धवती सुराभूम्योः पुरीयोजनगन्धयोः ॥ २१८ ॥
हैमवत्यऽभयास्वर्णक्षीर्योः श्वेतवचोमयोः ॥
चर्म्मण्वती नदीभेदे कदलीपादपेऽपि च ॥ २१९ ॥
कुमुद्वती कुमुदिन्यां कुशपत्न्यां कुमुद्वती ॥
शुभ्रदन्ती सुदन्त्यां स्यात् पुष्पदन्तेभयोषिति ॥ २२० ॥
सरस्वती सरिद्भेदे गोवाग्देवतयोर्गिरि ॥
स्त्रीरत्ने चापगायाश्च सरस्वान् सिन्धुकेऽम्बुधौ ॥ २२१ ॥
रागमाताऽपि कुट्टन्यां स्मृता भूमिरुहामये ॥
प्रभूमिता क्लेशितायां सूर्यगन्तव्यादिश्यऽपि ॥ २२२ ॥
प्रव्रजिता तपस्विन्यां मुण्डीर्यामांसिकौषधौ ॥
ऋष्यप्रोक्ता शतावर्य्यां शूकाशिम्ब्यां बलाभिदि ॥ २२३ ॥
कृष्णवृन्ता पाटलायां माषपर्ण्यांश्च भाविता ॥
समुद्रान्ता तु कार्पासीस्पृक्कादुरालभासु च ॥ २२४ ॥

तपञ्चकम् ॥

स्यादऽवलोकितो बुद्धे प्रक्षिप्ते त्वाविलोकितम् ॥
उपधूपित आसन्नमरणे परिधूपिते ॥ २२५ ॥
स्यादऽपराजितो विष्णौ श्रीकण्ठे चाऽपराजिता ॥
श्वेताजयन्तीदुर्गास्वऽनिर्ज्जिते त्वऽभिधेयवत् ॥ २२६ ॥
गणाधिपतिर्विख्यातः शङ्करेऽपि गजानने ॥
यादसाम्पतिरम्भोधौ प्रतीचीदिक्पतावपि ॥ २२७ ॥
स्यात् पृथिवीपतिर्भूपे ऋषभाख्यौषधेऽपि च ॥

मूर्द्धाभिषिक्तो भूपाले प्रधाने क्षत्रियेऽपि च ॥ २२८ ॥
वसन्तदूतश्चूते स्यात् पिकपञ्चमरागयोः ॥
वसन्तदूती पाटल्यां प्रतीच्यामतिमुक्तके ॥ २२९ ॥

तषट्कम् ॥

अर्द्धपारावतश्चित्रकण्ठे तित्तिरपक्षिणि ॥

तसप्तकम् ॥

समुद्रनवनीताख्या पीयूषामृतरचिषोः ॥ २३० ॥

इति तान्तवर्गः ॥

—:०:—

थद्विकम् ॥

रथः स्यात् स्यन्दने काये चरणे वेतसेऽपि च ॥
कुथः प्रवेणीकुशयोः पीथोऽर्के पीथमम्भसि ॥ १ ॥
कोथस्तु शठिते नेत्ररुग्भेदे मन्थनेऽपि च ॥
प्रोथोऽध्वगेऽश्वघोणायां कटीस्त्रीगर्भयोरपि ॥ २ ॥
क्वाथः स्याद् द्रवनिष्पाके दुःखव्यसनयोरपि ॥
सिक्थं नील्यां मधूच्छिष्टे सिक्थ ओदनसम्भवे ॥ ३ ॥
पृथुर्नृपे कृष्णजीरे वाप्यां पृथु महत्यपि ॥
दुःस्थः स्याद् दुर्गते मूर्खे प्रस्थः शिखरमानयोः ॥ ४ ॥
तुत्थोऽग्न्यावञ्जने तुत्था नीलीसूक्ष्मैलयोरपि ॥
मन्थः सात्त्कवमन्थाननेत्रामयदिवाकरे ॥ ५ ॥
ग्रन्थो धने स्यात् सन्दर्भे द्वात्रिंशद्वर्णनिर्म्मितौ ॥
ग्रन्थिः पर्वणि कौटिल्ये ग्रन्थिपर्णे गदान्तरे ॥ ६ ॥
अर्थः प्रकारे विषये वित्तकारणवस्तुषु ॥
अभिधेयेऽपि शब्दानां निवृत्तौ च प्रयोजने ॥ ७ ॥
तीर्थं शास्त्राध्वरक्षेत्रोपायोपाध्यायमन्त्रिषु ॥

अवतारर्षिजुष्टाम्भःस्त्रीरजःसु च विश्रुतम् ॥ ८ ॥
सार्थो वणिक्समूहे स्याद्ऽपि सङ्घातमात्रके ॥
पार्थस्तु ककुभे जिष्णौ गाथावाग्भेदवृत्तयोः ॥ ९ ॥
कन्था मृन्मयभित्तौ स्यात् कन्था प्रावरणान्तरे ॥
आस्था चाऽलम्बनास्थानयत्नापेक्षासु कथ्यते ॥ १० ॥
संस्था स्थितौ चरे नाशे व्यक्तिसादृश्ययोरपि ॥
वीथी गृहाङ्गे पङ्क्तौ च नाट्यरूपकवर्त्मनोः ॥ ११ ॥
यूथी पुष्पप्रभेदे स्यान्मागध्याञ्च कुरण्टके ॥
यूथं तिर्यक्समूहे स्याद्वृन्दमात्रे च भाषितम् ॥ १२ ॥

थत्रिकम् ॥

मन्मथः कामचिन्तायां कपित्थे कुसुमायुधे ॥
उन्माथः कूटयन्त्रे स्यान्मारणे घातकेऽपि च ॥ १३ ॥
प्रमथोऽपि गणे प्रोक्तः पथ्यायां प्रमथा भवे ॥
निशीथोऽप्यर्द्धरात्रे स्यान्निशीथो रात्रिमात्रके ॥ १४ ॥
विदिथो योगिकृतिनोरुद्रथः शुनिकुक्कुटे ॥
शमथः सचिवे शान्तौ दमथो दमदण्डयोः ॥ १५ ॥
वरूथो रथगुप्तौ स्याद्वरूथं चर्मवेश्मनोः ॥
अतिथिः कुशपुत्रेऽपि कोपे प्राघुणकेऽपि च ॥ १६ ॥
वमथुर्वमनेऽपि स्याद् गजस्य करशीकरे ॥
क्षवथुः कथितः कासे हिक्कायामपि दृश्यते ॥ १७ ॥
समर्थोऽपि हिते शक्ते सम्बद्धार्थेऽपि सम्मतः ॥
सिद्धार्थः शाक्यसिंहे स्यात् सिद्धार्थः सितसर्षपे ॥ १८ ॥
कायस्थोऽपि नृजातेः स्यात् प्रभेदे परमात्मनि ॥
कायस्था तु हरीतक्यामामलक्याञ्च दर्शिता ॥ १९ ॥
वयःस्थो वाच्यवद्यूनि वयःस्था शाल्मलीद्रुमे ॥

ब्राह्मीगुडूचीकाकोलीसूक्ष्मैलामलकीषु च ॥ २० ॥
अश्वत्थो गर्द्दभाण्डे स्यात् पिप्पले पूर्णिमातिथौ ॥
उपस्थो मेण्ढ्र उत्सङ्गे भगे पायौ च कथ्यते ॥ २१ ॥
निर्ग्रन्थो नग्नकेऽपि स्यान्निःस्वबालिशयोरपि ॥
गोग्रन्थिस्तु करीषे स्याद् गोष्ठे गोजिह्विकौषधे ॥ २२ ॥
अन्यथा तु हरीतक्यां पन्नगे निर्व्यथेऽपि च ॥
षड्ग्रन्थाऽपि वचासिंह्योः षड्ग्रन्थोऽपि प्रकीर्त्त्यते ॥ २३ ॥

थचतुष्कम् ॥

चित्ररथः स्याद्गन्धर्वे रवौ विद्याधरान्तरे ॥
चतुष्पथश्चतुर्मार्गसङ्गमेऽपि द्विजेऽपि च ॥ २४ ॥
वानप्रस्थो मधूके स्यात् किंशुके चाश्रमान्तरे ॥
दशमीस्थं नष्टबीजे स्थविरेऽपि प्रचक्ष्यते ॥ २५ ॥
अनीकस्थो रणखले गजशिक्षाविचक्षणे ॥
राजरक्षिषु चिह्ने च वीरमर्द्दनकेऽपि च ॥ २६ ॥
भवेदितिकथा नष्टधर्मेऽपार्थे वचस्यऽपि ॥
अश्रद्धेयेऽप्युदराथिः समुद्रे च वियन्मणौ ॥ २७ ॥

इति थान्तवर्गः

—:०:—

दद्विकम् ॥

गदो भ्रातरि विष्णोः स्यादामयेऽप्यायुधे गदा ॥
नदः समुद्रे निनदे नदी तु सरिति स्मृता ॥ १ ॥
मदो रेतसि कस्तूर्यां गर्वे हर्षेभदानयोः ॥
मद्येऽपि मद आख्यातो मदी कृषकवस्तुनि ॥ २ ॥
पदं शब्दे च वाक्यं च व्यवसायापदेशयोः ॥
पादपचिह्नयोः स्थानत्राणयोरङ्कवस्तुनोः ॥ ३ ॥

छदः पलाशे गरुति ग्रन्थिपर्णितमालयोः ॥
रदो विलेखने दन्ते भद्रं कल्याणशर्म्मणोः ॥ ४ ॥
भेदो द्वैधे विशेषे स्यादुपजापे विदारणे ॥
स्वेदस्तु स्वेदने घर्म्मे शादः कर्दमशस्ययोः ॥ ५ ॥
पादो ब्रध्ने तुरीयांशे शैलप्रत्यन्तपर्वते ॥
चरणे च मयूखे च क्षोदो रजासि पेषणे ॥ ६ ॥
सूदस्तु सूपवत् सूपकारे च व्यञ्जनेऽपि च ॥
स्वादुर्मनोज्ञे मृष्टे च मृदुः स्यात् कोमलेऽखरे ॥ ७ ॥
अब्दः संवत्सरे मेघे गिरिभेदे च मुस्तके ॥
विन्दुर्दन्तच्छदेऽपि स्यात्तथा वेदितृविप्रुषोः ॥ ८ ॥
कुन्दश्चक्रभ्रमौ माघ्ये निधिभेदे मुरद्विषि ॥
कन्दस्तु शूरणे शस्यमूले जलधरेऽपि च ॥ ९ ॥
मन्दः खले मन्दरते मूर्खे स्वैरेऽल्परागिणोः ॥
अभाग्येऽपि च मातङ्गे गजजातिप्रभेदयोः ॥ १० ॥
छन्दो वशेऽप्यभिप्राये हृदाख्याचित्तबुक्कयोः ॥
वेदिरङ्गुलमुद्रायां बुधेऽलङ्कृतभूतले ॥ ११ ॥
अन्दुः स्याद् बन्धनद्रव्ये प्रभेदे भूषणस्य च ॥
नन्दिरानन्दने द्यूते प्रतीहारे हरस्य च ॥ १२ ॥
विदा ज्ञाने च बुद्धौ च धीदा कन्यामनीषयोः ॥
निन्दाऽपवादे कुत्सायां नन्दा मणिकसम्पदोः ॥ १३ ॥

दत्रिकम् ॥

धनदो दातरि श्रीदे जलदो मुस्तकेऽम्बुदे ॥
नलदं स्यात्पुष्परसे मांसिकोशीरयोरपि ॥ १४ ॥
प्रमदः सम्मदे मत्ते कामिन्यां प्रमदा मता ॥
विशदः पाण्डुरे व्यक्ते जीवदो वैद्यविद्विषोः ॥ १५ ॥

अङ्गदः कपिभेदे स्यात् केयूरेऽङ्गदमिष्यते ॥
अङ्गदा याम्यदिग्दन्तिहस्तिन्यां समुदाहृता ॥ १६ ॥
वरदोऽपि प्रसन्ने स्याद्वरदः शान्तचेतसि ॥
वरदाऽपि च कन्यायामामोदो गन्धहर्षयोः ॥ १७ ॥
नर्मदः केलिसचिवे नर्मदा सरिदन्तरे ।
क्षणदो गणके रात्रौ क्षणदा क्षणदञ्जले ॥ १८ ॥
कपर्दः खण्डपरशोर्जटाजूटे वराटके ॥
आस्पदन्तु पदे कृत्ये निषादः श्वपचे स्वरे ॥ १९ ॥
प्रसादोऽनुग्रहे काव्यगुणस्वाथ्यप्रसक्तिषु ॥
प्रसादः कथ्यते देवनरदेवनिवासयोः ॥ २० ॥
शारदः पीतमुद्गे स्याच्छालीने प्रतिभे नवे ॥
वर्षेऽथ जलपिप्पल्यां सप्तपर्णे च शारदि ॥ २१ ॥
दारदो विषभेदे स्याद्धिङ्गुले पारदेऽपि च ॥
तोयदन्तु घृते प्रोक्तं तोयदो मुस्तकाब्दयोः ॥ २२ ॥
निर्वादः स्यात् परीवादपरिनिष्ठितवादयोः ॥
अर्बुदो मांसकीले स्याद्दशकोटिषु चाऽर्बुदः ॥ २३ ॥
शैलेऽर्बुदोऽथ सम्भेदः स्फुटने सिन्धुसङ्गमे ॥
कुसीदं जीवने वृद्ध्या कुसीदश्च कुसीदिके ॥ २४ ॥
प्रणादस्तारशब्दे स्यात् प्रणादः श्रवणामये ॥
प्रह्लादः प्रमदे दैत्ये दायादे ज्ञातिपुत्रयोः ॥ २५ ॥
मेनादः केकिमार्ज्जारच्छागलेषु समीरितः ॥
गोविन्दो वासुदेवे स्याद्गवाध्यक्षे बृहस्पतौ ॥ २६ ॥
आक्रन्दो दारुणरणे मित्रे त्रातरि रोदने ॥
माकन्दः सहकारे स्यान्माकन्द्यामलकीफले ॥ २७ ॥
अर्द्धेन्दुश्चन्द्रशकले गलहस्तनखाङ्कयोः ॥

अर्द्धेन्दुः स्यादतिप्रौढे स्त्रीगुह्याङ्गुलियोजने ॥ २८ ॥
कर्णेन्दुरुत्क्षिप्तिकायां कर्णपाश्यामपीरिता ॥
स्यात् कौमुदः कार्त्तिकिके चन्द्रिकायाश्च कौमुदी ॥ २९ ॥
कुमुदं कैरवे रक्तपङ्कजे कुमुदः कपौ ॥
दैत्यान्तरे च दिङ्नागनागयोरपि कीर्त्तितः ॥ ३० ॥
कुमुदा कुम्भिगाम्भार्योः स्यात् कुमुत् कृपणेऽन्यवत् ॥
कुमुदेऽपि कुमुत् प्रोक्तं क्रव्यां मांसाशिरक्षसोः ॥ ३१ ॥
ककुद्मत् ककुदं श्रेष्ठे वृषाङ्के राजलक्ष्मणि ॥
मुकुन्दः पुण्डरीकाक्षे रत्नभेदे च पारदे ॥ ३२ ॥
दरत् प्रपातेऽद्रिभवे शरत् संवत्सरे ऋतौ ॥
दृषत् पेषणपट्टे स्याद् दृशत्पाषाणमात्रके ॥ ३३ ॥
सम्पद्भूतौ गुणोत्कर्षे हारभेदेऽपि दृश्यते ॥
भासत् प्रभास्वरे मासे तरत् कारण्डवे प्लवे ॥ ३४ ॥
संविज्ज्ञाने प्रतिज्ञायां सङ्केताचारनामसु ॥
सम्भाषणे तोषणेऽपि क्रियाकारे च सङ्गरे ॥ ३५ ॥
कामदा धेनुकायां स्याद्वाच्यवत् कामदोग्धरि ॥
सुनन्दा रोचनानार्योर्मर्यादाधारणे स्थिता ॥ ३६ ॥

दचतुष्कम् ॥

एकपदं स्यात्तत्काले पदव्यामेकपद्यऽपि ॥
चतुष्पदं स्यात् स्वीकारे गवाश्वादिपशुष्वऽपि ॥ ३७ ॥
भवेद्विष्णुपदाभिख्या क्षीरोदे गगनेऽम्बुजे ॥
प्रोक्ता विष्णुपदी गङ्गासंक्रान्तिद्वारकासु च ॥ ३८ ॥
भवेज्जनपदो देशे जने जानपदोऽपि च ॥
प्रियंवदः खेचरे स्यात् प्रियवाचिषु वाच्यवत् ॥ ३९ ॥
अपवादस्तु निन्दायामाज्ञाविश्रम्भयोरपि ॥

परिवादः कलङ्के स्याद्वीणावादनवस्तुनि ॥ ४० ॥
समर्यादः समीपे स्यान्मर्यादासहितेऽपि च ॥
पुटभेदो नदीवक्त्रे पतनातोद्ययोरपि ॥ ४१ ॥
अष्टापदं स्यात् कनके शारीणां फलकेऽपि च ॥
अष्टापदश्च शरभे चन्द्रमल्याश्च मर्कटे ॥ ४२ ॥
मेघनादस्तु वरुणे रावणस्य सुतेऽपि च ॥
महानादः कुञ्जरे स्याद्वर्षुकाब्जे शयानके ॥ ४३ ॥
भवेत् कोकनदं रक्तकैरवे रक्तपङ्कजे ॥
विशारदो बुधे धृष्टेऽभिमर्द्दो रणमन्थयोः ॥ ४४ ॥
पीठमर्द्दोऽतिधृष्टे स्यान्नाट्योक्तौ नायकप्रिये ॥
मुचुकुन्दो द्रुभेदे स्यान्मुनिदैत्यविशेषयोः ॥ ४५ ॥
कुरुविन्दस्तु मुस्तायां कुल्माषव्रीहिभेदयोः ॥
हिङ्गुले पद्मरागे स्यान्मुकुरे च समीरितः ॥ ४६ ॥
अभिष्यन्दोऽतिवृद्धौ स्यादाश्रावेऽक्षिगदेऽपि च ॥
कटुकन्दं विदुः शिग्रौ शृङ्गवेररसोनयोः ॥ ४७ ॥
तमोनुदऽग्नीन्द्वर्केषु प्रतिपत्तिथिसंविदोः ॥
शतह्रदा भवेद्वज्रे सौदामिन्याश्च कीर्त्तिता ॥ ४८ ॥

दपञ्चकम् ॥

सहस्रपादः कारण्डे मार्तण्डे यज्ञपूरुषे ॥
भवेदुपनिषद्धर्म्मे वेदान्तेऽपि रहस्यऽपि ॥ ४९ ॥

इति दान्तवर्गः ॥

—:०:—

धद्विकम् ॥

राधो वैशाखमासे स्याद्राधा गोप्याश्च विद्युति ॥
विष्णुक्रान्तामलक्योश्च चित्रवेधे च धन्विनाम् ॥ १ ॥

गाधः स्थाने च लिप्सायां व्याधो मृगयुदुष्टयोः ॥
मेधः क्रतुर्धियां मेधा मेधः स्यात् खलदारुणे ॥ २ ॥
बुधः कवौ रौहिणेये मिद्धमालस्यनिद्रयोः ॥
तथा चित्ताभिसंक्षेपे नद्धमुद्वृत्तबद्धयोः ॥ ३ ॥
सिद्धो व्यासादिषु ख्यातः सिद्धाः स्युर्देवयोनिषु ॥
नित्ये प्रसिद्धे निष्पन्नेऽपीद्धमातप्तदीप्तयोः ॥ ४ ॥
ऋद्धं त्वतिसमृद्धे स्यात् सम्यग्वाते तु वाच्यवत् ॥
वृद्धन्तु शैलजे सूरिर्जीर्णरूढेषु भेद्यवत् ॥ ५ ॥
विद्धं स्याद्वेदिते क्षिप्ते सादृश्येऽपि निगद्यते ॥
बुद्धो जिने च धीरे च सौम्ये च बुधितेऽपि च ॥ ६ ॥
अर्द्धः खण्डे समांशेऽर्द्धं लुब्धो मृगयुकाङ्क्षिणोः ॥
अन्धं स्यात्तिमिरे दृष्टिहीनेऽन्धः समुदाहृतः ॥ ७ ॥
गन्धो गन्धक आमोदे लेशे सम्बन्धगर्वयोः ॥
स्कन्धः प्रकाण्डे सैन्यांशे बाहुमूलसमूहयोः ॥ ८ ॥
समीकनृपयोश्चाऽपि बन्धस्त्वाधौ च बन्धने ॥
दग्धं प्लुष्टेऽन्यवद्दग्धा स्थितार्कादिशि दर्शिता ॥ ९ ॥
दिग्धं विषाक्तबाणे स्याद्दिग्धं लिप्तार्थकेऽन्यवत् ॥
दुग्धं प्रपूरणे क्षीरे मुग्धः सुन्दरमूढयोः ॥ १० ॥
मधु क्षौद्रे जले क्षीरे मद्ये पुष्परसे मधुः ॥
दैत्ये चैत्रे वसन्ते च जीवाशाके मधुद्रुमे ॥ ११ ॥
विधुः शशाङ्के कर्पूरे हृषीकेशेऽपि राक्षसे ॥
साधुर्वार्धुषिके चारौ सज्जने चाभिधेयवत् ॥ १२ ॥
सिन्धुः समुद्रे नद्याञ्च नदे देशेभदानयोः
बन्धुर्बन्धूकपुष्पे स्याद्बन्धुर्भ्रातरि बान्धवे ॥ १३ ॥
आधिर्मानसपीडायां प्रत्याशायाञ्च बन्धके ॥

व्यसने चापधिष्ठाने व्याधिरामयवाक्ययोः ॥ १४ ॥
बोधिः समाधिभेदे स्याद्बोधिः पिप्पलपादपे ॥
सन्धिर्भेदे सुरुङ्गायां भगे सङ्घटनेऽपि च ॥ १५ ॥
अब्धिः समुद्रे सरसि सिद्धिर्निष्पत्तियोगयोः ॥
वृद्धिरानन्दने ऋद्धौ वर्द्धनेऽपि कलान्तरे ॥ १६ ॥
दोग्धा गोपालके वत्से कवौ वार्त्तोपजीविनि ॥
विधा गजान्ने ऋद्धौ च प्रकारे वेतने विधौ ॥ १७ ॥
गोधा तले निहाकायां बाधा दुःखनिषेधयोः ॥
सुधाऽमृते स्नुहीमूर्वालेपगाङ्गेष्टिकासु च ॥ १८ ॥
सन्धा स्थितौ प्रतिज्ञायां श्रद्धा श्राद्धत्वकाङ्क्षयोः ॥
स्पर्द्धा संघर्षणे साम्ये स्पर्द्धा क्रमसमुन्नतौ ॥ १९ ॥
वधूः स्नुषानवोढास्त्रीभार्यास्पृक्काङ्गनासु च ॥
शव्याश्च शारिबायां स्यात् सृधूर्बुद्धौ गुदेऽपि च ॥ २० ॥

धत्रिकम् ॥

विवधो वीवधश्चापि पर्याहारेऽध्वभारयोः ॥
विबुधः पण्डिते देव सम्बाधः सङ्कटे भगे ॥ २१ ॥
निषधः कठिने देशे तद्राजे च नगान्तरे ॥
संरोधो रोधने क्षेपे निरोधो रोधनाशयोः ॥ २२ ॥
उत्सेधश्चोच्छ्रये काये दुर्विधो दुर्गते खले ॥
विश्रब्धोऽनुद्भटेऽत्यर्थे शातविश्वस्तयोरपि ॥ २३ ॥
न्यग्रोधी व्यामवटयोर्न्यग्रोधश्च शमीतरौ ॥
न्यग्रोधे वृषपर्ण्याश्च मोहनाख्यौषधावपि ॥ २४ ॥
अगाधो विवरे स्थाने प्रसिद्धोऽलङ्कृतेऽपि च ॥
विख्यातेऽपि च सन्नद्धे वार्मितव्यूढयोरपि ॥ २५ ॥
आनद्धं बद्धमात्रे स्यादानद्धं मुरुजादिके ॥

आविद्धो वाच्यवज्ज्ञेयः कुटिले च पराहते ॥ २६ ॥
कबन्धस्तूदरे रक्षोविशेषेऽपि विधुन्तुदे ॥
आबन्धो दृढबन्धे स्यात् प्रेमालङ्कारयोरपि ॥ २७ ॥
सुगन्धिः स्यादिष्टगन्धे सुगन्धि हरिवालुके ॥
उपाधिर्धर्मचिन्तायां कैतवेऽपि विशेषणे ॥ २८ ॥
कुटुम्बव्यापृतेऽपि स्यादुपधिर्व्याधिचक्रयोः ॥
परिधिर्यज्ञियतरोः शाखायामुपसूर्यके ॥ २९ ॥
अवधिस्त्ववधाने स्यात् सीम्नि काले बिलेऽपि च ॥
समाधिर्नियमे ध्याने नीवाके च समर्थने ॥ ३० ॥
सन्निधिः सन्निधानेऽपि भवेदिन्द्रियगोचरे ॥
संसिद्धिः सहजे सिद्धौ मदोग्रायामपि स्मृता ॥ ३१ ॥
प्रणिधिश्चरे याच्ञायां वीरुद्विटपशाखयोः ॥
मागधी पिप्पलीयूथ्योर्मागधो मगधोद्भवे ॥ ३२ ॥
वैश्यजक्षत्रियापुत्रे शुक्लजीरकवन्दिनोः ॥

धचतुष्कम् ॥

अवरोधस्तिरोधाने शुद्धान्ते राजवेश्मनि ॥ ३३ ॥
महौषधं शृङ्गवेरे विषायां लशुनेऽपि च ॥
परिव्याधो वेतसे स्यात् परिव्याधो द्रुमोत्पले ॥ ३४ ॥
अवष्टब्धमदूरे स्यादाक्रान्ते च विलम्बिते ॥
समुन्नद्धः समुद्भूते पण्डितम्मन्यधृष्टयोः ॥ ३५ ॥
अनिरुद्ध उषानाथे चरे चानर्गलेऽन्यवत् ॥
अनुबन्धः प्रकृत्यादेर्दोषोत्पादे विनश्वरे ॥ ३६ ॥
मुख्यानुयायिनि शिशौ प्रवृत्तस्य निवर्त्तने ॥
अनुबन्धी च हिक्कायां तृष्णायामपि कथ्यते ॥ ३७ ॥
कालस्कन्धस्तमाले स्यात्तिन्दुके जीवकद्रुमे ॥

आशाबन्धः समाश्वासे तथा मर्कटजालके ॥ ३८ ॥
ब्रह्मबन्धुरधिक्षेपे निर्देशे च द्विजन्मनाम् ॥
उग्रगन्धाजमोदायां वचायां छिक्कौषधौ ॥ ३९ ॥
तीक्ष्णगन्धा वचायाश्च शिग्रुराजिकयोरपि ॥
इक्षुगन्धा कोकिलाक्षे क्रोष्ट्र्यां काशे च गोक्षुरे ॥ ४० ॥
तृणगोधा चित्रकोले कृकलासे च लक्ष्यते ॥
उपलब्धिर्मता प्राप्तौ ज्ञाने चाऽपि प्रयुज्यते ॥

धपञ्चकम् ॥

योजनगन्धा कस्तूर्यां सीतायां व्यासमातरि ॥ ४१ ॥

इति धान्तवर्गः ॥

नद्विकम् ॥

इनः सूर्ये नृपे पत्यौ धनं गोधनवित्तयोः ॥
जिनः स्यादतिवृद्धे च बुद्धे चार्हति जित्वरे ॥ १ ॥
जनो लोके महर्लोकात् परलोके च पामरे ॥
जनी सीमन्तिनीवध्वोरुत्पत्तौ च जनिर्मता ॥ २ ॥
घनं स्यात् कांस्यतालादिवाद्यमध्यमनृत्ययोः ॥
घनं सान्द्रे दृढे दार्ढ्ये विस्तारे लोहमुद्गरे ॥ ३ ॥
मेघमुस्तकयोश्चाऽपि वनं काननीरयोः ॥
प्रवासे निलये चाऽपि वनं प्रस्रवणेऽपि च ॥ ४ ॥
वानं शुष्कफले शुष्के कटे सीवनकर्मणि ॥
जलसंस्रववातोर्मिसुरङ्गागतिसौरभे ॥ ५ ॥
दानं गजमदे त्यागे पालनच्छेदशुद्धिषु ॥
मानं प्रमाणे प्रस्थादौ मानश्चित्तोन्नतौ ग्रहे ॥ ६ ॥
यानं गतौ वाहनेऽपि पानं पीतौ च रक्षणे ॥

स्त्यानं स्निग्धे प्रतिध्वाने घनत्वालस्ययोरपि ॥ ७ ॥
स्थानं स्थितौ च सादृश्ये सन्निवेशावकाशयोः ॥
युक्तार्थे करणार्थे च स्थाने स्यादव्ययं पुनः ॥ ८ ॥
सूनं वाच्यवदूनेषु सूनं प्रसवपुष्पयोः ॥
सूना पुत्र्यां वधस्थानगलशुण्डिकयोरपि ॥ ९ ॥
ऊनं हीने रणोद्याने स्यूनः किरणसूर्ययोः ॥
मीनो राश्यन्तरे मत्स्ये सीनोऽजगरमूर्खयोः ॥ १० ॥
चीनो मृगान्तरे तन्तुव्रीहिदेशांशुकान्तरे ॥
हीनं गर्ह्योनयोर्न्यूनमनयोरपि कीर्त्तितम् ॥ ११ ॥
कृत्स्नं कष्टे समस्ते च रस्नस्तक्षकचण्डयोः ॥
वस्नं स्याद्वेतने मूल्ये वसनद्रव्ययोरपि ॥ १२ ॥
स्वप्नः सुप्तस्य विज्ञाने स्वप्नः स्वापे च दर्शने ॥
बुध्नः शिफायां रुद्रे च रत्नं श्रेष्ठे मणावपि ॥ १३ ॥
नग्नोऽपि च क्षपणके विवस्त्रे चाऽभिधेयवत् ॥
लग्नं राश्युदये लग्नं सक्तलज्जितयोरपि ॥ १४ ॥
छन्नं रहश्छादितयोः स्यादन्नं भुक्तभक्तयोः ॥
भिन्नमन्यार्थवचने सङ्गते दारिते स्फुटे ॥ १५ ॥
विन्नं ज्ञाते स्थितौ लब्धे छिन्नं भिन्ने तु वाच्यवत् ॥
छिन्नाऽमृतायां पुंश्चल्यामुन्नः क्लिन्ने च सूरते ॥ १६ ॥
चिह्नं ध्वजे पताकायां द्युम्नं वित्ते पराक्रमे ॥
धनुःसंज्ञा पियालद्रौ राशिभेदे शरासने ॥ १७ ॥
तनुः काये कृशे चाऽल्पे विरलेऽपि च वाच्यवत् ॥
हनुः प्रहरणे मृत्यौ कपोलावयवे गदे ॥ १८ ॥
हनुर्हट्टविलासिन्यां सूनुः पुत्रेऽनुजे रवौ ॥
सानुः शृङ्गे बुधे मार्गे वात्यायां पल्लवे नवे ॥ १९ ॥

दानुर्दातारि विज्ञाते भानुः किरणसूर्ययोः ॥
धेनः समुद्रे नद्यान्तु धेनी स्योनः सिते खगे ॥ २० ॥
मुनिर्यमीङ्गुदीबुद्धपियालागस्ति किंशुके ॥
ज्यानिर्हानौ स्रवन्त्याञ्च योनिः स्यादाकरे भगे ॥ २१ ॥
ज्योत्स्नी पटोलिकायां स्याज्ज्योत्स्नायुक्तविभावरौ ॥
ज्यौत्स्नी सचन्द्रनक्षत्ररात्रौ चन्द्रातपेऽपि च ॥ २२ ॥
रास्ना स्मृता भुजङ्गाख्यामेलापर्ण्याञ्च कथ्यते ॥
मृत्स्ना तु वरिकायां स्यान्मृत्सायामपि दृश्यते ॥ २३ ॥
गीना मूषिकयोषायां दुर्गते कातरेऽन्यवत् ॥
धानाभृष्टयवे प्रोक्ता धान्याकेऽभिनवोद्भिदि ॥ २४ ॥

नत्रिकम् ॥

अवनं रक्षणे प्रीतौ भवनं भाववेश्मनोः ॥
भुवनं विष्टपे मर्त्त्ये सलिलेऽपि वियत्यऽपि ॥ २५ ॥
सवनं याज्ञियस्नाने सोमनिर्द्दलनेऽपि च ॥
अयनं पथि भानोः स्यादुदग्दक्षिणतो गतौ ॥ २६ ॥
जयनं स्यात्तुरङ्गादिसन्नाहे विजयेऽपि च ॥
शयनं सुरते निद्राशय्ययोरपि भाषितम् ॥ २७ ॥
शमनं शान्तिवधयोः शमनः श्राद्धदैवते ॥
दशनः कवचे दन्ते दशनः शिखरेऽपि च ॥ २८ ॥
जघनञ्च स्त्रियाः श्रोणिपुरोभागे कटीरके ॥
तपनस्तरणौ तापे भल्लाते नरकान्तरे ॥ २९ ॥
रसनं स्वादने ध्वाने रसना काञ्चिजिह्वयोः ॥
रसनश्चाऽपि रास्नायां वसनं छादनेंऽशुके ॥ ३० ॥
हसनञ्च स्मृतं हासेऽङ्गारधान्यां हसन्यपि ॥
श्वसनो मारुते श्वासे श्वसनो मदनद्रुमे ॥ ३१ ॥

कदनं मर्दने पापे सदनं मन्दिरे जले ॥
मदनः स्मरधुत्तूरवसन्तद्रुमसिक्थके ॥ ३२ ॥
दहनश्चित्रके वह्नौ भल्लाते दुष्टचेष्टिते ॥
गहनं गहने दुःखे विपिने कलिलेऽपि च ॥ ३३ ॥
स्तननं ध्वनिमात्रे स्यात् कुन्थने मेघगर्जिते ॥
निधनं स्यात् कुले नाशे प्रधनं दारणे रणे ॥ ३४ ॥
पवनाख्या कुलाले स्यात् पाकस्थानेऽपि मारुते ॥
निष्पावे चाथवपनं बीजाधानेऽपि मुण्डने ॥ ३५ ॥
दमनः कुसुमे वीरे वमनं छर्दनेऽर्दने ॥
स्यादाहृतौ च यमनं दुःखे चोपरतौ यमे ॥ ३६ ॥
क्रमुनः कामुके कामेऽभिरूपेऽशोकपादपे ॥
धमनोऽप्यनले भस्त्राध्मापकक्रूरयोः स्मृता ॥ ३७ ॥
धमनी तु हरिद्रायां कन्धराशिरयोरपि ॥
मलनः पटवासे स्यान्मर्दने मलनं मतम् ॥ ३८ ॥
चलनं कम्पनं कम्पे कम्प्रे चलनकम्पनौ ॥
चलनी वस्त्रघर्घर्य्यां वारिभेदेऽपि च क्वचित् ॥ ३९ ॥
सेचनं रक्षणे सेके नौकासेचनभाजने ॥
सेवनं सीवनोपास्त्योः संव्यानं छादनेंऽशुके ॥ ४० ॥
समानं सत्समैकेषु समानो नाभिमारुते ॥
शोभनो ग्रहयोगे स्याच्छोभनं सुन्दरेऽन्यवत् ॥ ४१ ॥
शासनं राजदत्तोर्व्यां लेखाज्ञाशास्त्रशास्त्रिषु ॥
वासनं वसने वीरासने ज्ञाने च धूपने ॥ ४२ ॥
आसनं द्विरदस्कन्धे पीठे यात्रानिवर्त्तने ॥
असनी पण्यवीथ्यां स्यादासनो जीवकद्रुमे ॥ ४३ ॥
स्पर्शनो मारुते स्पर्शधानयोः स्पर्शनं मतम् ॥

दर्शनं नयनस्वप्नबुद्धिधर्मोपलब्धिषु ॥ ४४ ॥
शास्त्रदर्पणयोश्चाऽपि दंशनं दंशवर्मणोः ॥
पिशुनं कुङ्कुमे क्रूरे सूचके चाऽभिधेयवत् ॥ ४५ ॥
पिशुनः कपिवक्त्रे स्यात् स्पृक्कायां पिशुना मता ॥
शकुनश्च शुभाशंसानिमित्ते शकुनः खगे ॥ ४६ ॥
मिथुनो राशिभेदे स्यान्मिथुनं दम्पतीयुगे ॥
तलुनं पवने यूनि स्त्रियाञ्च तलुनीं विदुः ॥ ४७ ॥
तलिनं विरले स्तोके स्वच्छेऽपि तलिनं मतम् ॥
मलिनं दूषिते कृष्णे ऋतुमत्यां मलिन्यऽपि ॥ ४८ ॥
कठिनं निष्ठुरे स्थाल्यां शर्करायां गुडस्य च ॥
कठिना काटिकायान्तु कठिनीति प्रयुज्यते ॥ ४९ ॥
पीतनं हरिताले स्यात् कुङ्कुमे पीतदारुणि ॥
आम्रातके पीतनश्च मैथुनं सङ्गते रते ॥ ५० ॥
केतनं लाञ्छने कार्ये गेहे चोपनिमन्त्रणे ॥
छर्दनोऽलम्बुषे निम्बे छर्दनं वमने तरे ॥ ५१ ॥
छेदनं कर्त्तने भेदे छदनं पक्षपत्रयोः ॥
रोदनं व्यथने तोत्रे रोदनं रोधनेऽश्रुणि ॥ ५२ ॥
अपानन्तु गुदे प्रोक्तमपानस्तस्य मारुते ॥
सन्तानं सन्ततौ गोत्रे स्यादपत्ये सुरद्रुमे ॥ ५३ ॥
वितानो यज्ञविस्तारोल्लोचेषु क्रतुकर्मणि ॥
वृत्तभेदावसरयोर्वितानं तुच्छमन्दयोः ॥ ५४ ॥
उत्तानं स्यादगम्भीरे तथा सुप्तोन्मुखेऽन्यवत् ॥
आदनं ग्रहणे विद्यादलङ्कारे च वाजिनाम् ॥ ५५ ॥
निदानं कारणे रोगनिर्णये वत्सदामनि ॥
उद्यानं वनभेदे स्यान्निःसृतेऽपि प्रयोजने ॥ ५६ ॥

अम्लानो झिण्टिकाभेदे वाच्यवन्निर्मले स्मृतः ॥
व्युत्थानं स्वैरकरणे विरोधाचरणेऽपि च ॥ ५७ ॥
उत्थानमुद्यमे तन्त्रे पौरुषे पुस्तके रणे ॥
अङ्गनोद्गमहर्षेषु मलवेगेऽपि कीर्त्तितम् ॥ ५८ ॥
संस्थानमाहृतौ मृत्यौ सन्निवेशे चतुष्पथे ॥
धावनं प्रगमे शुद्धौ पृश्निपर्ण्यान्तु धावनी ॥ ५९ ॥
पावनन्तु जले कृच्छ्रे पावकाध्माशयोर्विदुः ॥
पावनः सिह्लके वह्नौ प्रायश्चित्ते च पावनम् ॥ ६० ॥
वाच्यवत् पावयितरि हरीतक्यान्तु पावनी ॥
वामनो कोटवैकुण्ठखर्वदक्षिणदिग्गजे ॥ ६१ ॥
स्थापनं स्यात् पुंसवने समाधौ रोपणेऽपि च ॥
यापनं वर्त्तने कालक्षेपे निरसनेऽपि च ॥ ६२ ॥
युञ्जानः सारथौ विप्रे बुधानः पण्डिते गुरौ ॥
दृशानं ज्योतिषि प्रोक्तं दृशानश्च विरोचने ॥ ६३ ॥
जवनो देशभेदे स्याद्वेगवेगाधिकाश्वयोः ॥
जवन्योषधिभेदे स्याद्वाच्यवद्वेगिनि स्मृतः ॥ ६४ ॥
जीवनं वर्त्तने नीरे पुत्रजीवे तु जीवनः ॥
जीवनी जीवना चेति जीवन्तीमेदयोः क्रमात् ॥ ६५ ॥
देवनं व्यवहारे स्याज्जिगीषाक्रीडयोरपि ॥
अक्षेषु देवनः प्रोक्तो वाच्यवद् वाग्मिविप्रयोः ॥ ६६ ॥
तेमनं व्यञ्जने क्लेदे तेमने चुल्लिकान्तरे ॥
सावनो यज्ञकर्म्मान्ते यजमानप्रचेतसोः ॥ ६७ ॥
विज्ञानं कर्मणे ज्ञाने प्रज्ञानं लाञ्छने धियि ॥
हायनोऽर्चिषि वर्षे च व्रीहिभेदे च हायनः ॥ ६८ ॥
फाल्गुनस्तु तपस्ये स्यात् पूर्णिमायान्तु फाल्गुनी ॥

फाल्गुनः कथितः पार्थे नदीजे ककुभेऽपि च ॥ ६९ ॥
वेष्टनं कर्णशष्कुल्यामुष्णीषे परिवारणे ॥
गोस्तनो हारभेदे स्याद् द्राक्षायां गोस्तनीति च ॥ ७० ॥
कल्पनं कर्त्तने क्लृप्तौ सज्जनायान्तु कल्पना ॥
कर्त्तनं छेदने प्राहुर्नारीणां तूलसेवने ॥ ७१ ॥
लङ्घनन्तूपवासे स्यात् क्रमणे प्लवनेऽपि च ॥
मण्डनं स्यादलङ्कारेऽलङ्करिष्णुनि वाच्यवत् ॥ ७२ ॥
भण्डनं कवचे युद्धे खलीकारे च वर्त्तते ॥
मुण्डनं वपने त्राणे हिण्डिनं लेखने रते ॥ ७३ ॥
अङ्गनं प्राङ्गने याने कामिन्यामङ्गना मता ॥
गन्धनं सूचनोत्साहहिंसनेषु प्रकाशने ॥ ७४ ॥
नन्दनं वासवोद्याने नन्दनो हर्षके सुते ॥
स्यन्दनन्तु स्रुतौ नीरे स्यन्दनस्तिनिशे रथे ॥ ७५ ॥
क्रन्दनं रोदने ह्वाने चन्दनं मलयोद्भवे ॥
चन्दनः कपिभेदे स्यान्नदीभेदे तु चन्दनी ॥ ७६ ॥
वर्द्धनं छेदने वृद्धौ वारिधान्यान्तु वर्द्धनी ॥
व्यञ्जनं तेमने चिह्ने श्मश्रुण्यवयवेऽपि च ॥ ७७ ॥
रञ्जनो रागरजने रञ्जनं रक्तचन्दने ॥
गुञ्जारोचानिकानीलीमाञ्जिष्ठासु च रञ्जनी ॥ ७८ ॥
अञ्जनं कज्जले चाङ्के सौवीरे च रसाञ्जने ॥
अञ्जनो दिग्गजे जेष्ठ्यामञ्जनाऽप्यानिलस्त्रियाम् ॥ ७९ ॥
अञ्जनी लेपनायां स्याद् गृञ्जनस्तु रसोनके ॥
विषादिग्धपशोर्मांसे गुञ्जनश्च प्रकीर्त्तितम् ॥ ८० ॥
लेखनं छदने भूर्ज्जे लिपिन्यासे च लेखनम् ॥
योजनश्च चतुष्क्रोश्यां योगे च परमात्मनि ॥ ८१ ॥

गर्ज्जनं निस्वने कोपे वर्ज्जनं त्यागहिंसयोः ॥
मार्ज्जनं कथितं मार्ष्टौ मार्ज्जनो लोध्रशाखिनि ॥ ८२ ॥
सज्जनो वाच्यवत् साधौ सज्जनं घट्टगुल्मके ॥
सज्जना कल्पनायान्तु भाजनं योग्यपात्रयोः ॥ ८३ ॥
अर्ज्जुनः ककुभे पार्थे कार्त्तवीर्य्यमयूरयोः ॥
मातुरेकसुते च स्यादर्ज्जुनो धवलेऽन्यवत् ॥ ८४ ॥
अर्ज्जुनन्तु तृणे नेत्रगदे चाऽप्यार्ज्जुनी गवि ॥
उषायां करतोयायां कुट्टन्यामपि च क्वचित् ॥ ८५ ॥
वृजिनं कल्मषे केशे वृजिनः कुटिलेऽन्यवत् ॥
लाञ्छनं लक्षणे नाम्नि बन्धनं वधबन्धयोः ॥ ८६ ॥
जगत्नुरग्नौ जन्तौ च मेहनं मूत्रशिश्नयोः ॥
प्रसूनं वाच्यवज्जाते प्रसूनं फलपुष्पयोः ॥ ८७ ॥
कानीनः कन्यकाजाततनये व्यासकर्णयोः ॥
काननं विपिने गेहे परमेष्ठिमुखेऽपि च ॥ ८८ ॥
काञ्चनः काञ्चनारे स्याच्चम्पके नागकेशरे ॥
उदुम्बरे च पुन्नागे हरिद्रायाञ्च काञ्चनी ॥ ८९ ॥
काञ्चनं हेम्नि किञ्जल्के पुन्नागे काचभाजने ॥
गोलके चाथ शकुनिः सौबले करणे खगे ॥ ९० ॥
रोचनो रक्तकह्लारे रोचनः कूटशाल्मलौ ॥
मङ्गल्येऽपि च गोपित्ते रोचना रुचिरस्त्रियाम् ॥ ९१ ॥
व्यसनन्त्वशुभे सक्तौ पानस्त्रीमृगयादिषु ॥
दैवानिष्टफले पापे विपत्तौ निष्फलोद्यमे ॥ ९२ ॥
उदानोऽप्युदरावर्त्ते मरुत्सर्पविशेषयोः ॥
उद्धानमुद्गते चुल्ल्यां विलग्नो मध्यलग्नयोः ॥ ९३ ॥
सन्धानं स्यादभिषवे तथा सङ्घटनेऽपि च ॥

राधनं राधने प्राप्तौ राधनं तोषणेऽपि च ॥ ९४ ॥
साधनं निर्वृतौ मेण्ढ्रे सैन्ये सिद्धौ गतौ वधे ॥
उपाये मृतसंस्कारे दापनेऽनुगमे धने ॥ ९५ ॥
प्रधानः स्यान्महामात्ये प्रकृतौ परमात्मनि ॥
प्रज्ञायाञ्च प्रधानं स्यादेकत्वेऽनुसदोत्तमे ॥ ९६ ॥
ग्रामीनो ग्रामसम्भूते ग्रामीनः शुनिवायसे ॥
पाठीनो मीनभेदे स्यात् पाठके गुग्गुलुद्रुमे ॥ ९७ ॥
कौलीनः स्यात् कुलीनत्वे गुह्ये जन्ये कुकर्म्मणि ॥
कौशेयके विहङ्गादिपशूनां सङ्गरेऽपि च ॥ ९८ ॥
कौपीनं स्यादकार्ये च गुह्यचीरप्रदेशयोः ॥
विक्लिन्नो जरया जीर्णे शीर्णे चार्द्रे च वाच्यवत् ॥ ९९ ॥
आपन्नः सविपत्तौ स्यात् प्राप्ते वाच्यवदीरितः ॥
विपन्नः कथितो नष्टे विपन्नश्च भुजङ्गमे ॥ १०० ॥
विच्छिन्नश्च समालब्धे विपन्ने कुटिलेऽन्यवत् ॥
सम्पन्नं साधिते प्रोक्तं सम्पत्तिसहितेऽन्यवत् ॥ १०१ ॥
तमोघ्नः सूर्यवह्नीन्दुबुद्धशङ्करविष्णुषु ॥
विषघ्नाख्या शिरीषे स्यात्रिवृताऽमृतयोरपि ॥ १०२ ॥
शिखी वह्नौ बलीवर्दे शरे केतुग्रहे द्रुमे ॥
केकिकुक्कुटयोश्चाऽथ शिखी चूडान्वितेऽन्यवत् ॥ १०३ ॥
शाखी स्यात् पादपे वेदे तुरुष्काख्यजनेऽपि च ॥
खड्गी खड्गायुधे गण्डे शृङ्गी नागद्रुमाद्रिषु ॥ १०४ ॥
चक्री कुलालवैकुण्ठे कोकाहिग्रामजालिषु ॥
धन्वी धनुर्धरे पार्थे विदग्धे ककुभद्रुमे ॥ १०५ ॥
कृती स्यात् पण्डिते योग्ये पाशी पाशधरेऽप्पतौ ॥
नन्दी हरप्रतीहारे गर्दभाण्डे वटद्रुमे ॥ १०६ ॥

नन्दिनी तु ननन्दायां धेन्वां सुरसरित्यपि ॥
रोही रोहितकेऽश्वत्थवटपादपयोरपि ॥ १०७ ॥
हली बले कृषीके स्यादली वृश्चिकभृङ्गयोः ॥
वर्णी स्याल्लेखके चित्रकरेऽपि ब्रह्मचारिणि ॥ १०८ ॥
शिल्पी स्याद्वाच्यवत् कारौ नायिकायाञ्च शिल्पिनी ॥
कामी स्यात् कामुके चक्रवाके पारावतेऽपि च ॥ १०९ ॥
गोमी तु पाशके पूरौ वाग्मी वाचस्पतौ पटौ ॥
चर्म्मी फलकपाणौ स्याद्भूर्ज्जे भृङ्गरटावपि ॥ ११० ॥
अर्थी स्याद्याचके यज्ञे सेवके च विवादिनि ॥
स्वामी प्रभौ विशाखे च रागी रक्ते च कामुके ॥ १११ ॥
ध्वजी शैले रथे विप्रे भुजङ्गमतुरङ्गयोः ॥
भोगी भुजङ्गमे राज्ञि ग्रामिण्यां नापितेऽपि च ॥ ११२ ॥
विहाय महिषीश्चान्यराजयोषिति भोगिनी ॥
युवा त्वभिनवे भानौ प्रेत्वा मरुति सारके ॥ ११३ ॥
राजा प्रभौ नृपे चन्द्रे यक्षे क्षत्रियशक्रयोः ॥
अध्वा वर्त्मनि संस्थाने साश्रवस्कन्धकालयोः ॥ ११४ ॥
धन्वा जङ्गलदेशे स्याद्धन्वचापे स्थलेऽपि च ॥
आत्मा देहमनोब्रह्मस्वभावधृतिबुद्धिषु ॥ ११५ ॥
प्रयत्ने चाऽप्यथ ग्रावा प्रस्तरे जलदे गिरौ ॥
ब्रह्माविरिञ्चिद्विजयोर्ऋत्विक्चन्द्रार्कयोगयोः ॥ ११६ ॥
ब्रह्मप्रोक्तं तपोऽध्यात्मवेदज्ञानेषु सूरिभिः ॥
अर्धा च कुक्षिते वाहे वृषा कर्णमहेन्द्रयोः ॥ ११७ ॥
युवा स्यात्तरुणे श्रेष्ठे निसर्गबलशालिनि ॥
पर्व स्यादुत्सवे ग्रन्थौ प्रस्तावे लक्षणान्तरे ॥ ११८ ॥
दर्शप्रतिपदोः सन्धौ विषुवत्प्रभृतिष्वपि ॥

भर्म्म स्वर्णे भृतौ भारे चर्म्म स्याद्वल्कलत्वचोः ॥ ११९ ॥
कर्म्म व्याप्ये क्रियायाञ्च वर्त्मनेत्रच्छदाध्वनोः ॥
वर्ष्म देहे प्रमाणातिसुन्दराकारयोरपि ॥ १२० ॥
सद्म स्यान्मन्दिरे नीरे छद्म साध्यापदेशयोः ॥
धाम देहे गृहे रश्मौ स्थाने जन्मप्रभावयोः ॥ १२१ ॥
प्रेम नर्म्मणि च स्नेहे व्योम वारिविहायसोः ॥
पक्ष्म सूत्रादिसूक्ष्मांशे किञ्जल्के नेत्रलोमनि ॥ १२२ ॥
लक्ष्मि चिह्ने प्रधाने स्यादशनिः पविविद्युतोः ॥
अरत्निः कफणौ हस्ते सप्रकोष्ठतताङ्गुलौ ॥ १२३ ॥
सेनानीः कार्त्तिकेये स्यात्तथा सेनापतावऽपि ॥
ह्रादिनी वज्रतडितोः कामिनी भीरुवन्दयोः ॥ १२४ ॥
वाहिनी स्यात्तरङ्गिण्यां सेनासैन्यप्रभेदयोः ॥
वर्त्तनी तर्कुपिण्डे स्याद्वर्त्तनी मालिने पथि ॥ १२५ ॥
बोधनी बोधपिप्पल्योर्बोधनं गन्धबोधने ॥
वाणिनी नर्त्तकीमत्तविदग्धवानितासु च ॥ १२६ ॥
रजनी नीलिकालाक्षाहरिद्रायामिनीषु च ॥
नलिनी पद्मिनीपद्मव्योमासिन्धुसरोवरे ॥ १२७ ॥
नलिकायाञ्च नालिनी नलिनं कमले जले ॥
मालिनी वृत्तभेदे स्यान्मालाकारस्त्रियामपि ॥ १२८ ॥
चम्पानगर्य्यां गौर्य्याञ्च मन्दाकिन्याञ्च मालिनी ॥
शङ्खिनी श्वेतपुन्नागे चौरपुष्प्यां वधूभिदि ॥ १२९ ॥
पद्मिनी स्त्रीविशेषे स्यात् सरस्यामम्बुजेऽपि च ॥
हस्तिनी गजयोषायां नारीभेदे च हस्तिनी ॥ १३० ॥
सन्धिनी तु वृषाक्रान्ताकालदुग्धगवोः स्मृता ॥
भट्टिनी द्विजभार्य्यायां नाट्योक्तौ राजयोषिति ॥ १३१ ॥

रेचनी त्रिवृतादन्ती गुडरोचनिकासु च ॥
अर्शोघ्नी तालमूल्यां स्यादर्शोघ्नः शूरणेऽपि च ॥ १३२ ॥
शतघ्नी शस्त्रभेदे स्याद् वृश्चिकाल्यां करञ्जके ॥
असिक्नी स्यादवृद्धान्तःपुरप्रेष्यस्त्रियां धुनौ ॥ १३३ ॥
सूचनाव्यधने दृष्टौ गन्धनेऽभिनयेऽपि च ॥
भावना लेपने ध्याने वेदना ज्ञानदुःखयोः ॥ १३४ ॥
कुहना दम्भचर्य्यायामीर्ष्यालौ कुहनः पुनः ॥
पूतना राक्षसीभेदे हरीतक्याश्च पूतना ॥ १३५ ॥
पृतनाऽनीकनीसेना चमूसैन्यान्तरेऽपि च ॥
चेतना संविदि प्रोक्ता वाच्यवत् प्राणिनि स्मृता ॥१३६॥
प्रसन्ना मदुरायाश्च प्रसादसहितेऽन्यवत् ॥
ललना नाडिकाभेदे जिह्वायां वरयोषिति ॥
श्लेष्मघ्नी कथिता मल्ल्यां काम्पिल्लकफणिज्जयोः ॥१३७॥

नचतुष्कम् ॥

महाधनं महामूल्ये सुवस्त्रे सिल्हकेऽपि च ॥
तपोधनस्तापसे स्यान्मुण्डीर्य्याश्च तपोधना ॥ १३८ ॥
आराधनं तोषणे स्यात् प्राप्तौ च पचनेऽपि च ॥
उपधानं विशेषे च गेडुके प्रणयेऽपि च ॥ १३९ ॥
प्रणिधानं प्रयत्ने स्यात् प्रवेशे च समाहितौ ॥
आयोधनं वधे युद्धेऽवलग्नो मध्यलग्नयोः ॥ १४० ॥
अभिजनः कुले ख्यातौ जन्मभूम्यां कुलध्वजे ॥
भवेत् पुण्यजनो यक्षे राक्षसे सज्जनेऽपि च ॥ १४१ ॥
विसर्ज्जनं परित्यागे दाने सम्प्रेषणेऽपि च ॥
पृथग्जनः स्मृतो नीचे मूर्खे चाऽथ प्रयोजने ॥ १४२ ॥
कार्य्यहेत्वोर्निधुवनं सुरते कम्पनेऽपि च ॥

अनूचानो विनीते स्यात् साङ्गवेदविचक्षणे ॥ १४३ ॥
अपाचीनमवागर्थे विपर्यस्ते च वाच्यवत् ॥
प्रवचनं स्मृतं वेदे प्रकृष्टवचनेऽपि च ॥ १४४ ॥
वैरोचनस्तु सुगते बलिदैत्यार्कपुत्रयोः ॥
विरोचनोऽर्के दहने चन्द्रे प्रह्लादनन्दने ॥ १४५ ॥
आतश्चनं प्रतीवापजवनाप्यायनेषु च ॥
अभिपन्नोऽपराध्येऽभिद्रुते ग्रस्ते विपद्गते ॥ १४६ ॥
प्रतिपन्नः स्मृतो धीरैर्विज्ञातेऽङ्गीकृतेऽपि च ॥
समापन्नं समासे स्यात् प्राप्ते क्लिष्टे वधेऽपि च ॥ १४७ ॥
भवेत् प्रजननं योनौ जन्मनि प्रगमेऽपि च ॥
आकलनं विबन्धे स्यादाकाङ्क्षापरिसङ्ख्ययोः ॥ १४८ ॥
सम्मूर्च्छनमभिव्याप्तौ सम्मूर्च्छामोहयोरपि ॥
निर्यातनं वैरशुद्धौ दाने न्यासार्पणे मतौ ॥ १४९ ॥
कपीतनं गर्दभाण्डशिरीषाम्रातकेषु च ॥
अश्वत्थे च समुत्थानमुद्यमे रोगनिर्णये ॥ १५० ॥
आच्छादनं सम्पिधाने स्मृतं वस्त्रे प्रवारणे ॥
राजादनं क्षीरिकायां पियाले किंशुकेऽपि च ॥ १५१ ॥
क्रौञ्चादनस्तु पिप्पल्यां चिञ्चोटकमृणालयोः ॥
उत्सादनं समुल्लेखोद्वाहनोद्वर्त्तनेषु च ॥ १५२ ॥
वृक्षादनश्चलदले मधुक्षुद्रकुठारयोः ॥
वृक्षादनी स्मृता वन्दाविदारीगन्धयोरपि ॥ १५३ ॥
सदादानोऽभ्रमातङ्गे हेरम्बे गन्धहस्तिनि ॥
अवदानमितिवृत्ते कर्मखण्डनयोरपि ॥ १५४ ॥
कुचन्दनश्च पत्राङ्गे द्रुभेदे रक्तचन्दने ॥
आस्कन्दनं तिरस्कारे रणे संशोषणेऽपि च ॥ १५५ ॥

संवननं समालोचे वशीकारे प्रकीर्त्तितम् ॥
विहेठनन्तु हिंसायां मर्द्दने च विडम्बने ॥ १५६ ॥
जलाटनो लोहपृष्ठे जलौकायां जलाटनी ॥
प्रस्फोटनं भवेत् सूर्पे ताडने च प्रकाशने ॥ १५७ ॥
उत्पतनं समुत्पत्तौ तथार्द्धगमनेऽपि च ॥
उद्वर्त्तनं सोत्पतनेऽप्यपावृत्तौ विलेपने ॥ १५८ ॥
समादानं समीचीनग्रहणे नित्यकर्मणि ॥
संयमनी व्रते पुर्य्यां संयमनी यमस्य च ॥ १५९ ॥
निशमनं स्तुतौ दृष्टौ दृष्ट्यालोचे निशामनम् ॥
प्रतिमानं प्रतिच्छायागजदन्तान्तरालयोः ॥ १६० ॥
अभिमानः स्मृतो ज्ञाने वर्गे प्रणयहिंसयोः ॥
अधिष्ठानं पुरे चक्रे प्रभावेऽध्यासनेऽपि च ॥ १६१ ॥
वर्द्धमानः पुष्टिभेदे शरावैरण्डविष्णुषु ॥
मालुधानश्चित्रसर्पे मालुधानी लतान्तरे ॥ १६२ ॥
प्रतियत्नस्तु संस्कारलिप्सोपग्रहणेषु च ॥
भवेदुदयनो वत्सराजेऽगस्त्यमुनावऽपि ॥ १६३ ॥
विहननं विघाते स्यात् पिञ्जने तूलधूनने ॥
संवाहनं वाहनेऽपि भारादेरङ्गमर्द्दने ॥ १६४ ॥
उद्वाहनं दिशीत्ये स्याद्रज्जावुद्वाहिनी मता ॥
महासेनो विशाखे स्यान्महासैन्यपतावपि ॥ १६५ ॥
रसायनं विडङ्गे स्याद्राजव्याधिजितौषधे ॥
रसायनः पक्षिराजे विषेऽपि च रसायनम् ॥ १६६ ॥
कात्यायनो वररुचौ गौर्यां कात्यायनी मता ॥
काषायवस्त्रविधवाऽर्द्धजरत्यामपीष्यते ॥ १६७ ॥
सुदर्शनो हरेश्चक्रेऽमरावत्यां सुदर्शना ॥

आज्ञायामोषधीभेदे मरुजम्ब्वां सुदर्शना ॥ १६८ ॥
निर्भर्त्सनं खलीकारेऽलक्तके च समापनम् ॥
परिच्छेदे समाप्तौ च समाधाने प्रमापणे ॥ १६९ ॥
अन्वासनं स्नेहवस्तावुपास्तावनुशोचने ॥
उपासनं शराभ्यासे शुश्रूषायाञ्च हिंसने ॥ १७० ॥
निरसनं निरासे स्याद्वधे निष्ठीवनेऽपि च ॥
निर्वासनं हिंसने च नगरादेर्बहिष्कृतौ ॥ १७१ ॥
आवेशनं शिल्पिगृहे भूतावेशप्रवेशयोः ॥
सारसनं मेखलायामुरस्त्रे च तनुत्रिणाम् ॥ १७२ ॥
प्रहसनं भवेद्भङ्गे प्रहासाक्षेपयोरपि ॥
वारासनं वाःसदने शूल्मपद्वारपालयोः ॥ १७३ ॥

घनाघनो घातुकमत्तदन्तिनो-
र्निरन्तरे वासववर्षुकाब्दयोः ॥
सनातनः शाश्वतकंसवैरिणोः
शिवे पितॄणामतिथौ मुनिश्चले ॥ १७४ ॥

सुयामुनो वत्सराजे प्रसादेऽभ्यन्तरेऽच्युते ॥
विस्मापनाख्या कुहके गन्धर्वनगरे स्मरे ॥ १७५ ॥
सुकर्मा ग्रहयोगे स्यात् सुकर्मा देवशिल्पिनि ॥
दुर्नामाख्यातिगुदजदीर्घकोशिकयोरपि ॥ १७६ ॥
द्विजन्मा दशने विप्रे भूतात्मा पुद्गले विधौ ॥
आर्यमा सूर्यभक्तायां सूर्ये च पितृदैवते ॥ १७७ ॥
सुदामा भूधरे मेघे विश्वगङ्गाऽनलचन्द्रयोः ॥
सुधन्वा प्रौढधानुष्के सुधन्वा विश्वकर्मणि ॥ १७८ ॥
वनश्वा गन्धमार्ज्जारे बन्धकव्याघ्रयोरपि ॥
परिश्वा क्रतुकर्मज्ञे याज्ञिके परिचारके ॥ १७९ ॥

अथर्वा ब्राह्मणे वेदे त्वऽथर्व परिकीर्तितम् ॥
सुपर्वा त्रिदशे वंशे शरे धूमेऽपि पर्वणि ॥ १८० ॥
ललाम च ललामश्च लाञ्छनध्वजवाजिषु ॥
शृङ्गे प्रधाने भूषायां रम्ये बालधिपुण्ड्रयोः ॥ १८१ ॥
प्रभावे च कलापी तु प्लक्षबर्हिणयोरपि ॥
प्रत्यर्थी कथितः शत्रौ प्रत्यर्थी प्रतिवादिनि ॥ १८२ ॥
केशरी तुरगे सिंहे पुन्नागे नागकेशरे ॥
शिखरी पादपे शैले तथाऽपामार्गकोट्टयोः ॥ १८३ ॥
शृङ्गारी तु सुवेशे स्यात् क्रमुके च मतङ्गजे ॥
विलासी भोगिनि व्याले पलाशी वृक्षरक्षसोः ॥ १८४ ॥
शिखण्डी तु मयूरे स्याद्वाणक्षत्रियभेदयोः ॥
कलापे चाऽथ गुञ्जायां यूथिकायां शिखण्डिनी ॥ १८५ ॥
विषयि त्विन्द्रिये ख्यातं वाच्यवद्विषयान्विते ॥
व्यवायी कामपे द्रव्यविशेषे च समीरितः ॥ १८६ ॥
तपस्वी तापसे चानुकम्पके च तपस्विनी ॥
मांसिका कटुरोहिण्योस्तरस्वी वेगिशूरयोः ॥ १८७ ॥
लाङ्गली बलभद्रे स्यान्नारिकेले च लाङ्गली ॥
कुण्डली वरुणे केकिभोगिनोश्च सकुण्डले ॥ १८८ ॥
चोलकी तु करीरे स्यान्नारङ्गे किष्कुपर्वणि ॥
फलकी स्यादाल्लिसाख्यमत्स्ये फलकपाणिके ॥ १८९ ॥
कञ्चुकी भुजगे पिङ्गे मल्ले जाङ्गलिकद्रुमे ॥
सामयोनिस्तु सामोत्थे सामयोनिर्गजे विधौ ॥ १९० ॥
कुम्भयोनिरगस्त्ये स्यादर्ज्जुनस्य गुरावपि ॥
आत्मयोनिर्विधौ कामे चित्रभानुः खगेऽनले ॥ १९१ ॥
महामुनिरगस्त्ये स्याद्धन्याकागस्त्ययोरपि ॥

(७) न्यायरत्नमाला-श्रीपार्थसारथिमिश्र वि० सं० (मीमांसा) २

(८) ब्रह्मसूत्रभाष्यम्-बादरायणप्रणीत-वेदान्तसूत्रस्य यतीन्द्र श्रीमद्विज्ञान-भिक्षुकृत व्याख्यानम् । सम्पूर्णम् । (वेदान्तः) ६

(९) स्याद्वादमञ्जरी-मल्लिषेणनिर्मिता सम्पूर्णा । (जैनदर्शनम्) २

(१०) सिद्धित्रयम्-विशिष्टाद्वैत-ब्रह्मनिरूपण-परम्-श्रीभाष्यकृतां परमगुरुभिः श्री ६ श्रीयामुनमुनिभिर्विरचितम् । सम्पूर्णम् (वेदान्तः) १

(११) न्यायमकरन्दः । श्रीमदानन्दबोधभट्टा-रकाचार्यसंगृहीतः । आचार्यचित्सुख-मुनिविरचितव्याख्योपेतः (वेदान्तः) ४

(१२) विभक्त्यर्थनिर्णयःन्यायानुसारिप्रथमादि-सप्तविभक्तिविस्तृतविचाररूपः म० म० श्रीगिरिधरोपाध्यायरचितः । सम्पूर्णः (न्यायः) ५

(१३) विधिरसायनम् । श्रीअप्पयदीक्षितकृतम् । सं० (मीमांसा) २

(१४) न्यायसुधा (तन्त्रवार्तिकटीका) भट्ट-सोमेश्वरविरचिता । (मीमांसा) १६

(१५) शिवस्तोत्रावली । उत्पलदेवविरचिता । श्रीक्षेमराजविरचितवृत्तिसमेता । (वेदान्तः) २

(१६) मीमांसाबालप्रकाशः (जैमिनीयद्वादशा-ऽध्यायार्थसंग्रहः) श्रीभट्टनारायणात्मज-भट्टशङ्करविरचितः । (मीमांसा) २

(१७) प्रकरणपञ्चिका (प्रभाकरमतानुसारि-मीमांसादर्शनम्) महामहो-पाध्यायश्रीशालिकनाथमिश्रविरचितं, श्रीशङ्करभट्टकृतो मीमांसा-सारसंग्रहश्च सम्पूर्णः (मीमांसा) ३

(१८) अद्वैतसिद्धिसिद्धान्तसारः । पण्डितप्रवरश्रीसदानन्दव्यासप्रणीत-स्तत्कृतव्याख्यासमलङ्कृतश्च । (वेदान्त) ३

(१९) कात्यायनश्रौतसूत्रम् । महामहोपाध्यायश्रीकर्का-चार्यविरचितभाष्यसहितम् । १३

(२०) ब्रह्मसूत्रभाष्यम् । श्रीभास्कराचार्यविरचितम् (वेदान्तः) १

(२१) श्रीहर्षप्रणीतं खण्डनखण्डखाद्यम् । आनन्दपूर्ण-विरचितया खण्डनफक्किकाविभजनाख्यया व्या-ख्यया (विद्यासागरी) ति प्रसिद्धया समेतम् । (वेदान्तः) १३

(२२) आख्यातचन्द्रिका श्रीभट्टमल्लविरचिता । १

(२३) श्रीलक्ष्मीसहस्रम्-बालबोधिनीव्याख्यया-ऽवतरणिकया च सहितम् । ८